

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Ιστορίας

Επόπτης : Κώστας Γαγανάκης

«Στερεοτυπικές αποδόσεις του γυναικείου

φύλου και πώς αυτές διαμορφώνουν την πολιτική σκηνή της δυναστείας των

Τυδώρ. Τα παραδείγματα της Μαρίας και Ελισάβετ Τυδώρ. "

Φοιτήτρια : Σωτηροπούλου Θεοδώρα

Αριθμός Μητρώου: 1561201701058

Περιεχόμενα

<i>Εισαγωγή.....</i>	<i>3</i>
<i>Ενότητα 1^η: Οι στερεοτυπικές αποδόσεις του γυναικείου φύλου στη υστερομεσαιωνική και πρώιμη νεότερη Ευρώπη.....</i>	<i>6</i>
<i>Ενότητα 2^η : Η συμμετοχή των γυναικών της πρώιμης δυναστείας των Τυδώρ στην πολιτική σκηνή της Αγγλίας.</i>	<i>35</i>
<i>Ενότητα 3η: Οι γυναίκες στο θρόνο της Βρετανίας. Η βασιλεία της Μαρία Τυδώρ.</i>	<i>47</i>
<i>Ενότητα 4^η : Η γυναικοκρατία στο απόγειό της. Η βασιλεία της Ελισάβετ Τυδώρ.</i>	<i>78</i>
<i>Επίλογος</i>	<i>103</i>
<i>Βιβλιογραφία</i>	<i>105</i>

Εισαγωγή

Μπορεί η δυναστεία των Τυδώρ να βρισκόταν στην εξουσία μόνο για τρεις γενιές, αλλά η επιρροή της και ο αντίκτυπός της ήταν ισχυρός. Μας προσφέρει μία απaráμιλλη ευκαιρία να μελετήσουμε τις διασταυρώσεις εξουσίας, φύλου και ιδεολογίας των φύλων. Ο πρώτος βασιλιάς της δυναστείας, Ερρίκος Ζ΄, κατέλαβε το θρόνο σε μία εποχή όπου η ειρηνική διαδοχή στην εξουσία ήταν κάτι ασυνήθιστο στην αγγλική ιστορία. Στις αρχές του 16^{ου} αιώνα η ισχυρή και αδιάλειπτη παράδοση ανδρικής διαδοχής ανακόπηκε από την άνοδο δύο γυναικών στο θρόνο της Αγγλίας.

Στη δυτική Ευρώπη η βασιλεία ήταν ανδρική υπόθεση. Οι ιστορικοί εξετάζοντας τις βιογραφίες παρατήρησαν ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο. Η εξουσία περνούσε από τα χέρια του ενός άνδρα στα χέρια του άλλου (από τον παππού στον εγγονό, από τον πατέρα στον γιο ή ανηψιό) αποκλείοντας για αιώνες τις γυναίκες από θέσεις εξουσίας.¹ Οι άνδρες που κυβερνούσαν αντιμετώπιζαν τη γυναικεία κυριαρχία ως απειλή για την εξουσία τους και την ως τότε κοινωνική τάξη.² Για 400 χρόνια την πολιτική σκηνή της Αγγλίας τη μονοπωλούσαν άνδρες, αλλά το 1553 στο θρόνο ανέβηκε μία γυναίκα, η Μαρία Τυδώρ. Τη Μαρία διαδέχτηκε η αδερφή της Ελισάβετ και αυτή η «γυναικοκρατία» στην Αγγλία διήρκησε 50 χρόνια. Η άνοδος όχι μίας αλλά δύο γυναικών στο θρόνο της Αγγλίας τρομοκράτησε πολλούς, όπως τον προτεστάντη John Knox που στο κείμενό του *“The First Blast of the Trumpet Against the Monstrous Regiment of Women”* άσκησε έντονη κριτική στην κατοχή του θρόνου από γυναίκες και χαρακτήρησε τη γυναικεία μοναρχία ως κάτι πρωτάκουστο και αφύσικο.³ Στην προσπάθειά του βρήκε πολλούς υποστηρικτές, που τις παρομοίαζαν με τη βιβλική Ιεζάβελ⁴, αλλά και πολλούς πολέμιους που δε συμερίζονταν την αποστροφή του για τις γυναίκες. Ωστόσο, οι γυναίκες πάντα έπαιζαν σημαντικό ρόλο στη διακυβέρνηση διάφορων ανεξάρτητων ηγεμονιών, μικρών κρατών και βασιλείων της δυτικής Ευρώπης παρόλες τις αντιρρήσεις που τυχόν προέκυπταν. Αρκετές, παρόλο που δεν γνώριζαν ευρεία αποδοχή, είτε κυβερνούσαν μόνες τους είτε λειτουργούσαν ως αντιβασίλισσες όταν απουσίαζε ο σύζυγός τους ή ο γιος τους ήταν ανήλικος και δε μπορούσε να λάβει την εξουσία.

¹ Jansen, S. *Debating Women, Politics, and Power in Early Modern Europe*. Palgrave Macmillan, 2016, σελ. 2

²

³ Ομοίως, σελ. 3

⁴ Ομοίως, σελ. 4

Στόχος της ιστορίας των γυναικών ήταν ο εντοπισμός και η συστηματική καταγραφή της γυναικείας συλλογικής δράσης.⁵ Η ιστορία των γυναικών συνιστά την εφαρμογή στην ιστορία ενός θεωρητικού ζητήματος, της σημασίας που έχει το φύλο στον τρόπο με τον οποίο κατανοούμε τον κόσμο. Η κοινωνική ιστορία, η ιστορία των νοοτροπιών και η πολιτιστική ιστορία θα αποδειχθούν γόνιμο έδαφος για την ανάδειξη των γυναικών ως ιστορικών υποκειμένων και για τη διερεύνηση των σχέσεων ανάμεσα στα δύο φύλα.⁶ Ο όρος “gender” πρωτοεμφανίστηκε σε κείμενα αμερικανίδων φεμινιστριών, οι οποίες ήθελαν να τονίσουν τη θεμελιωδώς κοινωνική ποιότητα των διακρίσεων που στηρίζονται στο φύλο και δηλώνει την απόρριψη του βιολογικού ντετερμινισμού που περιείχε η χρήση όρων όπως “sex” (βιολογικό φύλο) ή “sexual difference” (έμφυλη διαφορά).⁷ Ο όρος φύλο ταιριάζει με την επιστημονική ορολογία της κοινωνικής επιστήμης και αποσυνδέεται από την πολιτική του φεμινισμού.

Το «φύλο», αρχικά, βασίζεται στις βιολογικές διαφορές των ανδρών και των γυναικών και στους κοινωνικούς ρόλους που το φύλο είχε στερεοτυπικά.⁸ Οι ρόλοι των φύλων επιβάλουν σιωπηλά συγκεκριμένες συμπεριφορές που γίνονται αποδεκτές από την κοινωνία σε άνδρες και γυναίκες. Το «φύλο» ως υποκατάστατο του όρου «γυναίκα» χρησιμοποιείται για να υποδηλώσει ότι οι πληροφορίες για τις γυναίκες είναι αναγκαστικά και πληροφορίες για τους άνδρες. Ο κόσμος των γυναικών είναι τμήμα του ανδρικού και δημιουργείται μέσα από αυτόν.⁹ Το φύλο γίνεται ο τρόπος να υποδηλωθούν οι «πολιτισμικές κατασκευές», δηλαδή οι αμιγώς κοινωνική δημιουργία ιδεών σχετικά με τους ρόλους που αρμόζουν σε γυναίκες και άνδρες. Η χρήση του φύλου δίνει έμφαση σ’ ένα ολόκληρο σύστημα σχέσεων που μπορεί να περιλαμβάνει το βιολογικό φύλο, αλλά δεν καθορίζεται άμεσα ούτε από αυτό ούτε από τη σεξουαλικότητα.¹⁰ Ενώ στην πολιτική θεωρία το φύλο χρησιμοποιείται για να νομιμοποιήσει ή να κατακρίνει τη βασιλεία των μοναρχών και για να εκφράσει τη σχέση ανάμεσα στους κυβερνήτες και τους υπηκόους τους. Για τις γυναίκες μονάρχες

⁵ Γκότση, Γλαύκη, Ανδρονίκη Διαλέτη, και Ελένη Φουρναράκη, επιμ. *Το Φύλο Στην Ιστορία. Αποτιμήσεις Και Παραδείγματα*. Αθήνη, 2015, σελ. 191

⁶ Αβδελά, Έφη, and Αγγέλικα Ψαρρά, eds. *Σιωπηρές Ιστορίες. Γυναίκες Και Φύλο Στην Ιστορική Αφήγηση*. Αλεξάνδρεια, 1997, σελ. 18

⁷ Ομοίως, σελ. 288

⁸ Vuorinen, Anni. “The Gender Role of Queen Elizabeth I as Reflected by Her Language.” *Helsinki English Studies*, 2002, σελ. 1

⁹ Αβδελά, Έφη, and Αγγέλικα Ψαρρά, eds. *Σιωπηρές Ιστορίες. Γυναίκες Και Φύλο Στην Ιστορική Αφήγηση*. Αλεξάνδρεια, 1997, σελ. 293

¹⁰ Ομοίως, σελ. 293

τέθηκε το θέμα της καταλληλότητας για την πολιτική διακυβέρνηση και για τους άνδρες η συζήτηση περιστρεφόταν γύρω από τον ανδρισμό και τη θηλυπρέπεια.¹¹

Στη συγκεκριμένη εργασία, λοιπόν, θα γίνει μία προσπάθεια να προσεγγίσω τη δυναστεία των Τυδώρ μέσω που πρίσματος του φύλου και της ιστορίας της γυναικείας πραγματικότητας. Για να γίνει, λοιπόν, μια σε βάθος διερεύνηση του θέματος η εργασία θα χωριστεί σε τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο μέρος θα γίνει μια αναλυτική παρουσίαση των στερεοτυπικών αντιλήψεων για το γυναικείο φύλο, όπως αυτές παρουσιάζονται στη λογοτεχνική παραγωγή και μια σύντομη παρουσίαση της καθημερινότητας των γυναικών του 15^{ου} και 16^{ου} αιώνα. Στο δεύτερο κεφάλαιο θα γίνει μια σύντομη αναφορά στη συμμετοχή των γυναικών της πρώιμης περιόδου της δυναστείας των Τυδώρ στην πολιτική σκηνή. Έστερα, στο τρίτο και τέταρτο κεφάλαιο θα γίνει μια αναλυτική παρουσίαση της ανόδου των γυναικών στο θρόνο της Αγγλίας και τις ιδιαιτερότητες που προκάλεσε στη διακυβέρνησή τους το φύλο τους. Στο τέλος, θα παρατεθεί ο επίλογος, στον οποίο θα γίνει μια προσπάθεια ν' απαντηθεί το βασικό ερώτημα που διατρέχει το σύνολο αυτής της εργασίας. Δηλαδή σε ποιον βαθμό το φύλο επηρέασε την βασιλεία των πρώτων γυναικών στο θρόνο της Αγγλίας.

¹¹ Ομοίως, σελ. 314

Ενότητα 1^η: Οι στερεοτυπικές αποδόσεις του γυναικείου φύλου στη υστερομεσαιωνική και πρώιμη νεότερη Ευρώπη.

➤ ***Η απόδοση της γυναικείας φύσης στην λογοτεχνική παραγωγή του ύστερου Μεσαίωνα και της πρώιμης νεοτερικότητας.***

Η ρητορική γύρω από τις γυναίκες και τη στερεοτυπική τους συμπεριφορά ήταν σταθερή καθόλη τη διάρκεια του ύστερου Μεσαίωνα και της πρώιμης νεότερης περιόδου. Επικρατούσε η άποψη της εποχής ήταν ότι το ανδρικό φύλο ήταν πρότυπο για τους ανθρώπους, ενώ το γυναικείο φύλο ήταν ατελές και ικανό τόσο για το απόλυτο καλό, όπως η Παναγία, όσο και για το απόλυτο κακό, όπως η Εύα.¹² Οι γυναίκες έπρεπε να είναι ενάρετες, αγνές, ταπεινές, ευγενικές και υπάκουες απέναντι σ' όλους τους άνδρες της οικογένειάς τους.¹³ Ο ρόλος των γυναικών ποίκιλε εξαιτίας του μεγάλου φάσματος μορφών κοινωνικής οργάνωσης της προβιομηχανικής Ευρώπης. Το φύλο τους προκαθόριζε τη θέση τους στην κοινωνία, που στην πλειοψηφία ήταν ουδέτερη και χωρίς πραγματική εξουσία.¹⁴ Και καθώς η ασφάλεια θεωρούνταν βασική προϋπόθεση για τη λειτουργία της κοινωνίας, η υπέρβαση των προκαθορισμένων ρόλων συνιστούσε θεμελιώδη απειλή για τις πατριαρχικές σχέσεις.¹⁵

Το τί έγραφαν και πίστευαν οι άνδρες της εποχής για τη γυναικεία ύπαρξη απείχε από την πραγματικότητα, καθώς δεν τις προσέγγιζαν σαν πραγματικές οντότητες, αλλά σαν μία κατασκευασμένη εικόνα. Οι γυναίκες της εποχής δεν ανακαλύπτονταν από τη σύγχρονη τους λόγια γραμματεία, αλλά επαναδημιουργούνταν σύμφωνα με την επικίνδυνη εικόνα που είχαν πλάσει μέσα στο μυαλό τους οι λόγιοι της εποχής. Μάλιστα, πολλοί ιστορικοί πιστεύουν ότι οι ιστορίες για τη γυναίκα και το φύλο αποτέλεσαν και τα θεμέλια για τη δημιουργία της ιδέας του «Μεσαίωνα». Μερικές από τις παλαιότερες ιστορίες ήταν εξαιρετικά παροχημένες και υπερβολικές, αλλά είχαν διάρκεια και κοινωνικό έρισμα.¹⁶ Στην Αναγέννηση (ξεκίνησε τον 14ο αιώνα στην Ιταλία και τον 16ο αιώνα στην υπόλοιπη

¹² Bennett, Judith M., and Ruth Mazo Karras. *The Oxford Handbook of Women and Gender in Medieval Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2016, σελ. 1

¹³ Muravyeva, Marianna G., and Raisa M. Toivo, eds. *Gender in Late Medieval and Early Modern Europe*. Routledge, 2013, σελ. 53

¹⁴ Kamen, Henry. *Πρώιμη Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία*. Μεταίχμιο, 2002, σελ. 279

¹⁵ Ομοίως, σελ. 281

¹⁶ Bennett, Judith M., and Ruth Mazo Karras. *The Oxford Handbook of Women and Gender in Medieval Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2016, σελ. 5

Ευρώπη), όταν οι Ευρωπαίοι άρχισαν να κατασκευάζουν μια μεσαιωνική « σκοτεινή» εποχή ανάμεσα στις δόξες της αρχαίας Ρώμης και της δικής τους αυτοαντιληπτής δόξας, δημιουργείται μία βάρβαρη εικόνα για το φύλο στο μεσαιωνικό παρελθόν.¹⁷ Αριστοκράτες που εκμεταλλεύονταν αθώες χωρικές, βάρβαροι σταυροφόροι και ο μύθος για μία γυναίκα που ντυμένη σαν άνδρας έγινε Πάπας και πέθανε μετά από μία δημόσια πομπή, κατά τη διάρκεια της οποίας και γέννησε, ήταν κάποια από τα παραδείγματα των ιστοριών που χαρακτήριζαν τον Μεσαίωνα στα μάτια των ανθρώπων του 15ου και του 16ου αιώνα. Στις αρχές της ευρωπαϊκής νεωτερικότητας αυτές οι ιστορίες εργαλειοποιήθηκαν για να εξυψώσουν έναν πολιτισμό ή ένα φύλο και να υποτιμήσουν ένα άλλο¹⁸ (οι ιστορίες για την πάπισσα Ιωάννα επαναλαμβάνονταν με χαρά από τους προτεστάτες επικριτές του Καθολικισμού). Το λεξιλόγιο που προοριζόταν να περιγράψει το φύλο στην καθημερινότητά τους και στη σχέση τους με τον Θεό ήταν παρμένο από θρησκευτικούς θεσμούς, για παράδειγμα οι Χριστιανοί που χρησιμοποιούσαν τον όρο «νύφη του Χριστού» για να περιγράψει την Εκκλησία και τον όρο «πατέρας» όταν μιλούσαν για τον Θεό.¹⁹ Το φύλο ήταν σημαντικό για τους ανθρώπους καθώς διαμόρφωνε τις απόψεις τους και τον τρόπο που αντιλαμβάνονταν τον κόσμο.²⁰

Κάθε εποχή είχε τις δικές της ιδέες για το τι περιελάμβαναν οι όροι « άνδρας» και « γυναίκα» και για τις σχέσεις μεταξύ τους. Στον Μεσαίωνα οι πεποιθήσεις για το φύλο επηρεάζονταν κυρίως από τη θρησκεία (Χριστιανισμό, Ιουδαϊσμό και Ισλάμ) και λιγότερο από τις επιστημονικές διδασκαλίες της εποχής. Η θεολογία είχε την πρωτοκαθεδρία στη διαμόρφωση των απόψεων που επηρεάζαν την κοινωνία και περιελάμβανε σχεδόν όλες τις γνώσεις. Οι γυναικείες συμπεριφορές δεν γίνονταν απόλυτα αντιληπτές και οι κοινωνικές απαιτήσεις από αυτές χαρακτηρίζονταν από τη γυναικεία υποταγή και την πατριαρχική, αρρενωπή διακυβέρνηση.²¹ Υπήρχε ανάγκη, λοιπόν, για σαφή κοινωνικά όρια ανάμεσα στα δύο φύλα και ξεκάθαρους περιορισμούς για τις γυναίκες στη δημόσια σφαίρα.²² Ο Θωμάς Ακινάτης και άλλοι

¹⁷ Ομοίως, σελ. 4- 6

¹⁸ Bennett, Judith M., and Ruth Mazo Karras. *The Oxford Handbook of Women and Gender in Medieval Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2016, σελ. 5

¹⁹ Ομοίως, σελ. 2

²⁰ Χρησιμοποιούσαν όρους ταυτισμένους με το φύλο για να περιγράψουν ή να περιορίσουν μειονότητες, π.χ. οι Μουσουλμάνοι ήταν σοδομιστές ή οι Εβραίοι θηλυπρεπείς

²¹ Ομοίως, σελ. 6

²² Davis, Natalie Zemon, and Arlette Farge, eds. *A History of Women: Renaissance and Enlightenment Paradoxes*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press., 1993, σελ. 57

λόγιοι περιέγραφαν στα έργα τους την πρότυπη συμπεριφορά και για τα δύο φύλα. Ποιητές και συγγραφείς ρομαντικών μυθιστορημάτων, όπως ο Κρετιέν ντε Τρουά (Chrétien de Troyes), καθόριζαν μέσω των έργων τους μία κανονιστική συμπεριφορά για τα δύο φύλα.²³ Για πολλούς αιώνες οι γυναίκες έφεραν το στίγμα της αμαρτίας, αντιμετωπιζόνταν ως ατελείς άνδρες και δυσφημίζονταν ως μάγισσες, και καίγονταν στην πυρά, ή απαξιώνονταν ως υστερικές.²⁴ Επιπλέον, παρουσιάζονταν σαν πλάσματα γεμάτα δόλο, λαγνεία και πάθος, που χρησιμοποιούσαν αυτά τους τα χαρακτηριστικά για να πετύχουν τα σχέδιά τους.²⁵

Κάθε κομμάτι της γυναικείας ύπαρξης βρισκόταν στο μικροσκόπιο της ανδροκρατούμενης κοινωνίας. Οι γυναίκες, ως το « ασθενές» φύλο, ήταν περιορισμένες μέσα σε στενά φορέματα με αφύσικα στενή μέση, που τους απαγόρευαν την ενεργητικότητα και την κινητικότητα των ανδρών. Άλλωστε, και οι κινήσεις τους θα έπρεπε να είναι αέρινες, μετρημένες και να αποπνέουν ευγένεια, δηλαδή να είναι σύμφωνες με τις στερεοτυπικές απόψεις της εποχής για τη γυναίκα.²⁶ Ακόμα και η εξωτερική τους εμφάνιση θα έπρεπε να ταιριάζει με την κοσμοθεωρία της εποχής. Για παράδειγμα, η γυναικεία ομορφιά, που ως τα μέσα του Μεσαίωνα αντιμετωπιζόταν ως επικίνδυνο χαρακτηριστικό, από τον 15ο αιώνα άρχισε σταδιακά να θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση και ένδειξη ηθικού χαρακτήρα και υψηλής κοινωνικής θέσης.²⁷ Καθόλη τη διάρκεια του 16ου αιώνα οι άγγλοι φιλόσοφοι και θεολόγοι εξέταζαν και μελετούσαν επισταμένα τη φύση των γυναικών. Αν κάποια είχε μία πιο ανδρική συμπεριφορά, όπως το να αποκτήσει μια πιο ακαδημαϊκή εκπαίδευση, αντιμετωπιζόταν με καχυποψία ίσως και χλευασμό.²⁸ Τα έργα και τα φυλλάδια που κυκλοφορούσαν εκείνη την περίοδο πρόσφεραν λίγη αξία στην γυναικεία ύπαρξη, καθώς επικρατούσε ένας πολιτικός και πατριαρχικός μισογυνισμός.²⁹

²³ Bennett, Judith M., and Ruth Mazo Karras. *The Oxford Handbook of Women and Gender in Medieval Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2016, σελ. 4-6

²⁴ Ομοίως, σελ. 1

²⁵ Charlton, Kenneth. *Women, Religion and Education in Early Modern England*. Routledge, 1999, σελ. 16

²⁶ Davis, Natalie Zemon, and Arlette Farge, eds. *A History of Women: Renaissance and Enlightenment Paradoxes*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press., 1993, σελ. 103

²⁷ Ομοίως, σελ. 58

²⁸ Charlton, Kenneth. *Women, Religion and Education in Early Modern England*. Routledge, 1999, σελ. 16

²⁹ Richards, Judith M. 'To Promote a Woman to Beare Rule': Talking of Queens in Mid-Tudor England. *The Sixteenth Century Journal*, Vol. 28, No. 1, 1997, σελ. 107

Ο γενικός κανόνας της περιόδου προέβλεπε ότι οι γυναίκες ήταν από τη φύση τους πιο αδύναμες από τους άνδρες.³⁰ Για τον 15^ο και τον 16^ο αιώνα η ιδανική γυναίκα ήταν αδύναμη, υποδουλωμένη στον άνδρα της, είχε έντονη φιλανθρωπική δράση, ήταν ενάρετη, σεμνή και το μόνο της μέλημα ήταν το νοικοκυριό της και η οικογένειά της.³¹ Οι γυναίκες θεωρούνταν «ατελείς» άνδρες και επίγειες προσωποποιήσεις της θεϊκής ομορφιάς ή της σαρκικής λαγνείας που υπηρετούσαν το Διάβολο επί γης.³² Η ζωή τους και η αντιμετώπισή τους από την κοινωνία ήταν σε απόλυτη εξάρτηση από τον τρόπο που αντιμετώπιζε η υπόλοιπη κοινωνία το σώμα και το φύλο τους.³³ Ενώ, βασικό στοιχείο - κλειδί για την κοινωνική ταυτότητα και αποδοχή μίας γυναίκας ήταν η άσπιλη τιμή της.³⁴ Και παρόλο που παρουσιάζονταν ως πονηρές και φορείς της αμαρτίας, την ίδια στιγμή αντιμετωπίζονταν ταυτόχρονα ως αδύναμα όντα. Από πολλούς σύγχρονους τους γίνονταν αντικείμενα χλευασμού ή περιφρόνησης. Οι γυναίκες θεωρούνταν από τη φύση τους αδρανείς, κουτσομπόλες, άμυαλες, αδιάκριτες και ανίκανες να κρατήσουν ένα μυστικό, ήταν δύστροπες, άσωτες και πεισματάρες. Παρουσιάζονταν να έχουν την τάση να φλυαρούν και να γκρινιάζουν. Όλες αυτές οι «αδυναμίες» τους θα έπρεπε να γίνονται αντιληπτές από τους άνδρες και να αντιμετωπίζονται ως μία απλή ενόχληση, ως κάποια προβλήματα άνευ σημασίας. Ωστόσο, θα έπρεπε να είναι πάντα σε επαγρύπνηση μήπως ξεπεράσουν τα όρια και δημιουργήσουν προβλήματα.³⁵

Από την περίοδο του Μεσαίωνα ο στερεοτυπικός λόγος για τους άνδρες θεμελίωνε την εξάρτηση της κοινωνικής τους θέσης από την περιουσία του.³⁶ Από την άλλη πλευρά, οι γυναίκες εμφανίζονταν να έχουν ως κεντρικό σκοπό της ζωής τους το γάμο και γι' αυτό χωρίζονταν σε παρθένες, παντρεμένες και χήρες. Την περίοδο της πρώιμης νεοτερικότητας, τώρα, η διδακτική λογοτεχνία και η λόγια γραμματεία εξακολουθούσε να γράφεται από άνδρες και απευθύνεται συγκεκριμένα στις γυναίκες, εκτός και αν επρόκειτο για γυναίκες της αριστοκρατίας που μπορούσαν

³⁰ Richards, Judith. "Gender Difference and Tudor Monarchy: The Significance of Queen Mary I." *Parergon*, July 2004, σελ. 33

³¹ Stone, Lawrence. *The Family, Sex and Marriage in England 1500-1800*, 1977, σελ. 138

³² Davis, Natalie Zemon and Arlette Farge, eds. *A History of Women: Renaissance and Enlightenment Paradoxes*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press., 1993, σελ. 47

³³ Ομοίως, σελ. 47

³⁴ Wiesner-Hanks, Merry. *Πρώιμη Νεότερη Ευρώπη, 1450- 1789*. Ξιφαράς, 2008, σελ. 318

³⁵ Hufton, Olwen. *Η Ιστορία Των Γυναικών Στην Ευρώπη, 1500- 1800*. Νεφέλη, 2003, σελ. 54

³⁶ Eales, Jacqueline. *Women in Early Modern England, 1500-1700*. London: UCL Press, 1998, σελ. 22

να διαβάσουν ή να προμηθευτούν ένα βιβλίο.³⁷ Βασικός τους σκοπός ήταν να βοηθήσουν τόσο τους άνδρες όσο και τις γυναίκες να επιτύχουν το στόχο που είχε κάθε Χριστιανός, δηλαδή την αιώνια ζωή και την αποφυγή της αιώνιας καταδίκης. Απεικόνιζαν την ιδανικό σύζυγο, την τέλεια γυναίκα και τα άψογα παιδιά και είχαν ως αφετηρία την ιδέα ότι ο άνθρωπος θα κληθεί μια μέρα να λογοδοτήσει για τη συμπεριφορά του.

Για τους λόγιους και τους θεολόγους του ύστερου Μεσαίωνα και της πρώιμης νεότερης Ευρώπης οι γυναίκες ήταν πνευματικά, ηθικά και σωματικά κατώτερες των ανδρών, με ξεκάθαρη ροπή στην αμαρτία.³⁸ Για τη λόγια γραμματεία της εποχής οι γυναίκες δε μπορούσαν να κάνουν λογικούς συλλογισμούς και γι' αυτό δε θεωρούνταν ολοκληρωμένοι άνθρωποι, όπως οι άνδρες.³⁹ Αυτές οι απόψεις βασίζονταν κυρίως στη διδασκαλία της Βίβλου και στην ιατρική γνώση της εποχής. Η ιστορία του Αδάμ και της Εύας και τα κείμενα της Καινής Διαθήκης αποτελούσαν ισχυρές πηγές θρησκευτικών επιχειρημάτων για την υποταγή της γυναίκας.⁴⁰ Οι γυναίκες είχαν κακή φήμη, έφεραν το στίγμα της αμαρτίας και παρουσιάζονταν σαν απόγονοι της Εύας, της γυναίκας που οδήγησε την ανθρωπότητα έξω από τον Παράδεισο.⁴¹ Ενώ, από πολλούς αντιμετωπίζονταν ως επικίνδυνες, γιατί μπορούσαν να είναι μάγισσες, συνεργάτιδες του διαβόλου, φιλήδονες και εμμονικές.⁴² Οι γυναίκες, λοιπόν, αντιμετωπίζονταν ως απεσταλμένοι του Διαβόλου στη γη, ως απρόσεκτες πολυλογούδες που κουτσομπόλευαν ακατάπαυστα και που η γλώσσα τους έπρεπε να τεθεί υπό έλεγχο.⁴³ Θεωρούνταν ολέθριες για τους άνδρες και αντιμετωπίζονταν ως αποδιοπομπαίοι τράγοι για όλα τα βάσανα της ανθρωπότητας.⁴⁴

Τον 16^ο αιώνα η Δυτική Ευρώπη εξέφραζε ακλόνητη πίστη σ' έναν πατριαρχικό θεό και σε μία θεώρηση του κόσμου ως δικό του δημιούργημα. Η Εκκλησία ως ο μόνος άμεσος εκπρόσωπος του Θεού στη γη είχε αναλάβει να εκπαιδεύσει τις ελίτ και έτσι καθόριζε τη μετάδοση της εγγραμματοσύνης. Μεγάλο

³⁷ Ομοίως, σελ. 22

³⁸ Ομοίως, σελ. 29

³⁹ Hufton, Olwen. *Η Ιστορία Των Γυναικών Στην Ευρώπη, 1500- 1800*. Νεφέλη, 2003, σελ. 41

⁴⁰ Eales, Jacqueline. *Women in Early Modern England, 1500-1700*. London: UCL Press, 1998, σελ. 3

⁴¹ Charlton, Kenneth. *Women, Religion and Education in Early Modern England*. Routledge, 1999, σελ. 13

⁴² Hufton, Olwen. *Η Ιστορία Των Γυναικών Στην Ευρώπη, 1500- 1800*. Νεφέλη, 2003, σελ. 41

⁴³ Γκότση, Γλαύκη, Ανδρονίκη Διαλέτη, και Ελένη Φουρναράκη, eds. *Το Φύλο Στην Ιστορία. Αποτιμήσεις Και Παραδείγματα*. Ασίνη, 2015, σελ. 219

⁴⁴ Hufton, Olwen. *Η Ιστορία Των Γυναικών Στην Ευρώπη, 1500- 1800*. Νεφέλη, 2003, σελ. 43

μέρος των μηνυμάτων που η Εκκλησία πάσχιζε να μεταδώσει ήταν καθαρό μισογυνιστικό και έδινε έμφαση στις σαρκικές σχέσεις των ανδρών και των γυναικών, που θεωρούσαν ότι αποτελούσαν εμπόδιο στις προσδοκίες τους για την επουράνια ζωή.⁴⁵ Ο απόστολος Παύλος με βάση το κείμενο της Γένεσης διαμόρφωσε τους κανόνες που έμελλε να επηρεάσει την κανονιστική γραμματεία και τη θεολογία για σχεδόν δύο χιλιετίες. Σύμφωνα με τα διδάγματα του αποστόλου Παύλου οι γυναίκες θα έπρεπε να είναι κόσμιες, υποταγμένες στους άνδρες και να παραμένουν σιωπηλές και μακριά από θέσεις ισχύος.⁴⁶ Σε αυτή τη φιλοσοφία τα βιβλικά κείμενα χρησιμοποιήθηκαν από τους μεταρρυθμιστές, τους Καθολικούς και τους Προτεστάντες, για να τονίσουν την ανάγκη του ισχυρού πατριαρχικού ελέγχου πάνω στη χριστιανική οικογένεια και στις «αδυναμίες» της γυναίκας.

Στην προτεσταντική Ευρώπη η δημιουργία οικογένειας θεωρήθηκε πρώτιστο καθήκον, ταυτόσημο με τη χριστιανική πίστη.⁴⁷ Στην καθολική Ευρώπη, τώρα, σε δογματικό επίπεδο επικυρώθηκε εκ νέου η υπεροχή του άγαμου βίου, αλλά πρακτικά κεντρικό μέλημα των κοσμικών και εκκλησιαστικών αρχών ήταν η ηθική αναμόρφωση της οικογενειακής ζωής. Η παραγωγή ενός ισχυρού κανονιστικού λόγου για την οικογένεια εγγράφεται, αρχικά, στο ουμανιστικό ιδεώδες της αστικής ευταξίας και μετά εμποτίστηκε με τις αξίες των κινημάτων της Μεταρρύθμισης. Αυτό οδήγησε σε μία ανθούσα ηθικοδιδασκτική γραμματεία που προερχόταν από την κοσμική και εκκλησιαστική ελίτ. Η γραμματεία αυτή στρεφόταν προς τα μεσαία και ανώτερα αστικά στρώματα και σκοπό είχε να προπαγανδίσει τις νέες αξίες και να κανονικοποιήσει τα συστατικά του νέου οικιακού ιδεώδους.⁴⁸ Η θρησκευτική μεταρρύθμιση, λοιπόν, σφυρηλάτησε ένα νέο οικογενειακό ιδεώδες και ενδυνάμωσε τον θεσμό, προσαρμόζοντάς τον στον αστικό χώρο. Αυτή η διαδικασία ανασημασιοδότησε τις συζυγικές σχέσεις και τις οικιακές μονάδες. Στον προτεσταντικό χώρο οι μεταρρυθμιστές θεολόγοι στράφηκαν από την πρώτη στιγμή εναντίον του μοναχισμού και της αγαμίας του κλήρου, ενδυναμώνοντας έτσι την

⁴⁵ Ομοίως, σελ. 43

⁴⁶ Ομοίως, σελ. 46

⁴⁷ Γκότση, Γλαύκη, Ανδρονίκη Διαλέτη, και Ελένη Φουρναράκη, eds. *Το Φύλο Στην Ιστορία. Αποτιμήσεις Και Παραδείγματα*. Ασίνη, 2015, σελ. 218

⁴⁸⁴⁸ Ομοίως, σελ. 219

πατριαρχική οικογένεια και μετατρέποντας τον ιερωμένο σε οικογενειάρχη.⁴⁹ Αναγνώριζαν τον οικογενειάρχη ως πνευματικό καθοδηγητή των προστατευόμενων μελών της οικογένειάς του και την τεκνοποίηση ως το ύψιστο καθήκον των χριστιανών απέναντι στο Θεό.⁵⁰ Ενώ, η κατάργηση και του γυναικείου μοναχισμού και η εξιδανίκευση της μητρότητας ευνόησαν την περαιτέρω ταύτιση της γυναίκας με τον ιδιωτικό βίο.

Κάποιες γυναίκες από τις Γραφές έγιναν γνωστές για τη ματαιοδοξία τους, τις μηχανορραφίες, τις απάτες και την πανουργία τους. Γυναίκες όπως η Ιεζάβελ, η Δαλιδά, η Γόμερ και η πόρνη της Βαβυλώνας, που χρησιμοποίησαν τη σεξουαλικότητά τους για πονηρούς σκοπούς, χρησιμοποιήθηκαν από τους θεολόγους ως παραδείγματα προς αποφυγή και ως αποδείξεις της αμαρτωλής και βλάσφημης γυναικείας φύσης.⁵¹ Στον αντίποδα, παρουσίαζαν και θετικά βιβλικά γυναικεία πρότυπα για να μιμηθούν οι γυναίκες, όπως η Ιουδήθ και η Δεββώρα, που κατάφεραν με την ευστροφία τους να σώσουν το λαό του Ισραήλ.⁵² Βέβαια το ορθότερο πρότυπο για όλες τις γυναίκες θεωρούταν η Παναγία, με την άσπιλη σεξουαλικότητά της, τη σιωπή και το μαρτύριό της.⁵³ Για τους κληρικούς ήταν μοναδική ανάμεσα στο γυναικείο φύλο και οι υπόλοιπες μπορούσαν μόνο να μιμηθούν κάποια χαρακτηριστικά της, όπως την ευγένεια και την ταπεινότητα. Μόνο μέσα από το παράδειγμά της και με την αφοσίωσή τους στον Χριστό πίστευαν οι θεολόγοι της εποχής ότι οι πιο αμαρτωλές από τις γυναίκες θα μπορούσαν να πετύχουν τη λύτρωση.

Αλλά και μετά τη Μεταρρύθμιση όλοι οι χριστιανοί συγγραφείς διατήρησαν την ίδια στάση απέναντι στη γυναικεία φύση. Τις αντιμετώπιζαν ως ματαιόδοξα πλάσματα που θυσίαζαν τα πάντα προκειμένου να ικανοποιήσουν τη φιλαρέσκειά τους. Τις κατηγορούσαν ότι μηχανορραφούσαν με άλλες γυναίκες και ότι προσπαθούσαν να μετατρέψουν τους άνδρες σε υποχείριά τους για να ανατρέψουν

⁴⁹ Με την κατάργηση της αγαμίας του κλήρου αναδύθηκε μία νέα μορφή ανδρισμού που εξιδανίκευε το πρόσωπο του Μαρτίνου Λούθηρου και ερχόταν σε αντίθεση με τη στερεοτυπική εικόνα του άγαμου και λάνγνου καθολικού ιερέα.

⁵⁰ Ομοίως, σελ. 217

⁵¹ Richards, Judith M. 'To Promote a Woman to Beare Rule': Talking of Queens in Mid-Tudor England. *The Sixteenth Century Journal*, 1997, σελ. 100- 107

⁵² Ομοίως, σελ. 106

⁵³ Hufton, Olwen. *Η Ιστορία Των Γυναικών Στην Ευρώπη, 1500- 1800*. Νεφέλη, 2003, σελ. 43

την ανδρική εξουσία.⁵⁴ Την αρνητική αντιμετώπιση του γυναικείου φύλου ενίσχυαν και οι απόψεις του Λούθηρου. Ο Λούθηρος αντιμετώπιζε αρνητικά και με καχυποψία τις γυναίκες. Τις θεωρούσε απλά σκεύη ηδονής με ελάχιστο λογική και με ροπή προς τον πειρασμό και την αμαρτία.⁵⁵ Η Προτεσταντική Εκκλησία παρουσίαζε τον γάμο ως υποχρέωση των χριστιανών και θεϊκή υποχρέωση των γυναικών.⁵⁶ Και για αυτό η ζωή εκτός των πλαισίων του γάμου αντιμετωπιζόταν από τις γυναίκες της εποχής ως κάτι ασύλληπτο και αδιανόητο.⁵⁷ Ως εκ τούτου, πολλοί χριστιανοί συγγραφείς ξεκίνησαν να πιστεύουν ότι οι γυναίκες θα έπρεπε να περιβάλλονται με αγάπη και σεβασμό.⁵⁸

Οι απόψεις αυτές, για φροντίδα και κατανόηση για το γυναικείο αδύναμο φύλο, οδήγησαν σε διχογνωμία ανάμεσα στους σύγχρονους ιστορικούς για το πως ο Προτεσταντισμός επηρέασε τις απαιτήσεις των κοινωνιών από τις γυναίκες για εγκράτεια και υποταγή στο ανδρικό φύλο.⁵⁹ Κάποιοι θεωρούν ότι βελτιώθηκε κατά πολύ η θέση των γυναικών, αφού τους επιτρεπόταν να μορφώνονται, να μην στηρίζονται στον ιερέα και να αγαπούν και να σέβονται τον άνδρα τους. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν και αυτοί που υποστηρίζουν ότι ο Προτεσταντισμός που διαδόθηκε αυτή την περίοδο στην Ευρώπη δημιούργησε ένα ακόμα πιο περιοριστικό πλαίσιο για τις γυναίκες. Καθώς, οι γυναίκες με βάση τις διδαχές του προτεσταντισμού θα έπρεπε να είναι αφοσιωμένες στο νοικοκυριό τους, να είναι εγκρατείς⁶⁰, να εκτελούν τις καθημερινές τους υποχρεώσεις και να είναι απόλυτα υποταγμένες στους άνδρες τους.⁶¹ Άλλωστε, το πρότυπο του χριστιανικού γάμου ήταν μία πατριαρχική σχέση εξουσίας μεταξύ των δύο συζύγων, στην οποία ο άνδρας θα έπρεπε να ασκεί ασφυκτικό έλεγχο στη γυναίκα του, να επιβλέπει τη συμπεριφορά

⁵⁴ Ομοίως, σελ. 65

⁵⁵ Ομοίως, σελ. 56

⁵⁶ Charlton, Kenneth. *Women, Religion and Education in Early Modern England*. Routledge, 1999, σελ. 29

⁵⁷ Kamen, Henry. *Πρώιμη Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία*. Μεταίχμιο, 2002, σελ. 283

⁵⁸ Charlton, Kenneth. *Women, Religion and Education in Early Modern England*. Routledge, 1999, σελ. 30

⁵⁹ Warner, Jessica. "The Sanctuary of Sobriety: the Emergence of Temperance as a Feminine Virtue in Tudor and Stuart England." *Addiction*, 1997, σελ. 106

⁶⁰ Βέβαια αυτά ίσχυαν περισσότερο για τις γυναίκες της αριστοκρατίας, καθώς οι γυναίκες των χαμηλότερων στρωμάτων παρουσιάζονταν να καταναλώνουν αλκοόλ, να εργάζονται χωρίς ανδρική επιτήρηση και να μη σέβονται τους συζύγους τους.

⁶¹ Warner, Jessica. "The Sanctuary of Sobriety: the Emergence of Temperance as a Feminine Virtue in Tudor and Stuart England." *Addiction*, 1997, σελ. 106

της και να την επαναφέρει στην τάξη όταν εκείνη θα παρεκτρέπεται.⁶² Οι θρησκευτικοί, πολιτικοί και νομικοί συγγραφείς του 15^{ου} και 16^{ου} αιώνα κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι έμφυλες διαφορές ήταν θεόσταλτες, φυσικές και σχεδιασμένες να καταδεικνύουν τις θέσεις για το κάθε φύλο.⁶³ Έτσι για τις γυναίκες η θέση τους ήταν το νοικοκυριό και για τους άνδρες τα δημόσια καθήκοντα και ο πόλεμος.⁶⁴

Τον 16ο αιώνα είχαν αναπτυχθεί δύο ανταγωνιστικές απόψεις για τη γυναικεία φύση και θρησκευτικότητα. Από τη μία πλευρά, οι γυναίκες που αγνοούσαν τα διδάγματα της Εκκλησίας ή δεν είχαν την κατάλληλη καθοδήγηση από έναν αρσενικό κηδεμόνα. Αυτές οι γυναίκες θεωρούνταν δυνητικά επικίνδυνες για τη σταθερότητα της κοινωνίας και θεωρούνταν στρίγγλες, αχαλίνωτες ως και μάγισσες. Από την άλλη πλευρά, βρίσκονταν οι γυναίκες που θεωρούνταν πρότυπα ευλάβειας και παραδείγματα για τις άλλες γυναίκες. Αυτές οι απόψεις για τις γυναίκες ήταν κοινά θέματα για την κανονιστική γραμματεία, τη μυθοπλασία, τις μπαλάντες, την ποίηση και άλλες μορφές διασκέδασης. Ακόμα, μέχρι τον 18ο αιώνα ήταν κοινή αποδεκτή πεποίθηση ότι οι γυναίκες θα έπρεπε να ελέγχονται από τους άνδρες. Μια πεποίθηση που δε μεταβλήθηκε ούτε μετά την εκκλησιαστική μεταρρύθμιση. Μάλιστα, το προτεσταντικό Προσευχητάρι (Common Book of Prayer) του 1559 παρότρυνε τις γυναίκες να αποδέχονται την κυριαρχία των συζύγων τους.⁶⁵ Για την πλειοψηφία των κληρικών η σωματική βία ήταν η λύση για τις ατίθασες και ανυπάκουες γυναίκες. Οι γυναίκες έπρεπε να ακολουθούν τις προτροπές της εκκλησίας και των συζύγων τους. Αν δεν ήταν υπάκουες κινδύνευαν να χαρακτηριστούν αναξιόπιστες, φλύαρες και χωρίς κρίση. Αντιμετωπίζονταν ως πλάσματα που δελεάζονταν μόνο από τον πόθο, την υπερηφάνεια και την αμαρτία.⁶⁶

Τα θρησκευτικά παραδείγματα ενισχύθηκαν και από την αυθεντία της αρχαίας ελληνικής γραμματείας και επικεντρώνονταν στο να ερμηνεύσουν και να αναπτύξουν

⁶² Hufton, Olwen. *Η Ιστορία Των Γυναικών Στην Ευρώπη, 1500- 1800*. Νεφέλη, 2003, σελ. 55

⁶³ Eales, Jacqueline. *Women in Early Modern England, 1500-1700*. London: UCL Press, 1998, σελ. 23

⁶⁴ Αυτές οι απόψεις μοιάζουν κατάλοιπα του μεσαιωνικού ιπποτικού κώδικα, που τοποθετούσε τη γυναίκα σ' ένα βάθρο, τη θεωρούσε αδύναμο και αιθέριο πλάσμα και έκανε την αγάπη και την εκτίμησή της υψηλό βραβείο για τον γενναίο πολεμιστή.

⁶⁵ Ομοίως, σελ. 23

⁶⁶ Ομοίως, σελ. 29

κυρίως τις ιδέες του Ιπποκράτη, του Αριστοτέλη και του Γαληνού.⁶⁷ Σύμφωνα με τη δημοφιλή θεωρία του Αριστοτέλη, το γυναικείο σώμα ήταν μία κατώτερη εκδοχή της τέλει ανδρικής μορφής.⁶⁸ Αλλά και η θεωρία των τεσσάρων χυμών του Γαληνού είχε μεγάλη επιρροή στην πνευματική παραγωγή της εποχής.⁶⁹ Σύμφωνα με τη «χυμική» ιατρική οι άνδρες ήταν θερμοί και ξηροί, ενώ οι γυναίκες ήταν υγρές και ψυχρές, γεγονός που τις καθιστούσε παθητικές, πνευματικά ασταθείς, με μικρότερο εγκέφαλο και χωρίς θάρρος. Η αναγεννησιακή σκέψη έδωσε νέα ώθηση στη «επιστημονική» έρευνα και έστρεψε την προσοχή των λογίων στην πειραματική ανατομία. Η «ατέλεια» του γυναικείου φύλου στηρίχθηκε στη σύγκριση του σώματος του άνδρα και της γυναίκας.⁷⁰ Η απουσία θερμότητας στο σώμα τους διατηρούσε τα σεξουαλικά τους όργανα στο εσωτερικό του σώματός του και ευθυνόταν για πολλές τους ιδιοτροπίες.⁷¹ Επιπλέον, η εμμηνόρροια θεωρούταν χειροπιαστή απόδειξη της κατωτερότητας της γυναίκας ως προς τον άνδρα. Σταδιακά η αντίληψη της γυναίκας ως «ατελούς» αρσενικού άρχισε να εγκαταλείπεται και αντί αυτού οι γυναίκες αντιμετωπιζόνταν ως μια σωματική απόκλιση από τον αρσενικό κανόνα. Οι γιατροί της Αναγέννησης και οι επίγονοί τους ερμήνευσαν το θηλυκό σώμα ως μία «παραφωνία» που διέφερε σε ορισμένα καίρια σημεία από το αρσενικό «αριστούργημα».⁷²

Οι γυναίκες δέχονταν άλλοτε έντονη κριτική και άλλοτε επαίνους από λόγιους της εποχής, οι οποίοι έτειναν να γενικεύουν εις βάρος του γυναικείου φύλου. Οπότε παραδείγματα μεμονομένων γυναικών εργαλειοποιήθηκαν τότε για να επαινέσουν τις αρετές και τότε για να καυτηριάσουν τις αδυναμίες του γυναικείου φύλου. Έτσι, η ρωμαία Λουκρητία, η οποία αυτοκτόνησε μετά τον βιασμό της, αναφερόταν συχνά ως πρότυπο γυναικείας αγνότητας και σεξουαλικής τιμής. Ενώ, η Ξανθίππη, η γκρινιάρα σύζυγος του φιλοσόφου Σωκράτη, αναφερόταν ως παράδειγμα κακώτροπης γυναίκας που υπονόμει δημόσια τον σύζυγό της.⁷³ Παραδείγματα αυτού του ρεύματος ήταν το έργο του ανώνυμου συγγραφέα, *“The schoolhouse of women”* (1541), το οποίο χαρακτήριζε τις γυναίκες φλύαρες, γεμάτες λαγνεία και που μόνη τους πρόθεση ήταν

⁶⁷ Porter, R., and M. Teich, eds. *Σεξουαλικότητα, Γνώση Και Επιστήμη. Ιστορία Στάσεων Και Αντιλήψεων Για Τη Σεξουαλικότητα*. Πολύτροπον, 2008, σελ. 87

⁶⁸ Eales, Jacqueline. *Women in Early Modern England, 1500-1700*. London: UCL Press, 1998, σελ. 3

⁶⁹ Wiesner-Hanks, Merry. *Πρώιμη Νεότερη Ευρώπη, 1450- 1789*. Ξιφαράς, 2008, σελ. 55

⁷⁰ Hufton, Olwen. *Η Ιστορία Των Γυναικών Στην Ευρώπη, 1500- 1800*. Νεφέλη, 2003, σελ. 58

⁷¹ Ομοίως, σελ. 55

⁷² Ομοίως, σελ. 59

⁷³ Eales, Jacqueline. *Women in Early Modern England, 1500-1700*. London: UCL Press, 1998, σελ. 29

να ταλαιπωρούν τους συζύγους τους.⁷⁴ Για τους λόγιους της εποχής, όπως ο Vives και ο Έρασμος, οι γυναίκες θα έπρεπε να έχουν ως άμεση προτεραιότητα τις δουλειές του σπιτιού και τις ανάγκες των οικογενειών τους και μετά να ασχολούνται με τις προσωπικές τους ανάγκες ή με το διάβασμα και τη συγγραφή.⁷⁵

Η λογοτεχνία παρουσίαζε την καλή γυναίκα να διαθέτει τέσσερις βασικούς ρόλους, αυτούς της κόρης, της γυναίκας, της συζύγου και της μητέρας, και ο κάθε ρόλος προϋπέθετε την κατάλληλη συμπεριφορά. Τον 16ο αιώνα γνωρίζουν μεγάλη άνθιση τα εγχειρίδια γάμου, τα οποία αναπαρήγαγαν την ίδια εικόνα για την ιδανική σύζυγο. Η γυναίκα θα έπρεπε να είναι αγνή, χαμογελαστή, οικονόμα, ευσεβής, σιωπηλή και ο ιδανικός σύζυγος θα έπρεπε να είναι σταθερός και αξιοπρεπής.⁷⁶ Ένα βιβλίο που στόχευε αποκλειστικά στο γυναικείο αναγνωστικό κοινό ήταν το έργο του Juan Luis de Vives, “*De Institutione Feminae Christiannae*” (1523) που μεταφράστηκε στα αγγλικά (1540) και τα ιταλικά (1546) και μιλούσε για τις πνευματικές ικανότητες των γυναικών (δεν έκανε καμία αναφορά για το ενδεχόμενο εργασίας των γυναικών).⁷⁷ Ο Vives θεωρούσε ότι τα κορίτσια από μικρή ηλικία θα έπρεπε να αφοσιώνονται στην προσευχή, να είναι υπάκουα και ταπεινά, να μην είναι κουτσομπόλες και εριστικές, αλλά σιωπηλές και ταπεινές. Σ’ ολόκληρο το έργο οι γυναίκες παρουσιάζονταν ως επιρρεπείς σε ασήμαντα πράγματα και ως πλάσματα που χρειάζονταν τη σωστή και συνεχή καθοδήγηση των ανδρών. Θεωρούσε ότι θα έπρεπε να διαβάζουν θρησκευτικά βιβλία και έργα ηθικής λογοτεχνίας, που θα βοηθούσαν να εξισορροπήσουν τα ελλωμάτά τους.⁷⁸ Η γνώση της γραμματικής, της ιστορίας και της πολιτικής ήταν για τους άνδρες, ενώ οι γυναίκες θα έπρεπε να περιορίζονται στη σιωπή και στις ανδρικές συμβουλές. Για τις χήρες ο Vives αναφέρει ότι δεν θα έπρεπε να καθοδηγούνται από κάποιον άνδρα, εκτός αν είναι ο εξομολόγος τους. Συνιστούσε στις χήρες να βγαίνουν σπάνια και όταν θα το έκαναν να είναι πάντα συνοδεία κάποιας άλλης γυναίκας, να διάγουν μία μοναστική ζωή και να συναναστρέφονται με μοναχούς ή ιερείς. Τέλος, τους πρότεινε να προχωρήσουν σ’

⁷⁴ Ομοίως, σελ. 29

⁷⁵ Davis, Natalie Zemon, and Arlette Farge, eds. *A History of Women: Renaissance and Enlightenment Paradoxes*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press., 1993, σελ. 103

⁷⁶ Wiesner-Hanks, Merry. *Πρώιμη Νεότερη Ευρώπη, 1450- 1789*. Ξιφάρας, 2008, σελ. 70

⁷⁷ Ομοίως, σελ. 50

⁷⁸ Ομοίως, σελ. 36

έναν δεύτερο γάμο και να αγωνίζονται συνεχώς να καταπνίξουν τη ροπή τους στην επιπολαιότητα.⁷⁹

Ένα από τα πιο σημαντικά είδη περιοριστικής λογοτεχνίας, με μεγάλη κοινωνική επιρροή, ήταν τα βιβλία δεοντολογίας, τα οποία όριζαν τα καθήκοντα των συζύγων. Αυτά τα βιβλία γνώρισαν τη μεγαλύτερη κυκλοφορία τους την περίοδο από τα τέλη του 16ου αιώνα ως και τα χρόνια των Εμφυλίων Πολέμων. Η Kathleen Davies θεωρεί ότι αυτό το είδος ήταν δημοφιλές στα μέλη της αστικής μπουρζουαζίας.⁸⁰ Οι γυναίκες προτρέπονταν να παραμένουν σιωπηλές μπροστά στους άνδρες. Οι φόβοι για τις «γυναικείες γλώσσες» και τη γυναικεία ανυπακοή ήταν ένα συνηθισμένο θέμα για τη λογοτεχνική παραγωγή της εποχής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το έργο του Thomas Becon του 1561 “*New Catechism*”.⁸¹

Τα λογοτεχνικά έργα της εποχής με αυτή τη θεματολογία προσπαθούσαν να ενισχύσουν την πίστη στο επιθυμητό της ανδρικής κυριαρχίας πάνω στις γυναίκες και της πατριαρχικής εξουσίας μέσω στο πλαίσιο του σπιτιού και της οικογένειας.⁸² Το προτεσταντικό εγχειρίδιο γάμου του Thomas Becon⁸³ του 1562, “*The Book of Matrimony*” παρείχε συμβουλές για την καθημερινότητα των δύο φύλων και στόχευε κυρίως τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα του πληθυσμού. Ο άνδρας, σύμφωνα με τον Becon, θα έπρεπε να αγαπάει τη γυναίκα του και να τη φροντίζει. Οι γυναίκες, από την άλλη, θα έπρεπε ως σωστές σύζυγοι να υπηρετούν τους άνδρες τους με υποταγή, να είναι μετριοπαθείς στη συμπεριφορά και σεμνές στην αμφίεσή τους.⁸⁴ Να είναι προσεκτικές στα λόγια τους και να παραμένουν σιωπηλές όπου χρειάζεται, αλλά στη διαχείριση του νοικοκυριού να είναι ακριβείς και να είναι προσεκτικές με τα έξοδα. Ενώ, θα έπρεπε να απέχουν από «ανώφελα» θεάματα, όπως το θέατρο κ.α., που θα μπορούσαν να ενισχύσουν την επιπόλαιη φύση τους.⁸⁵

⁷⁹ Ομοίως, σελ. 51

⁸⁰ Ομοίως, σελ. 24

⁸¹ Ομοίως, σελ. 24

⁸² Hufton, Olwen. *Η Ιστορία Των Γυναικών Στην Ευρώπη, 1500- 1800*. Νεφέλη, 2003, σελ. 65

⁸³ Η μετάφρασή του στο έργο του Heinrich Bullinger που περιείχε συμβουλές για έναν σωστό γάμο και μεταφράστηκε ως “*The Christen State of Matrimony by Coverdale*” (1542) επανακυκλοφόρησε 13 φορές μέσα στον 16^ο αιώνα.

⁸⁴ Ομοίως, σελ. 53

⁸⁵ Ομοίως, σελ. 54

Τον 16^ο αιώνα η οικογένεια ήταν το κέντρο της κοινωνίας. Διάφορα βιβλία δεοντολογίας γράφτηκαν για τον ορθό τρόπο λειτουργίας και αυτού του θεσμού. Επιπλέον, άνθιση γνώρισαν και διάφορα εγχειρίδια που απαντούσαν σε πρακτικά προβλήματα της καθημερινότητας των συζύγων και σε βιβλικά ζητήματα που σχετίζονταν με τον θεσμό. Για όλα αυτά τα κείμενα η γυναικεία υποταγή στους άνδρες ήταν απαραίτητη για την εύρυθμη λειτουργία της οικογένειας.⁸⁶ Ενώ, οι άνδρες όφειλαν να σέβονται τις συζύγους τους και να αναγνωρίζουν τα ταλέντα τους.⁸⁷ Ο Edmund Tilney πρότεινε στους άνδρες να είναι ευγενικοί και τρυφεροί με τις γυναίκες τους και σταδιακά να τους αφαιρούν την προσωπική βούληση, ώστε σιγά σιγά να γίνουν τα δύο σώματά τους ένα.⁸⁸ Επιπλέον, προειδοποιούσε τους αναγνώστες του για τον κίνδυνο που επιφύλασαν οι γυναίκες- μέγαιρες, οι γυναίκες δηλαδή που δεν σέβονταν τον στερεοτυπικό τους ρόλο.⁸⁹ Επιπλέον, το δημοφιλές βιβλίου του του 1568, “*A Briefe and Pleasant Discourse of Duties in Marriage*”⁹⁰ (το είχε αφιερώσει στη βασίλισσα Ελισάβετ) είχε ως βασικό σκοπό να βοηθήσει τα ζευγάρια να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα του έγγαμου βίου και γι’ αυτό έδινε συμβουλές και στα δύο φύλα για να πετύχουν τη συζυγική ευτυχία.⁹¹ Για τον Tinley οι γυναίκες θα έπρεπε να είναι υπάκουες και να μην αμφισβητούν την υπεροχή των ανδρών.⁹²

Ένα από τα πιο γνωστά εγχειρίδια ήταν αυτό του William Gouge το “*Of Domesticall Duties*”, που μιλούσε για τις υποχρεώσεις των συζύγων και των παιδιών και τις σχέσεις των γονιών με τα παιδιά και τους υπηρέτες. Το βιβλίο αυτό, όπως και τα υπόλοιπα της κατηγορίας του, μιλούσε ξεκάθαρα για την υποταγή που όφειλαν οι γυναίκες στους άνδρες τους, όταν αυτοί εκπλήρωναν όλες τους τις υποχρεώσεις.⁹³ Ο Gouge θεωρούσε ότι οι σεξουαλικές σχέσεις μεταξύ των συζύγων ήταν απαραίτητες για έναν ευτυχισμένο γάμο και γι’ αυτό θεωρούσε ως λύση το διαζύγιο σε περίπτωση

⁸⁶ Amussen, Susan Dwyer. *An Ordered Society: Gender and Class in Early Modern England*. New York: ACLS History E-Book Project, 2004, σελ. 42

⁸⁷ Ομοίως, σελ. 44

⁸⁸ Ομοίως, σελ. 39

⁸⁹ Wall, Alison. “Elizabethan Precept and Feminine Practice: The Thynne Family of Longleat.” *History*, February 1990, σελ. 25

⁹⁰ Μέχρι το 1587 είχε 7 επανεκδόσεις και προφανώς μεγάλη κοινωνική επιρροή.

⁹¹ Wall, Alison. “Elizabethan Precept and Feminine Practice: The Thynne Family of Longleat.” *History*, February 1990, σελ. 24

⁹² Ομοίως, σελ. 24

⁹³ Amussen, Susan Dwyer. *An Ordered Society: Gender and Class in Early Modern England*. New York: ACLS History E-Book Project, 2004, σελ. 38

ανικανότητας (όχι όμως σε περιπτώσεις στειρότητας).⁹⁴ Ενώ, στο έργο του “*Of Domesticall Duties*” τόνιζε ότι θα έπρεπε να ελλοχεύει στις καρδιές των γυναικών ο φόβος του Θεού, αλλιώς θα μετέτρεπαν τους άνδρες τους σε υποχείριά τους.⁹⁵

Όλα τα εγχειρίδια μιλούσαν για μία καλοκάγαθη πατριαρχία και όχι για μία αυταρχική διοίκηση στα πλαίσια του οίκου, για μία οικογένεια που τη συγκρατούσε ενωμένη η αγάπη των μελών της και η δύναμη του Θεού.⁹⁶ Η δύναμη του άνδρα στα πλαίσια της οικογένειας δε γνώριζε περιορισμούς, αλλά δεν θα έπρεπε να είναι τυραννική. Ο άνδρας ως κεφαλή της οικογένειας θα έπρεπε να δίνει το σωστό παράδειγμα σ’ όλα τα μέλη. Θα έπρεπε να προσεύχεται καθημερινά, να φροντίζει να πηγαίνει όλη η οικογένειά του κάθε Κυριακή στην εκκλησία και να χρησιμοποιεί σωματική τιμωρία για τα ανυπάκουα μέλη. Για πολλούς λόγιους της εποχής, οι άνδρες είχαν το δικαίωμα να χρησιμοποιούν σωματική βία για να εκπαιδεύσουν και να νουθετήσουν τις γυναίκες τους, αλλά κανένας δε διευκρίνιζε σε πιο σημείο θα έπρεπε να φτάνει αυτή η βία.⁹⁷ Ωστόσο, υπήρχαν και αυτοί, όπως ο Clever και ο Dod, που θεωρούσαν ότι οι άνδρες θα έπρεπε να νουθετούν τις γυναίκες τους μόνο με συζήτηση, να είναι οι προστάτες τους, οι δάσκαλοί τους και να τις φροντίζουν.⁹⁸

Καθόλη τη διάρκεια του 16^{ου} αιώνα τα κοινωνικά στερεότυπα για τη γυναίκα υπαγόρευαν να είναι πιστές και υπάκουες στους άνδρες τους, να μην έχουν οικονομικές και πολιτικές δραστηριότητες (εκτός από κάποιες ικανές γυναίκες που θα αποτελούσαν τις εξαιρέσεις που θα επιβεβαίωναν τον κανόνα) και να έχουν έναν συμβουλευτικό και περιορισμένο ρόλο στις δραστηριότητες των συζύγων τους.⁹⁹ Ο William Whately κατηγορούσε τους άνδρες που είχαν δημιουργήσει οικογένειες που δεν ακολουθούσαν τους ηθικούς και θρησκευτικούς νόμους. Με τη σειρά του σημαντικό και με επιρροή ήταν και το έργο του Edward Gosynhill¹⁰⁰ “*The Praise of all Women*” (1542) στο οποίο καταγράφονταν παραδείγματα ενάρετων γυναικών από τη Βίβλο και από κλασικές ιστορίες, που σκοπό είχε να παραδειγματίσει τις γυναίκες

⁹⁴ Ομοίως, σελ. 39

⁹⁵ Charlton, Kenneth. *Women, Religion and Education in Early Modern England*. Routledge, 1999, σελ. 15

⁹⁶ Amussen, Susan Dwyer. *An Ordered Society: Gender and Class in Early Modern England*. New York: ACLS History E-Book Project, 2004, σελ. 39- 40

⁹⁷ Ομοίως, σελ. 40

⁹⁸ Ομοίως, σελ. 42

⁹⁹ Wall, Alison. “Elizabethan Precept and Feminine Practice: The Thynne Family of Longleat.” *History*, February 1990, σελ. 30-35

¹⁰⁰ Charlton, Kenneth. *Women, Religion and Education in Early Modern England*. Routledge, 1999, σελ. 42

της εποχής.¹⁰¹ Ο Phillip Stubbes στο έργο του “*A Christal Glasse for Christian Women*”, που ήταν μία βιογραφία της νεκρής του συζύγου Katherine, προσπαθεί να νουθετήσει τις γυναίκες. Στο κείμενό του τις συμβουλεύει να είναι οξυδερκείς, ταπεινές, ευγενικές, να τις διακατέχει θρησκευτικός ζήλος, να κάνουν καλή διαχείριση του νοικοκυριού τους και να συμβουλεύουν σοφά τους άνδρες τους.¹⁰² Αλλά και ο Andrew Kingswill (1538- 1569) με τη σειρά του προτρέπει στα έργα του τις γυναίκες να είναι υπάκουες.

Τέλος, στις δεκαετίες του 1560 και το 1570 εμφανίστηκε ένα πλήθος σατιρικών ποιημάτων που βασίζονταν στην πληθώρα εικόνων που παρουσίαζαν την ανεξέλεγκτη και άτακτη παντρεμένη γυναίκα. Στα ποιήματα και τα τραγούδια αυτά, που χρησιμοποιήθηκαν από τους άγγλους λόγιους και συγγραφείς για να ελέγξουν και να χειραγωγήσουν τις γυναίκες, είχαν ως συνηθισμένο θέμα τις γυναίκες που αγνοούσαν τις απαιτήσεις της κοινωνίας από το φύλο τους και προσπαθούσαν να εξευτελίσουν τους άνδρες τους.¹⁰³ Τα κείμενα ήταν διανθισμένα με πλήθος ανδρικών παραπόνων, που εστίαζαν στην προσπάθεια των γυναικών να υπερβούν τα όρια των έμφυλων ρόλων και να «εισβάλουν» στην ανδρική σφαίρα επιρροής, εργαλειοποιήθηκαν από τους άνδρες συγγραφείς για να επιβεβαιώσουν την ανωτερότητά τους.¹⁰⁴ Αυτές οι λαϊκές μορφές τέχνης, που πάντοτε παρουσίαζαν τις γυναίκες ως επικίνδυνες και σεξουαλικά ακόρεστες, ενίσχυαν τους πατριαρχικούς κώδικες τονίζοντας την αξία της αγνότητας και τις αρετές της καλής συζύγου.¹⁰⁵

❖ *Η πραγματικότητα των γυναικών.*

Οι γυναίκες του 15^{ου} και 16^{ου} αιώνα είχαν σημαντικά μειονεκτήματα ως προς την κοινωνική τους θέση. Αποκλείονταν από όλα τα θρησκευτικά και κοινωνικά αξιώματα, χωρίς όμως να αισθάνονται ότι τις αδικούσαν ή τους στερούσαν θεμελιώδη δικαιώματά τους. Οι γυναίκες του ύστερου Μεσαίωνα και της Πρώιμης Νεότερης περιόδου συμπεριφέρονταν και τους συμπεριφέρονταν σαν πολίτες δεύτερης κατηγορίας και οι ίδιες δεν ένιωθαν την ανάγκη να αλλάξουν την

¹⁰¹ Eales, Jacqueline. *Women in Early Modern England, 1500-1700*. London: UCL Press, 1998, σελ. 29

¹⁰² Wall, Alison. “Elizabethan Precept and Feminine Practice: The Thynne Family of Longleat.” *History*, February 1990, σελ. 23

¹⁰³ Warner, Jessica. “The Sanctuary of Sobriety: the Emergence of Temperance as a Feminine Virtue in Tudor and Stuart England.” *Addiction*, 1997, σελ. 100

¹⁰⁴ Kamen, Henry. *Πρώιμη Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία*. Μεταίχμιο, 2002, σελ. 280

¹⁰⁵ Eales, Jacqueline. *Women in Early Modern England, 1500-1700*. London: UCL Press, 1998, σελ. 40

κατάστασή τους, καθώς τη θεωρούσαν φυσιολογική, ένα κομμάτι της γυναικείας φύσης τους.¹⁰⁶

Οι εμπειρίες ζωής των γυναικών της περιόδου περιστρέφονται γύρω από το γάμο και την οικογένεια. Ο γάμος σηματοδοτούσε την μετάβαση της γυναίκας από την παιδική ηλικία στην ενηλικίωση.¹⁰⁷ Το αν η τελετή του γάμου θα πραγματοποιούνταν στο χώρο της εκκλησίας ή θα λάμβανε χώρα σ' έναν λιγότερο επίσημο χώρο¹⁰⁸, με μία λιγότερο επίσημη τελετή, ήταν υπό τη δικαιοδοσία των κανόνων δικαίου και των εκκλησιαστικών δικαστηρίων και η νεαρή γυναίκα δεν είχε καν το δικαίωμα να εκφράσει την άποψή της.¹⁰⁹ Τους γάμους γενικά τους καθόριζαν οι άνδρες από την οικογένεια των κοριτσιών χωρίς την άδειά τους και χωρίς να έχουν έστω γνωρίσει το μελλοντικό τους σύντροφο. Στην πραγματικότητα, βέβαια, οι γαμήλιες διαπραγματεύσεις δεν ήταν μόνο ανδρικό προνόμιο, πολλές γυναίκες δραστηριοποιούνταν σ' αυτόν τον τομέα (γεγονός που δεν θεωρούνταν ασυνήθιστο ή ανάρμοστο για την εποχή). Και μάλιστα ήταν «σκληροί» διαπραγματευτές.¹¹⁰ Οι χήρες ήταν πιο συνηθισμένο να κανονίζουν τους γάμους των παιδιών τους.¹¹¹ Υπήρχαν, μάλιστα, πολλές περιπτώσεις γυναικών που οι οικογένειές τους τις πίεζαν να προχωρήσουν σ' έναν γάμο, ακόμα και αν εκείνες είχαν εκφράσει την επιθυμία να αφιερώσουν τη ζωή τους στο Θεό.¹¹²

Οι γάμοι των νεαρών κοριτσιών ήταν μια πολύ σημαντική υπόθεση για την οικογένειά τους, καθώς με αυτόν τον τρόπο οι οικογένειες εξασφάλιζαν δίκτυα συμμαχιών και μ' έναν καλό γάμο βελτίωναν την κοινωνική τους θέση, αλλά και αυτή των συζύγων τους. Για να διασφαλίσουν οι γυναίκες έναν καλό γάμο θα έπρεπε να έχουν άψογη κοινωνική φήμη και διδάσκονταν από μικρές να είναι ηθικές και ενάρετες.¹¹³ Για τις γυναίκες της εποχής (ακόμα και για τις γυναίκες που βρίσκονταν

¹⁰⁶ Goetz, H. W. (1986). *Life in the Middle Ages*. University of Notre Dame Press, 1994, σελ. 40

¹⁰⁷ Cohen, Elizabeth Storr, and Margaret Reeves. *The Youth of Early Modern Women*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2018, σελ. 80

¹⁰⁸ Στην περίπτωση καθολικού γάμου, μετά τη Μεταρρύθμιση ήταν υποχρεωτική η ανακοίνωση του γάμου στην ενοριακή εκκλησία, η παρουσία κληρικού στην τελετή και η καταγραφή του γάμου στα ενοριακά αρχεία.

¹⁰⁹ Amt, E. (2008). *Women's Lives in Medieval Europe. A Sourcebook*. London: Routledge, σελ. 3

¹¹⁰ Harris, Barbara J. "Women and Politics in Early Tudor England." *The Historical Journal*, June 1990, σελ. 260

¹¹¹ Αν κάποιες από αυτές ξαναπαντρεύονταν ήταν συνηθισμένο να παντρεύουν τα θετά αδέρφια μεταξύ τους.

¹¹² Amt, E. (2008). *Women's Lives in Medieval Europe. A Sourcebook*. London: Routledge, σελ. 3

¹¹³ Murphy, Jessica C. "Feminine Virtue's Network of Influence in Early Modern England". *Studies in Philology*, 2012, σελ. 260- 261

στη βασιλική αυλή) ένα σεξουαλικής φύσης σκάνδαλο θα μπορούσε να αποδειχτεί φοβερά επιζήμιο, ως και καταστροφικό (π.χ. οι εξωσυζυγικές περιπέτειες του Ερρίκου Η', εκτός από τις 6 συζύγους του, θεωρούνταν κάτι φυσιολογικό και θεμιτό. Αλλά οι γυναίκες του ζούσαν με τον κίνδυνο να κατηγορηθούν ότι δεν ήταν τίμιες, όπως η Katherine Howard που έχασε τη ζωή της γιατί μαθεύτηκαν οι «περιπέτειές» της).¹¹⁴ Για την πραγματοποίηση του γάμου η οικογένεια της νύφης θα έπρεπε να προσφέρει στο γαμπρό σύμφωνα με τα έθιμα της εποχής δελεαστική προίκα, που θα αντικατροπτίζει το ύψος της κοινωνικής θέσης και των δύο και θα την έκανε να ξεχωρίσει ανάμεσα στις άλλες υποψήφιες νέες της περιοχής της.¹¹⁵ Η προίκα που πρόσφερε η οικογένειά της στο σύζυγό της ήταν σημαντική για τον οικονομικό προϋπολογισμό. Η προίκα αυτή ήταν ένα μείγμα χρημάτων και ακινήτων και με την τέλεση του γάμου περνούσε στα χέρια του συζύγου της νεαρής κοπέλας, ο οποίος θα μπορούσε να τη διαχειρίζεται όπως επιθυμούσε και εκείνη δεν είχε κανένα δικαίωμα ιδιοκτησίας.¹¹⁶ Οι γυναίκες, λοιπόν, ήταν περισσότερο φορείς του οικογενειακού πλούτου παρά δημιουργοί ή διαχειριστές του.¹¹⁷ Ακόμα, με το γάμο μία γυναίκα και ένας άνδρας γίνονταν ένα για το νόμο, καθώς όλα της τα περιουσιακά στοιχεία περνούσαν στον έλεγχο του συζύγου της. Ως άγαμες οι γυναίκες ήταν μονίμως υπό την επίβλεψη κάποιου και όταν παντρεύονταν μετά από πιέσεις, της κοινωνίας και της οικογενειάς τους, σπάνια έβλεπαν βελτίωση στην καθημερινότητά τους.¹¹⁸ Το μόνο που θα μπορούσε να ελπίζει μια γυναίκα από τον γάμο της θα ήταν ένας ευγενικός και ήρεμος σύζυγος και το να κάνει γρήγορα πολλά παιδιά για να διασφαλίσει τη συνέχεια της οικογενειάς της.¹¹⁹

Ως παντρεμένη μία γυναίκα έχανε και τα ελάχιστα δικαιώματά της και χανόταν στη σκιά του άνδρα της.¹²⁰ Οι γυναίκες όσο ήταν παντρεμένες δεν είχαν τη

¹¹⁴ Richards, Judith. "Gender Difference and Tudor Monarchy: The Significance of Queen Mary I." *Parergon*, July 2004, σελ. 34

¹¹⁵ Amt, E. (2008). *Women's Lives in Medieval Europe. A Sourcebook*. London: Routledge, σελ. 3

¹¹⁶ Richards, Judith. "Gender Difference and Tudor Monarchy: The Significance of Queen Mary I." *Parergon*, July 2004, σελ. 34

¹¹⁷ Bennett, Judith M., and Ruth Mazo Karras. *The Oxford Handbook of Women and Gender in Medieval Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2016, σελ. 11

¹¹⁸ Kamen, H. (2002). *Πρώιμη Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία*. Μεταίχμιο, σελ. 303

¹¹⁹ Warnicke, R. (2006). *Queenship: Politics and Gender in Tudor England*. History Compass, Vol. 4, No. 2, σελ. 204

¹²⁰ Charlton, Kenneth. *Women, Religion and Education in Early Modern England*. Routledge, 1999, σελ. 28

δική τους νομική υπόσταση.¹²¹ Είχαν το δικαίωμα για προσωπική περιουσία¹²², αλλά δεν είχαν τη δυνατότητα να διαχειριστούν τα κέρδη που τους επέφεραν αυτά τα περιουσιακά στοιχεία¹²³ ή να προχωρήσουν σε οποιαδήποτε αγοραπωλησία χωρίς την άδεια του συζύγου τους.¹²⁴ Η υποταγή της στον σύζυγό της θεωρούνταν κάτι δεδομένο και η επιρροή ενός άνδρα πάνω στη γυναίκα του ήταν απεριόριστη. Ο νόμος επέτρεπε στον άνδρα της να ελέγχει κάθε της κίνηση, τον τόπο διαμονής τους-περιορίζοντάς την πολλές φορές σ' αυτόν- και να την τιμωρεί σωματικά για κάθε της παράπτωμα.¹²⁵ Όπως διατύπωσε ο Widow Blackacre στο "*Wycherley's Plain Dealer*" ο γάμος ήταν η χειρότερη κατάσταση για τις γυναίκες, γιατί έχαναν τη νομική τους υπόσταση. Αλλά και στο "*Roxana*" του Defoe ο γάμος σκιαγραφείται με μελανά χρώματα για το γυναικείο φύλο, καθώς παρουσιάζεται ως ένα συμβόλαιο, με το οποίο η γυναίκα έχανε την ελευθερία και την περιουσία της.¹²⁶

Με το γάμο της η γυναίκα ήταν αναγκασμένη να αλλάξει προτεραιότητες και το σημαντικότερό της καθήκον να είναι η περιποίηση του άνδρα της και των παιδιών της, η μέριμνα για τη θρησκευτικότητα της οικογένειάς της και η φροντίδα του νοικοκυριού της¹²⁷ (αυτό προϋποθέτεται ότι θα εργάζεται δίπλα στον άνδρα της στην οικογενειακή επιχείρηση, αν έμενε στην πόλη, ή στις αγροτικές εργασίες, αν ζούσε σε κάποιο χωριό). Ακόμα, φρόντιζαν για την ανατροφή των παιδιών (ιδιαίτερα τα κορίτσια, στα οποία δίδασκαν τις τέχνες για τη φροντίδα του νοικοκυριού, όπως το ράψιμο), τα άρρωστα μέλη της οικογένειας (και γι' αυτό είχαν κάποιες στοιχειώδεις γνώσεις πρακτικής ιατρικής και χρήσης βοτάνων) έκαναν τις δουλειές του σπιτιού και έλεγχαν υπηρέτες.¹²⁸ Παρ' όλη, λοιπόν, την υπεροχή των ανδρών στην κοινωνική

¹²¹ Amussen, Susan Dwyer. *An Ordered Society: Gender and Class in Early Modern England*. New York: ACLS History E-Book Project, 2004, σελ. 72

¹²² Ως ανύπαντρες είχαν απόλυτη κατοχή σε κινητά περιουσιακά στοιχεία, όπως χρήματα, κοσμήματα, έπιπλα και άλλα, αλλά και αυτά περνούσαν στην κατοχή του συζύγου τους μετά τον γάμο.

¹²³ Η νομοθεσία του Μεσαίωνα και των πρώιμων νεότερων χρόνων απέκλειε τις γυναίκες από τις περισσότερες δραστηριότητες, αλλά στην πραγματικότητα τα πράγματα ήταν πιο ευμετάβλητα. Στις μεσογειακές χώρες υπήρχαν γυναίκες που από τα δημόσια έγγραφα εμφανίζονταν να έχουν προσωπικό πλούτο και να είναι αρκετά ανεξάρτητες.

¹²⁴ Ομοίως, σελ. 72

¹²⁵ Harris, Barbara J. *English Aristocratic Women, 1450-1550: Marriage and Family, Property and Careers*. Oxford: Oxford University Press, 2002, σελ. 19

¹²⁶ Stone, Lawrence. *The Family, Sex and Marriage in England 1500-1800*, 1977, σελ. 136

¹²⁷ Goetz, H. W. (1986). *Life in the Middle Ages*. University of Notre Dame Press, σελ. 42

¹²⁸ Warnicke, R. (2006). *Queenship: Politics and Gender in Tudor England*. History Compass, Vol. 4, No. 2, σελ. 204

ζωή, ο χώρος του σπιτιού ήταν κυρίως χώρος γυναικείας υπεροχής¹²⁹. Επιπλέον, είχαν την ευθύνη της οργάνωσης του οίκου τους όταν απουσίαζαν οι σύζυγοί τους και τότε είχαν τη δυνατότητα να ρυθμίζουν οικονομικά θέματα και εδαφικές υποθέσεις που υπό κανονικές συνθήκες ήταν έξω από τις έμφυλες υποχρεώσεις και δυνατότητές τους.¹³⁰ Οι γυναίκες, λοιπόν, ήταν υποταγμένες στους άνδρες τους και η ζωή τους βρισκόταν σε πλήρη εξάρτηση από τη δική τους, αλλά δεν ήταν τελείως έγκλειστες ή απομονωμένες. Είχαν τη δυνατότητα να κινούνται ελεύθερα στα πλαίσια του οίκου και στους χώρους εργασίας.¹³¹

Οι οικογένειες, λοιπόν, στον κόσμο του 15^{ου} και του 16^{ου} αιώνα ήταν το κέντρο της οικονομίας.¹³² Λειτουργούσαν σαν ομάδα ανεξάρτητα από την κοινωνική τάξη, την εθνότητα, τον πολιτισμό ή τη θρησκεία των μελών της. Αυτή η ομαδική τους εργασία ήταν ζωτικής σημασίας για την επιβίωση μιας οικογένειας και την ευημερία της.¹³³ Φυσικά η πιο συνηθισμένη εργασία για τις γυναίκες των κατώτερων κοινωνικών τάξεων ήταν η ενασχόληση με τη γη και οι αγροτικές οικογένειες αποτελούσαν τον μεγαλύτερο εργατικό πληθυσμό της εποχής. Οι αγροτικοί πληθυσμοί, λοιπόν, ήταν οι πιο σκληρά εργαζόμενοι του ευρωπαϊκού υστερομεσαιωνικού και πρώιμου νεότερου κόσμου. Για τις γυναίκες αυτής της τάξης η φροντίδα των παιδιών και οι δουλειές του νοικοκυριού καταλάμβαναν το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου τους.¹³⁴ Οι περισσότερες από αυτές τις γυναίκες απασχολούνταν για λίγους μόνο μήνες σε χωράφια και δάση, κυρίως για την περίοδο της συγκομιδής.¹³⁵

Στα καθημερινά τους, όμως, καθήκοντα είχαν και την παροχή βοήθειας στους συζύγους τους για να καλλιεργήσουν τη γη και στο να επεξεργαστούν τα προϊόντα που παρήγαγαν.¹³⁶ Ενώ κάποιες φορές εργάζονταν εκτός της οικογενειακής ιδιοκτησίας ως *femmes soles* (χωρίς ανδρική επιτήρηση) για να στηρίζουν

¹²⁹ Goetz, H. W. (1986). *Life in the Middle Ages*. University of Notre Dame Press, σελ. 42

¹³⁰ Warnicke, R. (2006). *Queenship: Politics and Gender in Tudor England*. History Compass, Vol. 4, No. 2, σελ. 204

¹³¹ Bennett, Judith M., and Ruth Mazo Karras. *The Oxford Handbook of Women and Gender in Medieval Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2016, σελ. 5

¹³² Γκότση, Γλαύκη, Ανδρονίκη Διαλέτη, και Ελένη Φουρναράκη, επιμ. *Το Φύλο Στην Ιστορία. Αποτιμήσεις Και Παραδείγματα*. Αθήνη, 2015, σελ. 217

¹³³ Mitchell, L. E. (2007). *Family life in the Middle Ages*. Westport, CT: Greenwood Press, σελ. 193

¹³⁴ Ward, J. C. (2007). *Women in England in the Middle Ages*. London: Hambledon Continuum, σελ. 81

¹³⁵ Bennett, Judith M., and Ruth Mazo Karras. *The Oxford Handbook of Women and Gender in Medieval Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2016, σελ. 7

¹³⁶ Goetz, H. W. (1986). *Life in the Middle Ages*. University of Notre Dame Press, σελ. 149

οικονομικά τις ανάγκες των οικογενειών τους.¹³⁷ Συνήθως βοτάνιζαν, ξεχορτάριαζαν, θέριζαν, αλώνιζαν, έκοβαν καλαμπόκι ή έσπαγαν πέτρες για τις ανάγκες της οδοποιΐας.¹³⁸ Ωστόσο, τις βαριές αγροτικές εργασίες τις έκαναν οι άνδρες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της πραγματικότητας εντοπίζεται στη βιογραφία του Αγίου Gerald του Aurillac. Όταν ο άγιος είδε μια γυναίκα, της οποίας ο γεωργός άνδρας ήταν άρρωστος, να κάνει σκληρές αγροτικές δουλειές της έδωσε χρήματα για να προσλάβει εργάτες να κάνουν τη δουλειά αυτή για να μη χρειάζεται να της κάνει εκείνη. Τόσο παράλογη φάνταζε στους ανθρώπους της εποχής η εικόνα μιας γυναίκας να κάνει σκληρές αγροτικές δουλειές.¹³⁹ Οι γυναίκες θα έπρεπε να περιορίζονται στο να βοηθούν στο άρμεγμα των ζώων και τη φροντίδα τους. Στις λιγότερο σύνθετες κοινωνίες των χωριών και της υπαίθρου, οι γυναίκες επωμίζονταν μεγαλύτερο μερίδιο των καθημερινών καθηκόντων. Το status quo τους ήταν λιγότερο υποβιβασμένο σε σχέση με τις γυναίκες των υπόλοιπων τάξεων και οι γυναίκες είχαν τη δυνατότητα να αμφισβητούν τα ανδρικά μονοπώλια.¹⁴⁰

Οι γυναίκες που διέμεναν στα αστικά κέντρα της εποχής επωμίζονταν τον ίδιο όγκο εργασίας. Αναμενόταν να ασχολούνται με τις δουλειές του σπιτιού και να βοηθούν στα οικογενειακά καταστήματα για να συμπληρώσουν έτσι το οικογενειακό εισόδημα. Ενώ υπήρχαν και άλλες γυναίκες στα αστικά κέντρα που δραστηριοποιούνταν στα οικογενειακά εργαστήρια και παρέμεναν περιορισμένες στη σφαίρα των εργαστηρίων αυτών και δεν είχαν δημόσιο ρόλο¹⁴¹ (οι γυναίκες δεν προτιμούνταν ως βοηθοί για εργασίες μακριά από το σπίτι). Ο βαθμός συμμετοχής, όμως, των γυναικών στις εργασίες αυτές καθοριζόταν από τον πόσο χρόνο είχαν ελεύθερο, αφού πρώτα ολοκλήρωναν όλα τα άλλα οικιακά τους καθήκοντα. Στα καθήκοντα αυτά περιελάμβαναν την προετοιμασία φαγητού για την οικογένειά της, τους εργάτες και τους μαθητευόμενους (αν η οικογένειά της είχε ένα βιοτεχνικό εργαστήριο), την ανατροφή των παιδιών και οι υπόλοιπες δουλειές του νοικοκυριού.¹⁴² Η εργασία που προσέφεραν ήταν απαραίτητη για την επιβίωση της οικογένειας και συχνά η προσφορά της αναγνωριζόταν από την κοινωνία στην οποία

¹³⁷ Ward, J. C. (2007). *Women in England in the Middle Ages*. London: Hambledon Continuum, σελ. 81

¹³⁸ Ομοίως, σελ. 84

¹³⁹ Goetz, H. W. (1986). *Life in the Middle Ages*. University of Notre Dame Press, σελ. 151

¹⁴⁰ Kamen, Henry. *Πρώμη Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία*. Μεταίχμιο, 2002, σελ. 279

¹⁴¹ Earenfight, T. (2016). *Women and wealth in late Medieval Europe*. Palgrave Macmillan, σελ. 117

¹⁴² Ομοίως, σελ. 117

ζούσε με το να την αναγνωρίζουν ως συνέταιρο του άνδρα της.¹⁴³ Τα κορίτσια δραστηριοποιούνταν λιγότερο στην οικογενειακή επιχείρηση, αλλά βοηθούσαν την οικογένεια με το γάμο τους και τα δίκτυα επαφών που εξασφάλιζαν για την οικογένεια.¹⁴⁴

Αν και ο σύζυγος αναμενόταν να στηρίζει οικονομικά την οικογένεια, όλο και περισσότερες γυναίκες εισάγονταν στην αγορά εργασίας και εργάζονταν ανεξάρτητα. Τα επιπλέον χρήματα που κέρδιζαν οι γυναίκες ήταν χρήματα για να καλυφθούν κάποιες ανάγκες της οικογένειας και τον οικογενειακό προϋπολογισμό¹⁴⁵, όπως το να πληρώσουν ενοίκια, να αποταμειεύσουν χρήματα για την προίκα μιας κόρης ή για να αγοράσουν αντικείμενα για το νοικοκυριό που θα έκαναν ευκολότερη τη ζωή τους.¹⁴⁶ Συνήθως απασχολούνταν σε επαγγέλματα χαμηλής ειδίκευσης, παρόμοια με τις οικιακές τους εργασίες, όπως η ζυθοποιία, οι κλώστριες και οι πωλήτριες.¹⁴⁷ Τα περισσότερα επαγγέλματα, άλλωστε, ήταν «κλειστά» για τις γυναίκες και αυτό γιατί δεν είχαν τα απαραίτητα προσόντα. Βέβαια, ως γυναίκες είχαν πάντοτε μικρότερες απολαβές, περίπου στο 1/5 από τους άνδρες συναδέλφους τους.¹⁴⁸ Επιπλέον, μέσω της ελευθερίας που τους παρείχε η είσοδός τους στην αγορά εργασίας, είχαν τη δυνατότητα να υπερβαίνουν τους προκαθορισμένους ρόλους τους.¹⁴⁹

Μπορεί να λάμβαναν τη στοιχειώδη μόρφωση, αλλά η εκπαίδευσή τους ολοκληρωνόταν εκεί.¹⁵⁰ Κανένα από τα πανεπιστήμια της εποχής δεν δεχόταν γυναίκες ακόμα και αν είχαν αριστοκρατική καταγωγή και εξαιρετική οικονομική επιφάνεια.¹⁵¹ Οι γυναίκες είχαν πολύ περιορισμένη πρόσβαση στα σχολεία, στα οποία μάθαιναν κυρίως ανάγνωση, ενώ ήταν τελείως αποκλεισμένες από τα πανεπιστημιακά ιδρύματα, όπως αυτό της Οξφόρδη και του Κέιμπριτζ ή το Inn of Court του Λονδίνου, όπου εκπαιδεύονταν οι δικηγόροι. Η έστω και στοιχειώδης αυτή

¹⁴³ Ομοίως, σελ. 117

¹⁴⁴ Goetz, H. W. (1986). *Life in the Middle Ages*. University of Notre Dame Press, σελ. 197

¹⁴⁵ Bennett, Judith M., and Ruth Mazo Karras. *The Oxford Handbook of Women and Gender in Medieval Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2016, σελ. 11

¹⁴⁶ Ward, J. C. (2007). *Women in England in the Middle Ages*. London: Hambledon Continuum, σελ. 81

¹⁴⁷ Ομοίως, σελ. 82

¹⁴⁸ Bennett, Judith M., and Ruth Mazo Karras. *The Oxford Handbook of Women and Gender in Medieval Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2016, σελ. 12

¹⁴⁹ Kamen, Henry. *Πρώιμη Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία*. Μεταίχμιο, 2002, σελ. 279

¹⁵⁰ Πριν τον 16^ο αιώνα ο αριθμός των γυναικών που μπορούσαν να σχηματίσουν την υπογραφή τους ήταν χαμηλός. Τον 16^ο αιώνα παρατηρείται αύξηση της εγγραμματοσύνης των γυναικών, ενώ αυξήθηκε και ο αριθμός εκείνων που είχαν τη δυνατότητα να παραγγείλουν ένα βιβλίο.

¹⁵¹ Ward, J. C. (2007). *Women in England in the Middle Ages*. London: Hambledon Continuum, σελ. 82

εκπαίδευση ήταν μία σημαντική διέξοδος για τις γυναίκες, στην οποία βέβαια σπάνια είχαν πρόσβαση αν δεν άνηκαν σε αριστοκρατική τάξη.¹⁵² Η πλειοψηφία έκανε μαθήματα με οικοδιδάσκαλο που ουσιαστικά τις προετοίμαζε για τα μελλοντικά τους καθήκοντα.¹⁵³

Οι δουλειές τους, επομένως, ήταν ασήμαντες και δεν ήταν πάντα διαθέσιμες. Στην αγγλο-σαξονική περίοδο (450-1066) οι γυναίκες ασχολούνταν με αγροτικές και οικιακές εργασίες, με την προετοιμασία του φαγητού, τη ζυθοποιία, τη νηματουργία και την ύφανση, αλλά και χωρίς να ξεχνούν τις ανάγκες των οικογενειών τους. Το πιο πιθανό είναι ότι οι γυναίκες αυτές δεν πληρώνονταν για τις δουλειές αυτές.¹⁵⁴ Με την επέκταση όμως της οικονομίας μεταξύ του 10ου και του 14ου αιώνα, με τον διπλασιασμό του πληθυσμού, την ανάπτυξη των πόλεων, τη βιοτεχνία, το εμπόριο και την όλο και αυξανόμενη χρήση χρημάτων δημιουργήθηκαν οι κατάλληλες συνθήκες για να δοθούν ευκαιρίες εργασίας στις γυναίκες (η ανάπτυξη δεν ήταν σε καμία περίπτωση ομοιόμορφη σε όλες τις χώρες και η είσοδος των γυναικών στον εργασιακό στίβο δεν έγινε την ίδια χρονική περίοδο παντού).¹⁵⁵ Ένας ακόμη λόγος για τον οποίο οι γυναίκες μπήκαν στην αγορά εργασίας ήταν και το πληθυσμιακό κενό που δημιουργήθηκε εκείνη την περίοδο.¹⁵⁶ Η δραματική μείωση του πληθυσμού που προκάλεσε η επιδημία του Μαύρου θανάτου στην Ευρώπη «έσπρωξε» τις γυναίκες στην αναζήτηση έμμισθης εργασίας, για να καλύψουν τις όλο και αυξανόμενες ανάγκες των οικογενειών τους, και τους εργοδότες της εποχής να προσλάβουν όλο και περισσότερες γυναίκες.¹⁵⁷ Γυναίκες, λοιπόν, χωρίς μόρφωση ή κάποια ιδιαίτερη εξειδίκευση άσκησαν μια πληθώρα επαγγελλμάτων, καθώς άλλαζαν επαγγέλματα τόσο συχνά, ανάλογα με το τι ήταν διαθέσιμο εκείνη τη χρονική στιγμή για εκείνες.¹⁵⁸ Τις περισσότερες φορές εργάζονταν σε επαγγέλματα σχετικά με την τροφοδοσία. Είχαν το μονοπώλιο στην παραγωγή γαλακτοκομικών, στην πώληση πουλερικών και

¹⁵² Kamen, Henry. *Πρώιμη Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία*. Μεταίχμιο, 2002, σελ. 303

¹⁵³ Στις καθολικές χώρες τα κορίτσια έκαναν μαθήματα σε μοναστήρια.

¹⁵⁴ Ομοίως, σελ. 82

¹⁵⁵ Ομοίως, σελ. 82

¹⁵⁶ Goetz, H. W. (1986). *Life in the Middle Ages*. University of Notre Dame Press, σελ. 100

¹⁵⁷ Ward, J. C. (2007). *Women in England in the Middle Ages*. London: Hambledon Continuum, σελ. 82

¹⁵⁸ Ομοίως, σελ. 82

ψαριών. Ενώ υπήρχαν και κάποιες που εργάζονταν ως κρεοπώλισσες, αν και η πλειοψηφία απλά πωλούσε το κρέας σε πάγκους σε υπαίθριες αγορές.¹⁵⁹

Καθ' όλη, λοιπόν, της περιόδου, οι γυναίκες εργάζονταν, ιδιαίτερα αυτές των κατώτερων κοινωνικών τάξεων, για να καταφέρουν να συγκεντρώσουν χρήματα. Η πιο συνηθισμένη εργασία ήταν αυτή της παροχής οικιακών υπηρεσιών σε σπίτια πλουσιότερων από εκείνες. Οι γυναίκες ήταν πολύ συνηθισμένο να εργάζονται ως υπηρέτριες και το έργο τους επικεντρωνόταν σε οικιακά καθήκοντα.¹⁶⁰ Αξίζει να σημειωθεί ότι δεν υπάρχουν πολλές αναφορές για γυναίκες υπηρέτριες στην αγγλο-σαξονική περίοδο, καθώς φαίνεται ότι οι περισσότερες ήταν δούλες (κυρίως στην Αγγλία). Ματά την κατάργηση της δουλείας μπορεί οι γυναίκες αυτές να περάσουν στο καθεστώς του ελεύθερου ανθρώπου, αλλά η κατάστασή τους δεν άλλαξε σημαντικά, γιατί εξακολουθούσαν να κάνουν τις ίδιες σκληρές δουλειές χωρίς να έχουν κάποια δικαιώματα. Οι γυναίκες που γίνονταν υπηρέτριες προέρχονταν από τις χαμηλότερες κοινωνικές τάξεις και ήταν σπάνιο φαινόμενο να γίνουν δεκτές ως υπηρετικό προσωπικό σε αριστοκρατικά σπίτια. Δε διαθέτουμε αρκετά στοιχεία για την ηλικία τους, αλλά στην πλειοψηφία τους θα πρέπει να ήταν νέα και ανήπαντρα κορίτσια, τα οποία φαίνεται ότι αλλάζουν συχνά αφεντικό (το ίδιο συνέβαινε και στην Αγγλία παρόλο που σύμφωνα με το καταστατικό των Εργατών του 1351 η ελάχιστη διάρκεια μιας εργασιακής σύμβασης ήταν το ένα έτος¹⁶¹). Οι νεαρές υπηρέτριες εργάζονταν σκληρά, κάτι βέβαια που ίσχυε για την υπόλοιπη ζωή τους, ακόμα και αν παντρεύονταν. Μερικές γνώριζαν τους συζύγους τους ανάμεσα στους άνδρες συναδέλφους τους, ενώ αρκετές δεν ήταν το ίδιο τυχερές και έφευγαν θύματα σεξουαλικών επιθέσεων, κυρίως από τα αφεντικά τους.¹⁶² Το υπηρετικό προσωπικό με τη δουλειά του εξασφάλιζε από τα αφεντικά του στέγη και τροφή, και έναν πενιχρό μισθό, αν και το τελευταίο δεν γινόταν πάντα.¹⁶³

Σίγουρα, τώρα, η αμοιβή των γυναικών ήταν κατά πολύ μικρότερη από αυτή των ανδρών. Οι γυναίκες είτε ήταν υπηρέτριες, είτε άγαμες ή παντρεμένες νοικοκυρές, είτε εργάζονταν στην ύπαιθρο είτε σε μια μικρή πόλη, ήταν συνηθισμένο

¹⁵⁹ Goldberg, P. J. (2002). *Women, work, and life cycle in a medieval economy: Women in York and Yorkshire c.1300-1520*. Oxford: Clarendon Press, σελ. 117

¹⁶⁰ Ward, J. C. (2007). *Women in England in the Middle Ages*. London: Hambledon Continuum, σελ. 83

¹⁶¹ Ομοίως, σελ. 83

¹⁶² Ward, J. C. (2007). *Women in England in the Middle Ages*. London: Hambledon Continuum, σελ. 83

¹⁶³ Ομοίως, σελ. 83

να παίρνουν μια μικρή χρηματική αμοιβή.¹⁶⁴ Ο μισθός τους ήταν πάντα μικρότερος από αυτός των ανδρών, γιατί είχαν σχεδόν πάντα μια ευκαιριακή εργασία χωρίς να έχουν κάποια ειδίκευση¹⁶⁵. Άλλες γυναίκες στράφηκαν στην πορνεία για να εξασφαλίσουν τα προς το ζην. Η πορνεία ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένη στις πόλεις, όμως, σύντομα οι πόλεις στράφηκαν εναντίον τους. Στην Αγγλία, για παράδειγμα, από το 1266/67 απαγορεύτηκε στις πόρνες να ζουν στο Λονδίνο, το 1301 εκδιώχθηκαν από την πόλη της Υόρκης με βασιλικό διάταγμα¹⁶⁶ (αλλά επέστρεψαν μέσα σε λίγες δεκαετίες). Άλλες πόλεις όπως το Exeter και το Westminster, τους επέβαλαν χρηματικά πρόστιμα για να τους δώσουν άδεια εργασίας στην πόλη. Σε πόλεις, όπως το Λονδίνο, το Great Yarmouth και το Bristol τις υποχρέωναν να φορούν συγκεκριμένα ρούχα που χρησιμοποιήθηκαν ως διακριτικά που υποδήλωναν το επάγγελμά τους και τις περιθωριοποιούσαν¹⁶⁷ (φορούσαν μία ριγέ κουκούλα). Σε γενικές γραμμές οι ευρωπαϊκές πόλεις ανέχτηκαν την πορνεία ως κοινωνική αναγκαιότητα και ως ένα μέσο για να κερδίσουν χρήματα (μέσω των προστίμων και των φόρων που πλήρωναν για να εξασφαλίσουν άδειες εργασίας οι εκδιδόμενες). Ωστόσο, οργανωμένα πορνεία, σαν αυτά της ανατολικής Ευρώπης, σπάνια εντοπίζονταν στο δυτικό τμήμα¹⁶⁸ (π.χ. στην Αγγλία εντοπίζονταν μόνο στο Sandwich, από τα τέλη του 15ου αιώνα στο Southampton και από τα τέλη του 14ου αιώνα στο Southwark).

Αλλά και οι γυναίκες των υψηλών κοινωνικών στρωμάτων δεν αποκλείονταν από την εργασία, μπορεί να μη γνώριζαν μια ζωή σκληρής εργασίας, αλλά είχαν και αυτές μεγάλο εύρος στις δραστηριότητες τους. Καθημερινά ασχολούνταν από την επίβλεψη των υπηρετών και των αγροτικών εργατών ως το να υφαίνουν ταπετσαρίες και να ράβουν. Η ραπτική και το διάβασμα θεωρούνταν αναπόσπαστα συστατικά ενός προγράμματος ενάρετων δραστηριοτήτων που θα κρατούσαν το μυαλό των γυναικών σε εγρήγορση.¹⁶⁹ Ενώ κάποιες λίγες ασχολούνταν με τη θεολογία, τη φιλοσοφία, τη συγγραφή επιστημονικών κειμένων και τον σχεδιασμό χαρτών.¹⁷⁰

¹⁶⁴ Morris, L. (2009). *Daily life through world history in primary documents*. Westport, CT: Greenwood Press, σελ. 30

¹⁶⁵ Ward, J. C. (2007). *Women in England in the Middle Ages*. London: Hambledon Continuum, σελ. 84

¹⁶⁶ Ομοίως, σελ. 96

¹⁶⁷ Ομοίως, σελ. 96

¹⁶⁸ Ομοίως, σελ. 96

¹⁶⁹ Demers, Patricia. *Womens Writing in English: Early Modern England*. Toronto: University of Toronto Press, 2005, σελ. 18

¹⁷⁰ Mitchell, L. E. (2007). *Family life in the Middle Ages*. Westport, CT: Greenwood Press, σελ. 194

Πολλές γυναίκες της αριστοκρατείας ασχολούνταν με τη μετάφραση και μάλιστα δημοσίευαν τις μεταφράσεις αυτές. Αυτό ήταν ένα μέσο για να αποκτήσουν κοινωνικό κύρος και αναγνώριση. Οι γυναίκες, καθώς δε μπορούσαν να ασχοληθούν με τα κοινά, χρησιμοποιούσαν την έκδοση των μεταφράσεών τους ως έναν έμμεσο τρόπο να συμμετάσχουν σε δημόσιες συζητήσεις. Επιπλέον, οι μεταφράσεις αυτές ακύρωναν τις προκαταλήψεις και τις στερεοτυπικές, μισογυνιστικές απόψεις που τις ήθελαν πνευματικά κατώτερες των ανδρών.

Τρανταχτό παράδειγμα ήταν η Margaret Beaufort, μητέρα του Ερρίκου Ζ΄ και κοντέσα του Richmond και του Derby, η οποία καθιέρωσε τις γυναικείες μεταφράσεις εκδίδοντας τις δικές της για δύο έργα από τα γαλλικά στα αγγλικά.¹⁷¹ Αλλά και η Μαρία και Ελισάβετ Τυδώρ ασχολήθηκαν με τη μετάφραση. Συγκεκριμένα, η Μαρία καταπιάστηκε με τις μεταφράσεις έργων του Έρασμου και του Θωμά Ακινάτη. Η Ελισάβετ από την άλλη πλευρά από μικρή είχε δείξει την ικανότητά της στις μεταφράσεις και υπό την επίβλεψη της Katherine Parr ξεκίνησε να μεταφράζει και αυτή τον Θωμά Ακινάτη. Οι μεταφράσεις των δύο γυναικών εκδόθηκαν από τους υποστηρικτές τους και εργαλειοποιήθηκαν για πολιτικό κυρίως όφελος, αλλά εδραίωσαν τη συμμετοχή μορφωμένων γυναικών σε συζητήσεις για θρησκευτικά ζητήματα και παρακίνησαν γυναίκες και κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων να ακολουθήσουν το παράδειγμά τους.¹⁷² Αξίζει βέβαια να σημειωθεί ότι από την πρώτη μετάφραση της Margaret Beaufort μέχρι τις μεταφράσεις των Μαρία και Ελισάβετ καμία άλλη γυναίκα δε δημοσίευσε κάτι, ούτε με ψευδώνυμο.¹⁷³

Οι άνδρες στις τάξεις των ελίτ συμμετείχαν σε πολέμους, στην εκπαίδευση των στρατιωτών και εργάζονταν σε θέσεις δημόσιας διοίκησης που τους ανάγκαζαν να λείπουν για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Γι' αυτό συχνό φαινόμενο για τις γυναίκες της περιόδου ήταν να παίρνουν αποφάσεις εκ μέρους του άνδρα τους και να διεκπαιρρώνουν τις υποθέσεις τους, όταν εκείνοι βρίσκονταν σε κάποιο ταξίδι ή δε μπορούσαν να εργαστούν¹⁷⁴. Έτσι οι γυναίκες στις υψηλές κοινωνικές θέσεις μπορούσαν, έστω και με περιορισμούς, να εξασφαλίσουν μια θέση επιρροής στην κοινωνική σφαίρα. Οι γυναίκες, λοιπόν, καλούνταν, εκτός από την επίβλεψη της

¹⁷¹ Goodrich, Jaime. *Faithful Translators: Authorship, Gender, and Religion in Early Modern England*. Evanston, IL: Northwestern University Press, 2014, σελ. 71

¹⁷² Ομοίως, σελ. 97

¹⁷³ Ομοίως, σελ. 105

¹⁷⁴ Goetz, H. W. (1986). *Life in the Middle Ages*. University of Notre Dame Press, σελ. 43

λειτουργίας του νοικοκυριού, που περιελάμβανε την εποπτία των υπαλλήλων της οικογένειας, και τη διαχείριση των κτημάτων τους.¹⁷⁵ Ακόμα, πιθανότατα μαγειρεύαν, φρόντιζαν τον κήπο και βοηθούσαν τους υπηρέτες στις δουλειές του σπιτιού, εκτός βέβαια αν ήταν μέλη της υψηλής αριστοκρατίας. Σε κάποιες λιγότερο ευκατάστατες οικογένειες εργάζονταν και τα παιδιά, στα πλαίσια βέβαια της προετοιμασίας τους για το επάγγελμα που θα ακολουθούσαν μετά.¹⁷⁶

Τα κορίτσια και οι νεαρές γυναίκες των ελίτ έπρεπε να εργάζονται σκληρά για να κερδίσουν μια αξιόλογη εκπαίδευση, καθώς η εκπαίδευση του γυναικείου φύλου ήταν ένα ακανθώδες ζήτημα. Οι περισσότερες εκπαιδεύονταν στις οικιακές εργασίες και υποχρεώσεις βοηθώντας τις μητέρες τους, και έτσι αποκτούσαν τις απαραίτητες δεξιότητες και γνώσεις για τη μελλοντική τους ζωή ως σύζυγοι, μητέρες και ίσως αργότερα χήρες¹⁷⁷. Έπρεπε να μάθουν γρήγορα το ρόλο τους και μάλιστα πολύ καλά, γιατί θα παντρεύονταν πολύ σύντομα, αφού συνήθως με το που έμπαιναν στην εφηβεία ήταν σε ηλικία γάμου. Τα κορίτσια έπρεπε να είναι μορφωμένα πριν παντρευτούν, δηλαδή όχι μόνο να μαγειρεύουν και να φροντίζουν το σπίτι, αλλά έπρεπε να ξέρουν να ράβουν (οι γυναίκες συνήθως έφτιαχναν μόνες τα καθημερινά ρούχα όλων των μελών της οικογένειας για το σπίτι), να γνωρίζουν το πως να διαχειρίζονται τα κτήματα (για αυτό θα έπρεπε να γνωρίζουν γραφή και αριθμητική) και μουσική.¹⁷⁸

Η αριστοκρατική οικογένεια δεν ήταν μόνο μια βιολογική ομάδα, καθώς ενωνόταν και με οικονομικά, νομικά, εμπορικά και εδαφικά συμφέροντα. Οι γυναίκες της αριστοκρατίας περνούσαν τη ζωή τους στα κάστρα και τις επαύλεις της οικογένειας και από εκεί προωθούσαν τα συμφέροντα των συζύγων, των παιδιών και των εγγονών τους.¹⁷⁹ Η ζωή τους έμοιαζε περιορισμένη, αλλά στην πραγματικότητα ασκούσαν ισχυρή κοινωνική και πολιτική επιρροή μέσω των επαυξημένων αρμοδιοτήτων και των επαφών τους.¹⁸⁰ Οι γυναίκες, λοιπόν, και σε αυτή την τάξη είχαν πολλούς και διαφορετικούς τρόπους: επέβλεπαν τα κτήματα, διαχειρίζονταν το νοικοκυριό, δίδασκαν τα παιδιά, έλεγχαν τους υπηρέτες, φρόντιζαν τα παιδιά, τους

¹⁷⁵ Mitchell, L. E. (2007). *Family life in the Middle Ages*. Westport, CT: Greenwood Press, σελ. 194

¹⁷⁶ Ομοίως, σελ. 195

¹⁷⁷ Ομοίως, σελ. 195

¹⁷⁸ Ομοίως, σελ. 195

¹⁷⁹ Harris, Barbara J. *English Aristocratic Women, 1450-1550: Marriage and Family, Property and Careers*. Oxford: Oxford University Press, 2002, σελ. 175

¹⁸⁰ Ομοίως, σελ. 179

φτωχούς και τους αρρώστους.¹⁸¹ Σε περιορισμένη κλίμακα, τέλος, οι γυναίκες της τάξης συμμετείχαν ενεργά στη δημόσια ζωή. Ένα τέτοιο παράδειγμα ήταν οι βασίλισσες, οι οποίες ακολουθούσαν τον άνδρα τους σε μακρινά ταξίδια, είχαν ισχυρή επιρροή στη βασιλική αυλή και την κρατική διοίκηση. Από τον 9ο αιώνα ως και την εποχή του Hohenstaufen οι βασίλισσες είχαν τη δυνατότητα να υπογράφουν προσωπικά ως σύμβουλοι του βασιλιά επίσημα κρατικά κείμενα. Ενώ όταν έμεναν χήρες είχαν όλο και μεγαλύτερες κοινωνικές ελευθερίες. Μάλιστα, όταν είχαν ανήλικα παιδιά λειτουργούσαν ως αντιβασιλείς και έτσι απολάμβαναν περισσότερη ανεξαρτησία¹⁸² (αυτό ήταν ένα συχνό φαινόμενο, γιατί η πλειοψηφία των βασιλιάδων της Ευρώπης ήταν ανήλικοι και μέχρι την ενηλικίωσή τους κυβερνούσε η μητέρα τους με μια ομάδα συμβούλων).

Οι βασίλισσες, τώρα, δεν διατηρούσαν τις περισσότερες απ' αυτές τις υποχρεώσεις, αλλά η υψηλή κοινωνική τους θέση τους πρόσφερε τη δυνατότητα να ασκούν σχέσεις πατρωνίας και να συμμετέχουν στην πολιτική ζωή της βασιλικής αυλής.¹⁸³ Η βασίλισσα θεωρούταν αναπόσπαστο κομμάτι του σώματος του βασιλιά, αυτό συμβόλιζε το χρίσμα στην ενθρόνισή της. Το χρίσμα νομιμοποιούσε την ενοποίηση της γυναίκας με τον βασιλιά άνδρα της και ήταν ελαφρώς διαφοροποιημένο από αυτό του άνδρα για να καταδείξει την διαφοροποίησή της (το χρίσμα με το ιερό έλαιο γινόταν μόνο στο μέτωπο και όχι στο στήθος, όπως γινόταν στην περίπτωση των ανδρών). Για τις γυναίκες αυτές, που στην πλειοψηφία τους είχαν ευγενική καταγωγή, το πιο ιερό τους καθήκον ήταν να γεννήσουν τον νόμιμο διάδοχο του συζύγου τους που θα συνεχίσουν με αυτόν τον τρόπο το οικογενειακό δέντρο του και τη δυναστεία του.¹⁸⁴ Κάποιοι βασιλιάδες, σε μία προσπάθεια να επιβεβαιώσουν τη γονιμότητα των γυναικών τους, καθυστερούσαν τη στέψη τους, μέχρι τουλάχιστον αυτές να μείνουν έγκυες.¹⁸⁵ Η μητρότητα, λοιπόν, ήταν μία από τις πρωταρχικές υποχρεώσεις των γυναικών, ενώ η γέννηση ενός αρσενικού διαδόχου εξασφάλιζε τη θέση τους στη μοναρχία και διασφάλιζε τη συνέχεια του βασιλικού οίκου. Για παράδειγμα, ο Ερρίκος Η΄ τερμάτισε το γάμο του με την Αικατερίνη της Αραγωνίας, όταν εκείνη απέτυχε να του εξασφαλίσει έναν γιο για να συνεχίσει τη

¹⁸¹ Ομοίως, σελ. 196

¹⁸² Goetz, H. W. (1986). *Life in the Middle Ages*. University of Notre Dame Press, σελ. 47

¹⁸³ Warnicke, R. (2006). *Queenship: Politics and Gender in Tudor England*. History Compass , Vol. 4, No. 2, 204

¹⁸⁴ Ομοίως, σελ. 204

¹⁸⁵ Ομοίως, σελ. 205

δυναστεία των Τυδώρ, και τερμάτισε τη ζωή των Anne Boleyn και Katherine Howard, με την κατηγορία ότι έθεταν σε κίνδυνο τη μοναρχία και τη νομιμότητα της διαδοχής με τις απιστίες τους.¹⁸⁶ Ως βασιλικές σύζυγοι ήταν δέκτες μίας συμβατικής-εθιμοτυπικής υπηρεσίας (σχεδόν στα όρια της υποκρισίας) από τα μέλη της αυλής.¹⁸⁷

Οι γυναίκες, λοιπόν, βρίσκονταν υπό την εξουσία του αρχηγού του σπιτιού τους, που άλλωτε ήταν ο πατέρας τους και άλλωτε ο σύζυγός τους. Η εδραίωση της πατριαρχίας που είχε ξεκινήσει, σύμφωνα με τον Lawrence Stone, με τη σταδιακή αποδιάρθρωση των συγγενικών και πελατειακών δεσμών από τις μεσαιωνικές αγροτικές κοινότητες και την ανάδυση του απολυταρχικού κράτους, ευνόησε τη διάκριση του ιδιωτικού και δημόσιου βίου.¹⁸⁸ Και παρόλη την είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας σε καμία κοινωνική τάξη οι γυναίκες δε διεκδίκησαν τη χειραφέτησή τους, ούτε τους δημιουργήθηκε η ανάγκη να διεκδικήσουν περισσότερα δικαιώματα ή περισσότερες ατομικές ελευθερίες.¹⁸⁹ Οι γυναίκες που αποτελούσαν το 50% του συνολικού πληθυσμού κατά κανόνα δεν αποκτούσαν μια επίσημη και υψηλή θέση στην κοινωνική ζωή.¹⁹⁰ Στη Δύση οι γυναίκες συνέχισαν να ταυτίζονται καθ' όλη τη διάρκεια του 15^{ου} και 16^{ου} αιώνα περισσότερο με το χώρο του σπιτιού και τις οικιακές εργασίες, παρά με τον κόσμο της πολιτικής και των επιχειρήσεων. Το κληρονομικό σύστημα, το σύστημα των προκαθορισμένων γάμων και η δομή τους, ο θεσμός της προίκας και οι ισχύοντες κοινωνικοί και «θεϊκοί» νόμοι προκαθόριζαν την υποταγή των γυναικών, τις απέκλειαν από την κεντρική εξουσία και ενίσχυαν τη θέση των ανδρών.¹⁹¹ Οι γυναίκες στην Αγγλία ζούσαν ταπεινές και ασήμαντες ζωές, μέσα στα περιοριστικά και ασφυκτικά πλαίσια του οίκου τους. Η ανελαστική, πατριαρχική κοινωνία της πρώιμης νεότερης Βρετανίας δεν τους επέτρεπε να δράσουν και η πλειοψηφία των γυναικών ήταν παθητικοί πρωταγωνιστές.¹⁹²

¹⁸⁶ Ομοίως, σελ. 205

¹⁸⁷ Ομοίως, σελ. 204

¹⁸⁸ Γκότση, Γλαύκη, Ανδρονίκη Διαλέτη, και Ελένη Φουρναράκη, eds. *Το Φύλο Στην Ιστορία. Αποτιμήσεις Και Παραδείγματα*. Αθήνη, 2015, σελ. 217

¹⁸⁹ Warnicke, R. (2006). *Queenship: Politics and Gender in Tudor England*. History Compass, Vol. 4, No. 2, 204

¹⁹⁰ Morris, L. (2009). *Daily life through world history in primary documents*. Westport, CT: Greenwood Press, σελ. 27

¹⁹¹ Harris, Barbara J. *English Aristocratic Women, 1450-1550: Marriage and Family, Property and Careers*. Oxford: Oxford University Press, 2002, σελ. 17

¹⁹² Muravyeva, Marianna G., and Raisa M. Toivo, eds. *Gender in Late Medieval and Early Modern Europe*. Routledge, 2013, σελ. 53

Ωστόσο, υπήρχαν παραδείγματα γυναικών που συνέχιζαν, παρόλες τις διακρίσεις, να αγωνίζονται ενεργά για την επιβίωση. Και παρόλο που θα έπρεπε να το πράξουν μέσω της εποπτείας των ανδρών, οι γυναίκες ξεκίνησαν με σαφήνεια να εμπλέκονται στην παραγωγή και σ' έναν ως τότε καθαρά ανδρικό κόσμο. Οι γυναίκες των χαμηλότερων κοινωνικών τάξεων, δηλαδή, εργάζονταν πριν από το γάμο και τη γέννηση των παιδιών. Όσο τα παιδιά τις είχαν ανάγκη, εργάζονταν στον ελεύθερό τους χρόνο και όταν αυτά μεγάλωναν, δούλευαν πλήρες ωράριο, αν το είχε ανάγκη η οικογένειά τους. Γυναίκες αριστοκρατικής καταγωγής επένδυαν σε επιχειρήσεις, αγόραζαν μηχανήματα για να τελειοποιήσουν τη βιοτεχνική παραγωγή και ασχολούνταν και με άλλα είδη χρηματικών συναλλαγών για να βοηθήσουν στην οικονομική σταθερότητα της οικογένειάς τους.¹⁹³ Ενώ άλλες σταδιακά αποκτούσαν θέσεις ισχύος και άρχισαν να γίνονται αποδεκτές και ως μονάρχες κρατών. Στην πραγματικότητα η ανδρική υπεροχή δεν ήταν τόσο μια θεϊκή επιταγή όσο μία συμβατική και κανονιστική κοινωνική επιταγή.

¹⁹³ Goetz, H. W. (1986). *Life in the Middle Ages*. University of Notre Dame Press, σελ. 197

Ενότητα 2^η : Η συμμετοχή των γυναικών της δυναστείας των Τυδώρ στην πολιτική σκηνή της Αγγλίας.

Στις παραδοσιακές πολιτικές αφηγήσεις, οι γυναίκες ήταν περιθωριακές προσωπικότητες και κατείχαν τον ρόλο της υποσημείωσης. Για το γυναικείο φύλο, όπως σκιαγραφήθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, ο κύριος χώρος δράσης του ήταν το νοικοκυριό και γενικά ο οίκος. Για τις γυναίκες η κοινωνική τους θέση επηρέαζε τις ζωές και τις εμπειρίες τους. Ως κοινωνική ομάδα δεν ήταν ενωμένες τόσο από δεσμούς φύλου, αλλά ήταν χωρισμένες ανάλογα με την κοινωνική τους τάξη. Για τους άνδρες από την άλλη πλευρά ο κόσμος τους περιελάμβανε την ενασχόληση με τις επιχειρήσεις και την πολιτική.

Ωστόσο, σ' έναν κόσμο που οι πελατειακές και οι διαπροσωπικές σχέσεις είχαν τέτοια βαρύτητα, οι γυναίκες συμμετείχαν και αυτές με τη σειρά τους, ενεργά στη διαμόρφωση και τη διατήρηση των δικτύων επαφών. Και αυτό το έκαναν μέσω διάφορων κοινωνικών δραστηριοτήτων, όπως ο γάμος, η τοποθέτηση των παιδιών σε σπίτια συγγενών και φίλων, η ανταλλαγή δώρων, η φιλοξενία και η ανταλλαγή φιλικών επιστολών. Αυτή η κοινωνική δραστηριότητα των γυναικών έκανε πολλούς ιστορικούς να αναθεωρήσουν την μέχρι τότε θεωρία τους για «απομόνωση των γυναικών» από τα κοινά.¹⁹⁴ Για τις γυναίκες της αριστοκρατίας ήταν δυνατό να ενημερώνονται για τις υποθέσεις των δικαστηρίων, για τις αποφάσεις του Κοινοβουλίου και για την εξωτερική πολιτική. Μελέτες ιστορικών, όπως αυτές της Barbara Harris κατέδειξαν έναν εντυπωσιακό βαθμό αυτονομίας για τις γυναίκες της αριστοκρατίας, ιδιαίτερα εκείνες που ήταν μέλη της βασιλικής αυλής. Οι γυναίκες αυτές απολάμβαναν μία ανεξαρτησία από τις οικογένειες και τους συζύγους τους και κάποιες είχαν δική τους σταδιοδρομία, πολλές φορές αντίθετη από τις επιδιώξεις της υπόλοιπης οικογένειάς τους.¹⁹⁵ Πολλές έκαναν γάμους συμφέροντος, για να βελτιώσουν την κοινωνική τους θέση. Αρκετές μάλιστα είχαν καλές σχέσεις με τους συζύγους τους και κατάφερναν οι απόψεις τους να ακούγονται και να επηρεάζουν τις επιλογές τους και τις σχέσεις πατρωνίας.¹⁹⁶ Όσες οι άνδρες τους τους επέτρεπαν να ενεργήσουν ως “femme sole” (η νομοθεσία τους επέτρεπε να διευθετούν μόνες τις

¹⁹⁴ Daybell, James. *Women and Politics in Early Modern England, 1450-1700*. Aldershot, Hants, England: Ashgate, 2004, σελ. 2

¹⁹⁵ Richards, Judith. “Gender Difference and Tudor Monarchy: The Significance of Queen Mary I.” *Parergon*, July 2004, σελ. 33

¹⁹⁶ Ομοίως, σελ. 270

υποθέσεις τους) ασχολούνταν με τη διοίκηση των κτημάτων και διευθετούσαν οικονομικές συναλλαγές και είχαν σχέσεις πατρωνίας.¹⁹⁷

Αλλά και για αυτές τις πιο ευνοημένες γυναίκες η οποιαδήποτε αυτενέργεια και συμμετοχή τους στην πολιτική σκηνή της Αγγλίας ήταν σπάνια και κατά βάση τοπική.¹⁹⁸ Πολλές γυναίκες της αριστοκρατίας χρησιμοποιούσαν τη δύναμή τους, τη δύναμη τη οικογένειάς τους και τις επαφές τους για να παρέμβουν στην πολιτική, κυρίως κατά την περίοδο της δυναστείας των Τυδώρ (και τα πρώτα χρόνια της δυναστείας των Στιούαρτ).¹⁹⁹ Εκμεταλλευόμενες την αλλαγή στο θεσμό της μοναρχίας και την οικονομική αδυναμία του στέμματος είχαν και πιο ενεργό ρόλο και οι απόψεις τους εισακούγονταν. Το εθιμικό δίκαιο επέτρεπε τόσο σε παντρεμένες όσο και σε ανύπαντρες γυναίκες να υπηρετούν ως ειρηνοδίκες.²⁰⁰ Η κόμισσα του Richmond είχε ειδική άδεια να αποδίδει δικαστική εξουσία στο βορρά στα τελευταία χρόνια της βασιλείας του Ερρίκου Ζ'. Ακόμα, το 1530 η Lady Anne Berkeley συμμετείχε ως μέλος σε μία επίσημη επιτροπή που διερευνούσε κάποιες ταραχές που είχαν εκδηλωθεί σε μία από τις περιοχές που της άνηκαν.²⁰¹ Βέβαια αυτή η ευκολία των γυναικών να επεμβαίνουν στην πολιτική σκηνή ανακόπτεται από τα τέλη του 17^{ου} αιώνα.²⁰²

Οι γυναίκες στην πρώιμη νεότερη Αγγλία φαίνεται ότι συμμετείχαν ενεργά και με ενθουσιασμό στην πολιτική της σκηνής με το να ενδιαφέρονταν και συντηρούν τα δίκτυα πατρωνίας της εποχής. Τα δίκτυα πατρωνίας και η περιφεριακή πολιτική δύναμη της περιόδου των Τυδώρ εξαρτιόταν από την κεντρική διοίκηση και η σταδιακή εδραίωση της μοναρχίας ανάγκασε την αριστοκρατία να στραφεί προς το στέμμα για οικονομικούς και κοινωνικούς πόρους, που ήταν απαραίτητοι για τη διατήρηση των θέσεών τους.²⁰³ Η ευημερία, η δύναμη και το κύρος τους εξαρτιόταν

¹⁹⁷ Warnicke, Retha. "Queenship: Politics and Gender in Tudor England." *History Compass*, 2006, σελ. 205

¹⁹⁸ Daybell, James. *Women and Politics in Early Modern England, 1450-1700*. Aldershot, Hants, England: Ashgate, 2004, σελ. 3

¹⁹⁹ Harris, Barbara J. "Women and Politics in Early Tudor England." *The Historical Journal*, June 1990, σελ. 274

²⁰⁰ Ωστόσο δεν υπάρχουν καταγεγραμμένα παραδείγματα.

²⁰¹ Harris, Barbara J. "Women and Politics in Early Tudor England." *The Historical Journal*, June 1990, σελ. 269

²⁰² Daybell, James. *Women and Politics in Early Modern England, 1450-1700*. Aldershot, Hants, England: Ashgate, 2004, σελ. 3

²⁰³ Harris, Barbara J. "Women and Politics in Early Tudor England." *The Historical Journal*, June 1990, σελ. 271

από την εύνοια του βασιλιά.²⁰⁴ Ως εκ τούτου οι γυναίκες και οι άνδρες της αριστοκρατίας ξόδευαν χρόνο και προσπαθούσαν να διατηρούν τις επαφές και τις διασυνδέσεις τους στην αυλή.²⁰⁵ Ο πιο συνηθισμένος τρόπος για να διατηρήσουν τα μέλη των ελίτ τη βασιλική εύνοια και τις επαφές τους ήταν η συνεχής ανταλλαγή δώρων. Αυτά τα δώρα συνήθως ήταν κάτι συμβολικό ή κάποιο απρόσωπο αντικείμενο (με υψηλή ή και όχι χρηματική αξία) και τα αντάλλασαν για να υπογραμμίσουν την προσωπική σχέση που είχαν και για να κάνουν επίδειξη του πλούτου τους και της κοινωνικής τους θέσης.²⁰⁶ Οι γυναίκες των υψηλών κοινωνικών στρωμάτων συμμετείχαν ενεργά στις πελατειακές σχέσεις, γεγονός που δείχνει πόσο εύκολα διαπερατά ήταν τα όρια ιδιωτικού και δημόσιου βίου την πρώιμη περίοδο της δυναστείας των Τυδώρ. Ενώ, πολλές άλλες κατά τη διάρκεια παραμονής τους στη βασιλική αυλή εξελίχθηκαν σε δυνατούς πολιτικούς παίκτες, καθώς συχνά εμπλέκονταν σε συνωμοσίες ή έρχονταν σε αντίθεση με τη βασιλική εξουσία.²⁰⁷

Οι γυναίκες της εποχής κινούνταν, πολλές φορές μη συνειδητά, στον κόσμο της πολιτικής όσο εκπλήρωναν τις υποχρεώσεις τους ως γυναίκες, μητέρες ή χήρες.²⁰⁸ Άλλες συμμετείχαν έμπρακτα στα πολιτικά ζητήματα ζητώντας χάρες για τους άνδρες τους όταν αυτοί αντιμετώπιζαν τον κίνδυνο να δικαστούν. Συχνά γυναίκες, των οποίων οι άνδρες αντιμετώπιζαν κατηγορίες για προδοσία, παρουσιάζονταν μπροστά στο βασιλιά και του ζητούσαν να τους δώσει χάρη, ενώ πολλές φορές συμμετείχαν στις διαπραγματεύσεις για το κόστος μίας τέτοιας χάρης.²⁰⁹ Όταν οι γυναίκες αυτές ήταν οι βασίλισσες και λειτουργούσαν σαν διαμεσολαβητές για όσους αιτούνταν βασιλική χάρη, τότε στα μάτια των ανθρώπων αντιπροσώπευαν κατά κάποιον τρόπο τη Θεοτόκο.²¹⁰ Ενώ με αυτή τους τη δραστηριότητα έδιναν στους άνδρες τους τη

²⁰⁴ Ο Ερρίκος Η΄ κατά τη διάρκεια της βασιλείας του πρόσφερε προσόδους, εκτάσεις γης ή έκανε άλλες χάρες σε 69 γυναίκες της αριστοκρατίας.

²⁰⁵ Για παράδειγμα η Lady Anne Russell πρόσφερε ως δώρο στον Ερρίκο Η΄ ελάφια, κύκνους και λαγωνικά. Άλλες 26 γυναίκες είχαν στείλει δώρα στον Ερρίκο, τον Wolsey και τον Cromwell από το 1520 μέχρι το 1530.

²⁰⁶ Ομοίως, σελ. 265

²⁰⁷ Χαρακτηριστικό παράδειγμα η έντονη αντίθεση των γυναικών της εποχής στο γάμο του Ερρίκου Τυδώρ με την Anne Boleyn. Οι Mary Tudor, δούκισσα του Suffolk και η Elizabeth, δούκισσα του Norfolk ήταν δημόσια αντίθετες στο διαζύγιο του βασιλιά με την πρώτη του γυναίκα. /Harris, Barbara J. "Women and Politics in Early Tudor England." *The Historical Journal*, June 1990, σελ. 274

²⁰⁸ Ομοίως, σελ. 260

²⁰⁹ Ομοίως, σελ. 272

²¹⁰ Warnicke, Retha. "Queenship: Politics and Gender in Tudor England." *History Compass*, 2006, σελ. 206

δυνατότητα να δείξουν φιλευσπλαχνία και να μην χαρακτηριστούν ως αδύναμοι.²¹¹ Σπάνια, λοιπόν, ήταν απομονωμένες, όπως λανθασμένα πιστεύαμε, ακόμα και όταν κατεύφευγαν στην εξοχή.²¹² Άλλες γυναίκες της αριστοκρατίας φρόντιζαν τα παιδιά τους να μένουν στα σπίτια πλουσιότερων ή καλύτερα δικτυωμένων φίλων και συγγενών, για να ολοκληρώσουν την εκπαίδευσή τους και να διευρύνουν τον κύκλο των επαφών τους. Σε αυτό το πλαίσιο τα κορίτσια συχνά πρόσφεραν υπηρεσίες σε σημαντικές γυναίκες της αριστοκρατίας²¹³ ή τις επισκέπτονταν, με απότερο σκοπό οι γυναίκες αυτές να τις πατρωνάσουν, να τις βοηθήσουν να βρουν συζύγους ή να τις εισάγουν στη βασιλική αυλή.²¹⁴ Βέβαια και οι οικογένειες που άφηναν τα παιδιά τους στην επίβλεψη πλουσιότερων πατρώνων κέρδιζαν δύναμη και επιρροή. Η βασιλική αυλή αποτελούσε το επίκεντρο της αριστοκρατικής κοινωνικής ζωής. Πολλές γυναίκες παρέμεναν στον στενό κύκλο της βασίλισσας, είτε ως κυρίες των τιμών είτε ως βοηθοί της.²¹⁵ Υπήρχαν, όμως, και άλλες που απλά επισκέπτονταν την αυλή σποραδικά για να κοινωνικοποιηθούν ή παρουσιάζονταν σε διάφορες κοινωνικές εκδηλώσεις για να δημιουργήσουν νέες επαφές.²¹⁶

Ο γάμος και η συγγένεια αποτελούσαν τη βάση των σχέσεων πατρωνίας στην πολιτική της πρώιμης περιόδου των Τυδώρ. Οι αριστοκράτες άνδρες εκμεταλλεύονταν τον θεσμό του γάμου για να σφυρηλατήσουν ή να ενισχύσουν τους φιλικούς δεσμούς τους με άλλες αριστοκρατικές οικογένειες και να αυξήσουν τον πλούτο τους.²¹⁷ Η Ελισάβετ της Υόρκης στα τέλη του 15^{ου} αιώνα διασφάλισε το θρόνο στον σύζυγό της Ερρίκο Τυδώρ εξασφαλίζοντάς του την υποστήριξη του οίκου της Υόρκης.²¹⁸ Αλλά δεν είχε την ευθύνη της εκπαίδευσης των παιδιών της και κατ’

²¹¹ Ομοίως, σελ. 206

²¹² Harris, Barbara J. “Women and Politics in Early Tudor England.” *The Historical Journal*, June 1990, σελ. 264

²¹³ Η Lady Jane Grey έζησε για ένα χρονικό διάστημα στο σπίτι της πρώην βασίλισσας Katherine Parr με τον τέταρτο σύζυγό της Thomas Seymour.

²¹⁴ Ομοίως, σελ. 262- 263

²¹⁵ Ομοίως, σελ. 263

²¹⁶ Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν ο τριπλός γάμος των παιδιών του κόμη του Westmorland. Οι γάμοι γιορτάστηκαν στο σπίτι του Westmorland στο Λονδίνο το 1536, και όλη η αριστοκρατία παρευρέθηκε. Ακόμα, και ο Ερρίκος VIII παρευρέθηκε στο δείπνο. Ο κόμης διάλεξε το Λονδίνο και όχι το Westmorland, για να εξασφαλίσει αυτές τις παρουσίες και να κάνει επίδειξη δύναμης.

²¹⁷ Daybell, James. *Women and Politics in Early Modern England, 1450-1700*. Aldershot, Hants, England: Ashgate, 2004, σελ. 3

²¹⁸ Jansen, S. *Debating Women, Politics, and Power in Early Modern Europe*. Palgrave Macmillan, 2016, σελ. 32

επέκταση ισχυρή επιρροή στην επόμενη γενιά.²¹⁹ Η Ελισάβετ δεν είχε τα παιδιά της μαζί της για μεγάλα χρονικά διαστήματα, αν και μέχρι τον θάνατο του Αρθούρου, πρίγκιπα της Ουαλίας, ο Ερρίκος περνούσε αρκετό χρόνο μαζί της.²²⁰ Βέβαια επέβλεπε τις γαμήλιες διαπραγματεύσεις για τα υπόλοιπα παιδιά της, μάλιστα ο γάμος της κόρης της Μαργαρίτας με τον Ιάκωβο Δ΄ της Σκωτίας διευθετήθηκε στα διαμερίσματά της.²²¹ Από όλες τις γυναίκες με ευγενική καταγωγή της πρώιμης περιόδου των Τυδώρ, η μητέρα του Ερρίκου Ζ΄, η Margaret Beaufort είχε τη μεγαλύτερη επιρροή και ήταν υπεύθυνη για την ανατροφή των περισσότερων παιδιών της δυναστείας.²²² Εξαιτίας της μεγάλης επιρροής που ασκούσε στον γιο της Ερρίκο πολλοί επιδίωκαν να έχουν καλές σχέσεις μαζί της. Στις αρχές του 16^{ου} αιώνα η Μαργαρίτα Τυδώρ είχε τον τίτλο της “queen regent” (αντιβασίλισσα) όταν το 1513 ο άνδρας της Ιάκωβος Δ΄ πολεμούσε με τον αδερφό της και όταν ο ανήλικος γιος της, Ιάκωβος Ε΄, ανέλαβε το θρόνο (ο άνδρας της είχε σκοτωθεί στη μάχη του Flodden).²²³

Η φυσιογνωμία της Αικατερίνης της Αραγωνίας και η περίοδος της παρουσίας της στο πλευρό του Ερρίκου προκάλεσε κάποιες αλλαγές στη θέση της βασίλισσας που τις βλέπουμε να επαναλαμβάνονται και στις διαδόχους της. Η πρώτη σύζυγος του Ερρίκου Η΄ θεωρούνταν για πάρα πολλά χρόνια υπόδειγμα βασίλισσας, ενάρετη, μορφωμένη και σοφή. Η Αικατερίνη δεν ήταν μία συμβατική γυναίκα της εποχής. Ήταν η κόρη του Φερδινάνδου της Αραγωνίας και της Ισαβέλλας της Καστίλης, με εκπληκτική μόρφωση (σίγουρα ανώτερη από την εκπαίδευση που είχε λάβει η μέση γυναίκα στην Αγγλία) που ήταν σπάνιο για τις γυναίκες της υπόλοιπης Ευρώπης.²²⁴

²¹⁹ Οι βασιλείς συνήθως απομάκρυναν τον μεγαλύτερο γιο τους από τη φροντίδα των συζύγων τους, εκείνες διατηρούσαν την ευθύνη της εκπαίδευσης των υπόλοιπων παιδιών. Τα παιδιά διέμεναν σε ειδική πτέρυγα στο παλάτι, στο βασιλικό παιδικό δωμάτιο (royal nursery), απ’ όπου τα αγόρια περνούσαν στην ηλικία των 7 ετών στη φροντίδα ανδρών εκπαιδευτικών. Τα παιδιά επισκέπτονταν συχνά τους γονείς τους στη βασιλική αυλή, αλλά σπάνια κινούσαν σ’ αυτή πριν το δωδέκατο ή δέκατο τρίτο έτος της ηλικίας τους.

²²⁰ Warnicke, Retha. “Queenship: Politics and Gender in Tudor England.” *History Compass*, 2006, σελ. 205

²²¹ Ομοίως, σελ. 205

²²² Harris, Barbara J. “Women and Politics in Early Tudor England.” *The Historical Journal*, June 1990, σελ. 264

²²³ Daybell, James. *Women and Politics in Early Modern England, 1450-1700*. Aldershot, Hants, England: Ashgate, 2004, σελ. 5

²²⁴ Η εκπαίδευση των γυναικών ήταν ένα ακανθώδες ζήτημα. Τον 16^ο αιώνα οι ανθρωπιστές φιλόσοφοι άρχισαν να αναθεωρούν την μέχρι τότε διαδεδομένη αντίληψη ότι οι γυναίκες ήταν αδύνατον να μορφωθούν. Μάλιστα πίστευαν ότι υπήρχαν ότι υπήρχαν κάποιες που με την κατάλληλη βοήθεια θα μπορούσαν να φτάσουν σε υψηλά επίπεδα πνευματικότητας. Όμως, αυτές οι φωτεινές εξαιρέσεις εντοπίζονταν μόνο στις γυναίκες της αριστοκρατίας και συγκεκριμένα στις

Υπό την επίβλεψη διάσημων δασκάλων και της μητέρας της είχε λάβει μία ευρεία παιδεία που περιελάμβανε την εξοικειώσή της με τη φιλοσοφία, τη λογοτεχνία, τη θεολογία, τα λατινικά, τη μουσική (άρπα και ένα μουσικό όργανο που έμοιζε με το σημερινό πιάνο) και την άριστη γνώση αγγλικών, γαλλικών, γερμανικών, της διαλέκτου της Καστίλης.²²⁵ Οι δάσκαλοι της, ο ιταλός ποιητής Antonio Geraldini και ο αδερφός του Alessandro, της παρείχαν μια πολύπλευρη ανθρωπιστική παιδεία. Αλλά, καθόλη τη διάρκεια παραμονής της στην Αγγλία συνέχισε τη μελέτη και ήρθε σε επαφή με ανθρωπιστικές ιδέες(μέχρι την παραμονή του θανάτου της μελετούσε τα έργα του Εράσμου).²²⁶ Όταν έγινε βασίλισσα είχε ως υπεύθυνο για τις υποθέσεις του οίκου της (chamberlain) τον λόρδο William Mountjoy που ήταν φίλος και πάτρωνας του Εράσμου. Η Αικατερίνη ήταν θερμή υποστηρίκτρια του Εράσμου και φιλοδοξούσε να γίνει μαθήτριά του. Επιπλέον, είχε χρηματοδοτήσει ένα βιβλίο του για τον χριστιανικό γάμο. Από την πλευρά του ο Έρασμος την επαινούσε με κάθε ευκαιρία και διατηρούσε συχνή αλληλογραφία μαζί της.²²⁷

Και ως μητέρα έκανε ό,τι περνούσε από την κοινωνική και πολιτική της θέση για να διασφαλίσει μία τέτοια παιδεία και στην κόρη της Μαρία. Υποστήριζε με θέρμη τις ανθρωπιστικές σπουδές και χρηματοδοτούσε λόγιους και πανεπιστημιακά ιδρύματα.²²⁸ Όσα βιβλία χρηματοδότησε έγιναν πρότυπα για ολόκληρη την Ευρώπη.²²⁹ Ακόμα, συχνά ήταν τα ταξίδια της στην Οξφόρδη²³⁰ για να συζητήσει και να μάθει νέα πράγματα από τους στοχαστές και τους λόγιους που δραστηριοποιούνταν εκεί (σε αντίθεση με τον Ερρίκο που στον ελεύθερό του χρόνο

γυναίκες που μέσω της θέσης τους χρηματοδοτούσαν τους φιλόσοφους. Ο Thomas More ήταν από τους πρώτους Άγγλους λόγιους που στήριξε σοβαρά την εκπαίδευση των γυναικών, καθώ δεν τις θεωρούσε κατώτερες πνευματικά από τους άνδρες. Οι Juan Luis Vives και ο Desiderius Erasmus, προστατευόμενοι της Αικατερίνης, αντιμετώπιζαν με αμφιθυμία το ενδεχόμενο της εκπαίδευσης των γυναικών. Ο Vives θεωρούσε ότι έπρεπε να γίνει προσεκτική επιλογή σ' αυτά που θα διδαχτούν οι γυναίκες και στα κείμενα τα οποία θα έρθουν σε επαφή, γιατί εξαιτίας της γυναικείας φύσης τους ήταν ευάλωτες σε κάθετι κακό./ Demers, Patricia. *Women's Writing in English: Early Modern England*. Toronto: University of Toronto Press, 2005, σελ. 28

²²⁵ Levin, Carole, D. E. Barrett-Graves, and J. E. Carney, επιμ.. *"High and Mighty Queens" of Early Modern England. Realities and Representations*. Palgrave Macmillan US, 2003, σελ. 30

²²⁶ Dowling, Maria. "A Woman's Place? Learning and the Wives of Henry VIII." *History Today*, June 1991, σελ. 38

²²⁷ Ομοίως, σελ. 38

²²⁸ Dowling, Maria. "A Woman's Place? Learning and the Wives of Henry VIII." *History Today*, June 1991, σελ. 38

²²⁹ Ομοίως, σελ. 39

²³⁰ Η πιο σημαντική της επίσκεψη στο πανεπιστήμιο της Οξφόρδης ήταν αυτή του 1518 με τον καρδινάλιο Wolsey, στην οποία βοήθησε να κερδίσουν τη διαμάχη που είχαν οι μελετητές των ελληνικών σπουδών τους μελετητές της ρωμαϊκής γραμματείας.

ασχολιόταν με το κυνήγι).²³¹ Η πιο σημαντική προσφορά της στην επιστημονική πραγματεία ήταν οι πρωτοβουλίες της για την εκπαίδευση των γυναικών. Η Μαρία ήταν ο βασικός λόγος που ήθελε να μπορούν οι γυναίκες να έχουν ίσες ευκαιρίες στην πρόσβαση στην εκπαίδευση, καθώς ήθελε να είναι προετοιμασμένη για τα μελλοντικά της καθήκοντα.²³² Ο More την επαινούσε για τον ζήλο της να προάγει την αναγκαιότητα για σωστή εκπαίδευση του γυναικείου φύλου.²³³

Αναθρεμμένη σε μία από τις πιο λαμπρές βασιλικές αυλές της Ευρώπης. Αρραβωνιασμένη από τα 3 της χρόνια με τον διάδοχο του αγγλικού θρόνου, η Αικατερίνη ήταν εκπαιδευμένη και κατάλληλα προετοιμασμένη να γίνει βασιλική σύζυγος.²³⁴ Από μικρή ηλικία οι εμπειρίες της την προετοίμαζαν για βασίλισσα.²³⁵ Έλαβε σημαντικά διδάγματα γυναικείας εξουσίας με το να παρακολουθεί τη μητέρα της να κυβερνά και με το να ακολουθεί την οικογένειά της μαζί με τον ισπανικό στρατό εναντίον του μουσουλμανικού βασιλείου της Γρανάδας. Μεγάλωσε σε πόλεις δίπλα σε πεδία μάχης, παρακολουθούσε τη μητέρα της να ηγείται στρατευμάτων και σε ηλικία 6 ετών είδε με τα ίδια της τα μάτια την κατάληψη της Γρανάδας (1492).²³⁶ Αλλά με την άφιξή της στην Αγγλία κατάλαβε ότι η θέση της βασίλισσας ήταν διαφορετική από την πραγματικότητα που είχε συνηθίσει στην Ισπανία. Οι βασίλισσες της δυναστείας των Τυδώρ ήταν συμβατικές από την άποψη ότι ενσάρκωναν όλα τα κοινωνικά στερεότυπα για τη γυναίκα. Θα έπρεπε να είναι αρχοντικής καταγωγής, όμορφες, ενάρετες, υπομονετικές και αγνές. Δεν μπορούσαν να έχουν διαφορετικές απόψεις από εκείνες των συζύγων τους και μάλιστα πολλά εγχειρίδια για την προετοιμασία των πρίγκιπων τους συμβούλευαν να μη συζητούν πολιτικά ζητήματα με τις γυναίκες τους όταν θα γίνονταν βασιλείς.²³⁷ Στην Αικατερίνη έκανε εντύπωση η έλλειψη επισημότητας της αγγλικής αυλής και η αμεσότητα του βασιλιά Ερρίκου (ο Ερρίκος πίεσε να την δει αμέσως με το που

²³¹ Levin, Carole, D. E. Barrett-Graves, and J. E. Carney, επιμ. *"High and Mighty Queens" of Early Modern England. Realities and Representations*. Palgrave Macmillan US, 2003, σελ. 29

²³² Dowling, Maria. "A Woman's Place? Learning and the Wives of Henry VIII." *History Today*, June 1991, σελ. 38

²³³ Ομοίως, σελ. 39

²³⁴ Levin, Carole, D. E. Barrett-Graves, and J. E. Carney, eds. *"High and Mighty Queens" of Early Modern England. Realities and Representations*. Palgrave Macmillan US, 2003, σελ. 29

²³⁵ Levin, Carole, and Stewart- Nuñez Christine. *Scholars and Poets Talk about Queens*. Houndsmill: Palgrave Macmillan, 2016, σελ. 139

²³⁶ Ομοίως, σελ. 139

²³⁷ Ομοίως, σελ. 144

έφτασε, ακόμα και να μπει στο δωμάτιό της). Ωστόσο, η κοσμοπολίτικη αυλή της Καστίλης την είχε προετοιμάσει να προσαρμόζεται σε κάθε περιβάλλον.²³⁸

Μετά τον θάνατο του Αρθούρου και μέχρι το γάμο της με τον Ερρίκο η Αικατερίνη εργάστηκε ως πρεσβευτής της Ισπανίας στην Αγγλία, μια θέση που δύσκολα κατείχε επίσημα μία γυναίκα, και μάλιστα μετά από την προτροπή του πατέρα της η θητεία της κρίθηκε επιτυχημένη και από τις δύο χώρες.²³⁹ Μετά τον γάμο της με τον Ερρίκο προσπάθησε να δικτυωθεί και να αφομοιωθεί στη νέα της πατρίδα. Όπως και άλλες βασίλισσες από ξένες χώρες πριν από αυτήν, έτσι και η Αικατερίνη φρόντισε να παντρέψει τις γυναίκες της συνοδείας της με άνδρες της βρετανικής αυλής. Απώτερος σκοπός της ήταν να δημιουργήσει δίκτυα επαφών και ισχυρούς φίλους στο νέο της σπίτι.²⁴⁰ Συγκεκριμένα φρόντισε να μεθοδεύσει τους γάμους για 2 από τις συνοδούς της, την Maria Salinas, που έγινε κόμισσα του Willoughby de Eresby και την Inez de Vegas, που έγινε Lady Mountjoy.

Για τους σύγχρονους αναγνώστες η Αικατερίνη ήταν μία υπάκουη σύζυγος, μία παραμελημένη χήρα, μία ευτυχισμένη σύζυγος που αργότερα απογοητεύτηκε από τον σύζυγό της, μία αφοσιωμένη μητέρα και μία περιφρονημένη σύζυγος που πέθανε μόνη. Τόσες πολλές εικόνες για την Αικατερίνη, αλλά δεν ήταν μόνο αυτό. Ο Ερρίκος τα πρώτα χρόνια του γάμου τους έδειχνε να εμπιστεύεται το πολιτικό της ένστικτο και την οξυδέρκειά της. Το 1512, και όσο ο Ερρίκος σχεδίαζε πόλεμο εναντίον της Γαλλίας, η Αικατερίνη ήταν στο πλευρό του και πρόσφερε ενεργά βοήθεια και συμβουλές²⁴¹ (έτσι τουλάχιστον φαίνεται και από τις επιστολές διπλωματών της εποχής, επιστολών που δημιουργούσαν ένα κύμα θαυμασμού και εκτίμησης στο πρόσωπό της). Κατά την απουσία του Ερρίκου στη Γαλλία η Αικατερίνη ανέλαβε χρέη αντιβασίλισσας και μάλιστα σε μία κρίσιμη συγκυρία.²⁴² Η Σκωτία προσπαθώντας να εκμεταλλευτεί την απουσία του Ερρίκου επιτέθηκε στην Αγγλία πιστεύοντας ότι η Αικατερίνη δεν θα μπορούσε να υπερασπιστεί τη χώρα. Ωστόσο η βασίλισσα συμμετέχοντας ενεργά στις προετοιμασίες για τη συγκέντρωση στρατού

²³⁸ Ομοίως, σελ. 144

²³⁹ Ομοίως, σελ. 29- 30

²⁴⁰ Warnicke, Retha. "Queenship: Politics and Gender in Tudor England." *History Compass*, 2006, σελ. 207

²⁴¹ Levin, Carole, D. E. Barrett-Graves, and J. E. Carney, επιμ. *"High and Mighty Queens" of Early Modern England. Realities and Representations*. Palgrave Macmillan US, 2003, σελ. 30

²⁴² Warnicke, Retha. "Queenship: Politics and Gender in Tudor England." *History Compass*, 2006, σελ. 207

και κάποιοι ισχυρίζονταν ότι ηγήθηκε στρατευμάτων εναντίον των Σκωτσέζων. Η μάχη του Flodden ήταν μία από τις μεγαλύτερες ήττες στην ιστορία της Σκωτίας.²⁴³

Η Αικατερίνη ήταν υπόδειγμα ευσέβειας και βασίλισσας για 15 χρόνια, αλλά η αποτυχία της να εκπληρώσει τον βασικό σκοπό της ως γυναίκα και βασιλική σύζυγος, κλόνισαν τη θέση της. Στα 15 χρόνια αυτού του γάμου η Αικατερίνη είχε μία σειρά από αποτυχημένες εγκυμοσύνες και μία κόρη να προσφέρει στον Ερρίκο και κανέναν γιο για να διασφαλιστεί η διαδοχή.²⁴⁴ Ο Ερρίκος υπό την πίεση των προσδοκιών της μοναρχίας²⁴⁵ άρχισε να πιστεύει ότι η αδυναμία του να εξασφαλίσει έναν αρσενικό διάδοχο έδειχνε τη δυσαρέσκεια του Θεού για τον γάμο του με τη χήρα του αδερφού του. Ο Ερρίκος με το πρόσχημα ότι η Αικατερίνη τους είχε ξεγελάσει όλους και είχε ολοκληρώσει τον πρώτο της γάμο με τον Αρθούρο²⁴⁶ κατάφερε να αποκηρύξει την παπική εξουσία και να γίνει επικεφαλής της Εκκλησίας της Αγγλίας. Το ότι ο Πάπας αρνιόταν να ακυρώσει το γάμο του με την Αικατερίνη, έδωσε στον Ερρίκο το ηθικό έρεισμα να αποκηρύξει τον Πάπα και να καταδείξει ότι η παπική βούληση παραβίαζε το θεϊκό και το ανθρώπινο δίκαιο. Οι υποστηρικτές του Ερρίκου δεν ήθελαν να διατηρήσουν την καλή της φήμη. Από το 1527 άρχισαν να παρουσιάζονται παράπονα για τη συμπεριφορά της, δηλαδή ότι ήταν πεισματάρη στο θέμα της παρθενιάς της. Ωστόσο, αρκετοί ήταν αυτοί που στέκονταν στο πλευρό της. Μάλιστα στους κόλπους των υποστηρικτών τους ήταν πολλές γυναίκες²⁴⁷, όπως η αδερφή του βασιλιά και δούκισσα του Suffolk, η δούκισσα του Norfolk, η δούκισσα του Salisbury.²⁴⁸

²⁴³ Ομοίως, σελ. 30

²⁴⁴ Richards, Judith. "Gender Difference and Tudor Monarchy: The Significance of Queen Mary I." *Parergon*, July 2004, σελ. 34

²⁴⁵ Η γέννηση ενός αρσενικού κληρονόμου ήταν σημαντική για τον Ερρίκο για να διαφυλάξει τη δημόσια εικόνα και τιμή του. Οι κληρικοί του τον διαβεβαίωναν ότι παρενέβαινε ο Θεός και ευλογούσε με τη γέννηση αγοριών τα ενάρετα ζευγάρια και ότι τυμωρούσε με στειρότητα τους αμαρτωλούς. Αυτό ήταν ένα μεγάλο βάρος και μία φοβερή πίεση για έναν θεοφοβούμενο άνθρωπο όπως ήταν ο Ερρίκος./ Warnicke, Retha. "Queenship: Politics and Gender in Tudor England." *History Compass*, 2006, σελ. 208

²⁴⁶ Η Αικατερίνη παντρεύτηκε το 1501 τον Αρθούρο Τυδώρ. Ο, όμως, γάμος κράτησε μόλις 5 μήνες γιατί ο Αρθούρος πέθανε.

²⁴⁷ Richards, Judith. "Gender Difference and Tudor Monarchy: The Significance of Queen Mary I." *Parergon*, July 2004, σελ. 34

²⁴⁸ Οι περισσότερες από αυτές αντιτίθονταν και στην εκκλησιαστική Μεταρρύθμιση που είχε ξεκινήσει ο Ερρίκος. Είχαν όλες τη δύναμη να ξεπεράσουν τα στενά πλαίσια του οίκου, να αντισταθούν στην ανδρική εξουσία και να εκφράσουν την πολιτική τους άποψη. Μάλιστα η Ελισάβετ, δούκισσα του Norfolk εκδιώχθηκε από την αυλή, γιατί υπερασπιζόταν ανοιχτά την Αικατερίνη, παρόλο που ο άνδρας της προωθούσε ενεργά τον γάμο του Ερρίκου και την Anne Boleyn.

Η Αικατερίνη της Αραγωνίας δεν ήταν απλά μια ευσεβής και παθητική γυναικεία φυγούρα στο πλάι του Ερρίκου και αυτό το απέξειδε κατά τη διάρκεια της ανοιχτής της αντιπαράθεσης με τον Ερρίκο για την ακύρωση του γάμου τους. Η Αικατερίνη αντιστάθηκε σθεναρά στις προσπάθειές του να απαλλαγεί από εκείνη και να ακυρώσει τον εικοσαετή γάμο τους. Κυρίως γιατί ήξερε ότι η κόρη της θα έχανε κάθε δικαίωμα στον αγγλικό χρόνο (αφού θα ανακηρυσσόταν νόθο παιδί).²⁴⁹ Η άρνησή της αυτή κατέδειξε και τις πολιτικές ικανότητες της. Επανειλημμένα κατάφερε να εμποδίσει τις προσπάθειες του Ερρίκου. Ο Ερρίκος χρειάστηκε 6 χρόνια και την απόσχιση της Εκκλησίας της Αγγλίας από την παπική επιρροή για να πάρει το διαζύγιο που τόσο επιθυμούσε.²⁵⁰ Ακόμα, την περίοδο του διαζυγίου και εκείνη και ο Ερρίκος προσπάθησαν να κερδίσουν, ο καθένας για τον εαυτό του, την υποστήριξη του Έρασμου. Εκείνος, ωστόσο, αρνήθηκε να πάρει επίσημη θέση. Μετά από αυτό ο Ερρίκος τον αγνοούσε, αλλά η Αικατερίνη συνέχισε να έχει επικοινωνία μαζί του.²⁵¹

Η Anne Boleyn ήταν η δεύτερη σύζυγος του Ερρίκου που «πλήρωσε» με τη ζωή της την αδυναμία της να του προσφέρει έναν άρρενα διάδοχο και η πρώτη που έχασε τη ζωή της για αυτό.²⁵² Η Anne στο σύντομο διάστημα που στάθηκε δίπλα του στον θρόνο της Αγγλίας προσπάθησε να επηρεάσει, όσο καμία άλλη, τη θρησκευτική πολιτική του Ερρίκου.²⁵³ Του προωθούσε έργα που προπαγάνδιζαν τις απόψεις της για αλλαγές στην Εκκλησία της Αγγλίας, όπως το βιβλίο του Tyndale "*Obedience of a Christian Man*".²⁵⁴ Όπως η Αικατερίνη έτσι και η Anne έκανε γενναιόδωρες προσφορές σε πανεπιστήμια και λόγιους. Ενώ είχε έντονες σχέσεις με τις πολιτικές φατρίες στη βασιλική αυλή.²⁵⁵ Επίσης, και αυτή σχεδίασε μια ποικίλη εκπαίδευση για

²⁴⁹ Levin, Carole, D. E. Barrett-Graves, and J. E. Carney, επιμ. "*High and Mighty Queens of Early Modern England. Realities and Representations*. Palgrave Macmillan US, 2003, σελ. 29

²⁵⁰ Ομοίως, σελ. 29

²⁵¹ Dowling, Maria. "A Woman's Place? Learning and the Wives of Henry VIII." *History Today*, June 1991, σελ. 38

²⁵² Δεν ήταν ευρέως αποδεκτή και δεν είχε την υποστήριξη όλων των ισχυρών γυναικών της αυλής. Συγκεκριμένα, η Lady Jane Rochford και η Lady Bridget Wingfield ήταν αυτές που κατέθεσαν τα επιβαρυντικά στοιχεία εναντίον της στη δίκη που οδήγησε στην εκτέλεσή της.

²⁵³ Παραδοσιακά οι βασίλισσες και άλλες γυναίκες της αριστοκρατίας υποστήριζαν θρησκευτικά ρεύματα ή ιδρύματα και κατά κανόνα θεωρούνταν αξιόπαινη πράξη. Από την περίοδο της Μεταρρύθμισης οι πεποιθήσεις τους έγιναν δυνητικά πιο «προβληματικές», καθώς μπορούσαν να ερμηνευτούν ως πολιτικές πράξεις.

²⁵⁴ Dowling, Maria. "A Woman's Place? Learning and the Wives of Henry VIII." *History Today*, June 1991, σελ. 40

²⁵⁵ Eales, Jacqueline. *Women in Early Modern England, 1500-1700*. London: UCL Press, 1998, σελ. 50

την κόρη της.²⁵⁶ Σχεδίαζε να διδαχτεί εβραϊκά, ελληνικά, ιταλικά, ισπανικά και γαλλικά. Και παρόλο που δεν πρόλαβε να υλοποιήσει τα σχέδιά της για την Ελισάβετ, ανέθεσε λίγο πριν την εκτέλεσή της τη φροντίδα της στον ιδιαίτερα μορφωμένο Matthew Parker.²⁵⁷

Η επόμενη γυναίκα που είχε την ίδια μοίρα με την Anne Boleyn ήταν η ξαδέρφη της Katherine Howard. Η νεαρή βασίλισσα εκτελέστηκε μετά από κατηγορίες για μία σειρά απιστιών, οι οποίες έθεταν σε κίνδυνο τη διαδοχή. Η Howard είχε ένα πλούσιο παρελθόν σεξουαλικών σχέσεων το οποίο την εκβίαζαν να αποκαλείσουν μετά το γάμο της με τον βασιλιά. Συγκεκριμένα, η γιαγιά της τη συμβούλεψε να διατηρήσει το παρελθόν της μυστικό, αλλά ο Francis Dereham και ο Thomas Culpeper την εκβίαζαν ότι θα το αποκαλύψουν. Αυτό το περιστατικό μας δείχνει πόσο σημαντική ήταν η αγνότητα για τις γυναίκες του 16^{ου} αιώνα και πως εύκολα οι «περιπέτειες» θα μπορούσαν να στοιχίσουν ακριβά μόνο στις γυναίκες.²⁵⁸ Η Katherine Howard εκτελέστηκε για μοιχεία και την τύχη της ακολούθησαν και οι κυρίες των τιμών της ως συνεργοί της.²⁵⁹ Τέλος μία από τις πιο ισχυρές γυναικείες παρουσίες στο πλευρό του Ερρίκου ήταν αυτή της Katherine Parr. Ο Ερρίκος παραχώρησε και στην Parr τον τίτλο της αντιβασίλισσας όταν οδήγησε νέο εκστρατευτικό σώμα εναντίον της Γαλλίας. Και σύμφωνα με τη βιογράφο της Parr, ιστορικό Susan James, κατάφερε να ασκήσει μεγάλη επιρροή κατά την περίοδο των 10 εβδομάδων της στο αξίωμα.²⁶⁰ Ακόμα, σχεδίασε και επέβλεπε την εκπαίδευση του μικρού Εδουάρδου και της Ελισάβετ και είχε και τα δύο παιδιά δίπλα της στη βασιλική αυλή. Όπως η Anne Boleyn έτσι και η Katherine Parr προώθησε τη διάδοση συγκεκριμένων θρησκευτικών απόψεων, επηρέασε μ' αυτές τον Ερρίκο και πρόσφερε προστασία σε κληρικούς και θρησκευτικές πρακτικές. Αυτό οδήγησε πολλούς

²⁵⁶ Οι θρησκευτικές πεποιθήσεις των βασιλισσών ήταν σημαντικές, γιατί εκτός του ότι επηρέαζαν τον βασιλιά, καθόριζαν τον σχεδιασμό τους για την εκπαίδευση των παιδιών τους.

²⁵⁷ Dowling, Maria. "A Woman's Place? Learning and the Wives of Henry VIII." *History Today*, June 1991, σελ. 41

²⁵⁸ Richards, Judith. "Gender Difference and Tudor Monarchy: The Significance of Queen Mary I." *Parergon*, July 2004, σελ. 209

²⁵⁹ Harris, Barbara J. "Women and Politics in Early Tudor England." *The Historical Journal*, June 1990, σελ. 274

²⁶⁰ Warnicke, Retha. "Queenship: Politics and Gender in Tudor England." *History Compass*, 2006, σελ. 207

μελετητές να τις αντιμετωπίζουν ως συνειδητοποιημένες πολιτικές και όχι σαν απλές αφοσιωμένες γυναίκες.²⁶¹

Ενότητα 3η: Οι γυναίκες στο θρόνο της Βρετανίας. Η βασιλεία της Μαρία Τυδώρ.

Στην πρώιμη νεότερη Αγγλία και στη χριστιανική παράδοση η μοναρχία ήταν προσωποπαγής και η άσκηση εξουσίας είχε συνδεθεί κυρίως με την αρρενωπότητα.²⁶² Κάθε σημαντική κρατική απόφαση εξαρτιόταν από τις επιθυμίες και τις διαθέσεις του εκάστοτε βασιλιά και η μοίρα του πολιτεύματος εξαρτιόταν από τη δυναστική διαδοχή.²⁶³ Η εξάρτηση του πολιτικού σώματος από το φυσικό σώμα του μονάρχη σήμαινε ότι ο βασιλιάς είχε τη φυσική και τη νομική δικαιοδοσία στην εξουσία.²⁶⁴ Ο άνδρας μονάρχης παρουσιαζόταν ως ο προστάτης του βασιλείου, καθώς θα υπερασπιζόταν την εδαφική ακεραιότητα του βασιλείου του εξωτερικές και από εσωτερικές αναταραχές²⁶⁵, ως πηγή δικαιοσύνης²⁶⁶ και τιμής. Θα έπρεπε να υπερασπίζεται την Αγγλικανική Εκκλησία (μετά την εκκλησιαστική Μεταρρύθμιση του Ερρίκου Η΄ η εξουσία του μονάρχη είχε επεκταθεί και στη διοίκηση της εκκλησίας²⁶⁷) και να είναι παράδειγμα μεγαλείου για όλο το αγγλικό έθνος.²⁶⁸

Ο βασιλιάς είχε αποκτήσει μία ιερή υπόσταση στα μάτια των πολιτών, μια πιο τελετουργική φύση που ήταν διαποτισμένη με ιερότητα και ενίσχυε την αρρενωπότητα του θεσμού.²⁶⁹ Από τη δεκαετία του 1530 ο βασιλιάς ξεκίνησε να παρουσιάζεται ως απεσταλμένος του Θεού στη γη, μια εικόνα δηλαδή που ήταν απόλυτα συνυφασμένη με την αρρενωπότητα και την ανωτερότητα του ανδρικού φύλου, όπως αυτή παρουσιαζόταν στον στερεοτυπικό λόγο της εποχής. Ο κανόνας

²⁶¹ Ομοίως, σελ. 211

²⁶² Ομοίως, σελ. 209

²⁶³ Rose, Jacqueline. "Kingship and Counsel in Early Modern England." *The Historical Journal*, March 2011, σελ. 47

²⁶⁴ Ομοίως, σελ. 47

²⁶⁵ Richards, Judith. "Gender Difference and Tudor Monarchy: The Significance of Queen Mary I." *Parergon*, July 2004, σελ. 29

²⁶⁶ Η επιβολή των νόμων ήταν θέμα συνεργασίας και διαπραγμάτευσης με τις τοπικές ελίτ, αλλά η κατεύθυνση της πολιτικής ήταν αναμφίβολα βασιλική υπόθεση.

²⁶⁷ Ομοίως, σελ. 47

²⁶⁸ Richards, Judith. "Gender Difference and Tudor Monarchy: The Significance of Queen Mary I." *Parergon*, July 2004, σελ. 30

²⁶⁹ Ομοίως, σελ. 32

ήταν ότι οι άνδρες κυβερνούν και οι γυναίκες κυβερνούνται. Τα βιβλία “*Mirror for Princes*” που ήταν πρακτικά εγχειρίδια για το πώς ουσιαστικά θα κυβερνούσε σωστά κάποιος ένα κράτος ήταν γραμμένα αποκλειστικά για άνδρες. Δεν υπήρχε χώρος σε αυτά τα εγχειρίδια για γυναίκες μονάρχες. Αυτή η διαφορά στο φύλο βρήκε θεωρητική θεμελίωση στο έργο του Θωμά Ακινάτη και άλλων φιλοσόφων που αναδιατύπωναν την αριστοτελική θεωρία ότι οι γυναίκες ήταν ατελείς άνδρες.²⁷⁰

Οι γυναίκες της αριστοκρατίας με εξουσία είχαν να αντιμετωπίσουν πλήθος κοινωνικών αγκυλώσεων. Η παρουσία ενός άνδρα σε θέσεις εξουσίας ήταν πάντα προτιμώτερη απ’ αυτή μίας γυναίκας και υπήρχαν κείμενα που στυλίζεσαν την πολιτική ενδυνάμωση των γυναικών. Για παράδειγμα, ο Ιωάννης του Salisbury, που παρότι προγενέστερος ήταν γνωστός στον 16^ο αιώνα, προειδοποιεί για τους κινδύνους της γυναικείας εξουσίας. Ο Ιωάννης του Salisbury για να παρουσιάσει πειστικά τα λόγια του χρησιμοποίησε την ιστορία της αποπλάνησης του Αινεία από τη Διδώ και την καταστροφή που προκάλεσε η τελευταία στην Καρχηδόνα όταν αυτός την εγκατέλειψε.²⁷¹ Αυτά ήταν για τον Salisbury τα αποτελέσματα της γυναικείας κυριαρχίας. Βέβαια ο Salisbury αναγνώριζε και κάποια θετικά στοιχεία στη γυναικεία παρουσία σε θέσεις εξουσίας. Θεωρούσε ότι επειδή οι γυναίκες δε δεσμεύονταν με κάποιον όρκο πίστης θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως όργανα θεϊκής τιμωρίας εναντίον διεφθαρμένων και τυρρανικών ανδρών εξουσιαστών. Τρανταχτό παράδειγμα για τον Salisbury ήταν η ιστορία της Ιουδήθ που αποκεφάλισε τον Ολοφέρνη για να σώσει την πατρίδα της. Ωστόσο, ολοκληρώνει το έργο του διατυπώνοντας ξεκάθαρα την άποψη ότι οι γυναίκες δεν ήταν ικανές για πολιτικές δραστηριότητες.²⁷²

Τον 16^ο αιώνα εξακολουθούσαν να παρουσιάζονται παραδείγματα δυναμικών γυναικών. Ο Thomas More στην «Ουτοπία» του επέτρεπε στις γυναίκες να φέρουν όπλα και να μάχονται για να υπερασπιστούν την πατρίδα τους.²⁷³ Αναφερόταν πολλές φορές στις Αμαζόνες ως πρότυπα γυναικείας μαχητικότητας (μια επιλογή που μοιάζει μάλλον παράδοξη, λόγω της αρρενοπότητάς τους και το ρευστό όριο φύλου που της χαρακτήριζε, καθώς οποιαδήποτε αρρενωπή συμπεριφορά από τις γυναίκες

²⁷⁰ Bennett, Judith M., and Ruth Mazo Karras. *The Oxford Handbook of Women and Gender in Medieval Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2016, σελ. 70

²⁷¹ Richards, Judith M. ‘To Promote a Woman to Beare Rule’: Talking of Queens in Mid-Tudor England. *The Sixteenth Century Journal*, Vol. 28, No. 1, 1997, σελ. 108

²⁷² Ομοίως, σελ. 108

²⁷³ Ομοίως, σελ. 108

αντιμετωπιζόταν ως ανωμαλία). Τον 16^ο αιώνα ιδιαίτερα δημοφιλής για να ήταν η ιστορία της Σεμίραμις, της θρυλικής βασίλισσας της Ασσυρίας που σκοπό είχε να ενδυναμώσει τη θέση των γυναικών στα κοινά (η ιστορία της χρησιμοποιήθηκε και από πολλούς κλασικούς, όπως ο Ηρόδοτος, ο Πλίνιος, ο Οβίδιος κ.α.) αν και προκαλούσε ανάμεικτα συναισθήματα στο αναγνωστικό κοινό της εποχής. Η Σεμίραμις επανερχόταν σαν θεματολογία σε πολλά φιλοσοφικά και ηθολογικά δοκίμια της πρώιμης νεότερης Ευρώπης. Ο Agrippa του Nettersheim στο “*De Nobilitate*”, που αργότερα μεταφράστηκε στα αγγλικά ως “*Of the Nobilitie and Excellencie of Womankynd*” (1542) τοποθετεί τη Σεμίραμις στη λίστα των επιτυχημένων και δυναμικών γυναικών.²⁷⁴ Το 1624 ο Thomas Heywood στο έργο του “*Women Incestuous, Adulteresses, and such as have come by strange deaths*” χαρακτήριζε τη Σεμίραμις ως γενναία και ικανή. Το 1631 ο Richard Brathwait αναφερόταν στη Σεμίραμις ως «νικήτρια πριγκίπισσα».

Βέβαια στο θέμα της μοναρχίας, όπως και σε άλλες πτυχές της καθημερινότητας, τα απαγορευτικά όρια για τη γυναικεία εξουσία ήταν αρκετά ρευστά.²⁷⁵ Η γυναίκα θεωρούταν από τον μισογυνιστικό και στερεοτυπικό λόγο της εποχής πολίτης δεύτερης κατηγορίας, με περιορισμένη αντίληψη και ροπή προς την αμαρτία. Και ενώ ο Σάλιος Νόμος απαγόρευε την άνοδο των γυναικών στην εξουσία υπήρχαν παραδείγματα γυναικών που κατάφεραν να ανέλθουν στο θρόνο και να αναλάβουν εξουσία, πάντα όμως υπό την επίβλεψη κάποιου άνδρα.²⁷⁶ Βέβαια υπήρχαν παραδείγματα γυναικών που είχαν αναλάβει πολιτικά αξιώματα ήδη από τον Μεσαίωνα βασισμένες στο κληρονομικό δικαίωμα.²⁷⁷ Οι γυναίκες μπορούσαν να διεκδικήσουν την εξουσία μόνο αν δεν υπήρχε στη ζωή κανένας αρσενικός διάδοχος και σχεδόν πάντα μοιράζονταν τον θρόνο με τον σύζυγό τους.²⁷⁸ Τον 10ο αιώνα ο οίκος των Οθωνιδών ανέπτυξε μία παράδοση στέψης και χρήσης αυτοκρατειρών ως μία μορφή νομιμοποίησης γυναικών στην εξουσία. Στην καρολίγγεια εποχή τέτοιες

²⁷⁴ Ομοίως, σελ. 211

²⁷⁵ Bennett, Judith M., and Ruth Mazo Karras. *The Oxford Handbook of Women and Gender in Medieval Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2016, σελ. 30

²⁷⁶ 45. Richards, Judith. “Gender Difference and Tudor Monarchy: The Significance of Queen Mary I.” *Parergon*, July 2004, σελ. 31

²⁷⁷ Μετά το τέλος της Φραγκικής Αυτοκρατορίας θεσπίστηκε η κληρονομική διαδοχή στον πρωτότοκο γιο, για να μη διαιρείται και αποδυναμώνεται το κράτος.

²⁷⁸ Bennett, Judith M., and Ruth Mazo Karras. *The Oxford Handbook of Women and Gender in Medieval Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2016, σελ. 76

πρακτικές χρήσης γυναικών σπάνια χρησιμοποιούνταν, με πρώτη αναφορά το 754 τη χρήση με ιερό έλαιο της Bertrada, της συζύγου του Πιπίνου Ι.

Αλλά και οι χρονικογράφοι του Μεσαίωνα ιχνογραφούσαν μια πιο δυναμική εικόνα για τις γυναίκες και τη σχέση τους με την εξουσία.²⁷⁹ Ενώ από τον 12ο αιώνα η Ευρώπη είχε συχνά γυναίκες μόνες στην κεφαλή διαφόρων βασιλείων της, κυρίως με τον ρόλο του αντιβασιλέα για τους ανήλικους γιους τους. Στις περισσότερες περιπτώσεις παρουσίαζαν τις γυναίκες ως δυναμικές μονάρχεις που θεωρούνταν από τους σύγχρονούς τους υπολογίσιμες πολιτικές πρωταγωνίστριες και εγκωμιάζονταν για τις ενέργειές τους. Αυτή η εικόνα δεν απείχε πολύ από την πραγματικότητα. Πολλές ήταν οι γυναίκες της αριστοκρατίας που κυβέρνησαν ως πληρεξούσιες για τους ανήλικους γιους τους ή ως κληρονόμοι της περιουσίας του πατέρα τους ή ακόμα και ηγούμενες που διαχειρίζονταν εξ'ολοκλήρου τα μοναστήρια τους.²⁸⁰ Στην Αγία Αυτοκρατορική Αυτοκρατορία πολλές εκκλησιαστικές εκτάσεις κυβερνούνταν από πριγκίπισσες- ηγούμενες. Τα αυτοκρατορικά αββαεία συχνά λειτουργούσαν σαν μικρά αυτόνομα κρατίδια που μπορούσαν να συγκεντρώσουν δικό τους στρατό, να έχουν δικό τους εκπαιδευτικό σύστημα κ.α..²⁸¹ Έξω από τέτοιες εκκλησιαστικές δομές οι γυναίκες μπορούσαν να κληρονομίσουν περιουσία, τίτλους και δύναμη.²⁸²

Στην πρώιμη νεότερη Αγγλία, τώρα, οι πολιτικά επιτυχημένες γυναίκες συχνά περιγράφονταν να έχουν ανδρική λογική και δύναμη, χάρη στην οποία κατάφερναν να ξεπερνούν τις θηλυκές τους αδυναμίες και να κυβερνούν σαν άνδρες.²⁸³ Ήταν συνηθισμένο μοτίβο της εποχής ισχυρές και δυναμικές γυναίκες να γίνονται αντιληπτές σε κοινωνικό επίπεδο ως αρρενωπές και να χρησιμοποιείται για να τις περιγράψει ο όρος “virago”, που προερχόταν από τα λατινικά και σήμαινε αυτή που «συμπεριφερόταν σαν άνδρας». Οι γυναίκες βασίλισσες, ήδη από τον Μεσαίωνα, θα έπρεπε να έχουν ισχυρό χαρακτήρα, να ξεπερνούν τις αδυναμίες του φύλου τους, να είναι σοφές, πιστές στο Θεό και να γίνουν μητέρες για να εξασφαλίσουν τη συνέχεια της μοναρχίας.²⁸⁴ Ακόμα, θα έπρεπε να έχουν ταπεινότητα και ηθική ακεραιότητα, να

²⁷⁹ Ομοίως, σελ. 70

²⁸⁰ Ομοίως, σελ. 70

²⁸¹ Jansen, S. *Debating Women, Politics, and Power in Early Modern Europe*. Palgrave Macmillan, 2016, σελ. 3

²⁸² Ομοίως, σελ. 3

²⁸³ Bennett, Judith M., and Ruth Mazo Karras. *The Oxford Handbook of Women and Gender in Medieval Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2016, σελ. 70

²⁸⁴ Ομοίως, σελ. 72

διευθύνουν με σύνεση τον βασιλικό οίκο και να συμβουλεύονται τον άνδρα σύζυγό ή τους συμβούλους τους.²⁸⁵ Όσες βασίλισσες, τώρα, κυβερνούσαν μόνες κατείχαν ευρεία εξουσία, ενώ όσες λειτουργούσαν ως αντιβασιλείς για λογαριασμό των ανήλικων παιδιών τους είχαν περιορισμένα και προσωρινά δικαιώματα. Από τον 14ο αιώνα, λοιπόν, πολλά ευρωπαϊκά κράτη είχαν γυναικοκρατούμενες μοναρχίες, όπως το κράτος της Καστίλης, της Ναβάρρας, της Σικελίας, της Νάπολης, της Πολωνίας, της Ουγγαρίας, της Βοημίας και της Σκανδιναβίας.

Βέβαια η γυναικοκρατία ούτε τότε γινόταν αποδεκτή. Ο Sir David Lyndsay ήταν ο πρώτος που τον 16ο αιώνα χρησιμοποίησε την ιστορία της Σεμιράμιδος για να ολοκληρώσει το δικό του στενόμυαλο και μισογυνιστικό διήγημα. Στο ποίημά του *“The Monarche, or Ane Dialog betwix Experience and ane Courteour”* (1554), που ήταν μια «σκεπτικιστική ανασκόπηση των αξιοθρήνητων μοναρχών». Το έργο περιείχε αρκετά παραδείγματα από το μυθικό παρελθόν για να εξαπολήσει μία επίθεση στη γυναικεία κυριαρχία. Αντικατοπτρίζοντας τις ανησυχίες της κοινωνίας και του Lyndsay, στο κομμάτι του ποιήματος που γίνεται αναφορά στη γυναικεία βασιλεία χρησιμοποιείται το μύθος της Σεμιράμιδος και συγκεκριμένα τη λαγνεία που είχε επιδείξει η βασίλισσα, για να στυλιτεύσει τη γυναικεία βασιλεία. Βέβαια τέτοιες ιστορίες υπογραμμίζουν τους έντονα διαφοροποιημένους ρόλους των δύο φύλων και την έντονη προκατάληψη εις βάρος της γυναικείας φύσης και ικανότητας.²⁸⁶

Η πρώτη επίσημη στέψη γυναίκας και απονομής του τίτλου της Αυγούστας έγινε το 816 για την Irmingard,, την πρώτη σύζυγο του γιου του Καρλομάγνου, του Λουδοβίκου του Ευσεβούς. Βέβαια με βάση την παράδοση η πρώτη γυναίκα που στέφτηκε στην Ευρώπη βασίλισσα ήταν τον 6ο αιώνα η βασίλισσα των Λομβαρδών Theudelinde, η οποία διατήρησε και τη διαχείριση του θησαυροφυλακίου του ναού της Monza.²⁸⁷ Ελάχιστες άλλες περιπτώσεις εμφανίζονται και σε άλλα πρώιμα μεσαιωνικά βασίλεια, όπως αυτά των Γότθων, των Βανδάλων, των Μεροβιγγίων κ.α..²⁸⁸ Στην Αγγλία η πρώτη γυναίκα που προσπάθησε να καταλάβει την εξουσία και να αμφισβητήσει την ανδρική αποκλειστικότητα στην εξουσία ήταν η αυτοκράτειρα

²⁸⁵ Ομοίως, σελ. 72

²⁸⁶ Richards, Judith M. ‘To Promote a Woman to Beare Rule’: Talking of Queens in Mid-Tudor England. *The Sixteenth Century Journal*, Vol. 28, No. 1, 1997, σελ. 211

²⁸⁷ Στην περίπτωση αυτή, λόγω του πρώιμου της περιόδου, είναι δύσκολο να μιλάμε για μια συνηθισμένη, εθιμοτυπική στέψη, ενώ ελλείψη πηγών να την επιβεβαιώνουν το περιστατικό κατατάσσεται στη σφαίρα του μύθου.

²⁸⁸ Ομοίως, σελ. 71

Ματθίλδη, κόρη του Ερρίκου Ι της Αγγλίας και χήρα του αυτοκράτορα Ερρίκου Ε΄.²⁸⁹ Τον 12^ο αιώνα η Ματθίλδη διαδέχτηκε τον πατέρα της στο θρόνο. Πολλοί ευγενείς είχαν δηλώσει την υποταγή τους στη Ματθίλδη, αλλά σύντομα στράφηκαν στο πλευρό του ξαδέρφου της, Stephen of Blois.²⁹⁰ Κανένας από τους δύο δεν παραιτούνταν από το δικαίωμά του στο θρόνο και έτσι για πολλά χρόνια βρίσκονταν σε ανοιχτή διαμάχη για τη διαδοχή στο θρόνο της Αγγλίας.²⁹¹ Ο εμφύλιος ανάμεσα στα δύο ξαδέρφια έληξε μόνο με τον θάνατο του Stephen. Αλλά ούτε τότε η Ματθίλδη εξασφάλισε την απαιτούμενη υποστήριξη για να κερδίσει τον θρόνο.

Μη μπορώντας να εξασφαλίσει την εξουσία για τον εαυτό της προσπάθησε να εξασφαλίσει το θρόνο για τον ανήλικο γιο της, Ερρίκο Β΄, έχοντας τον τίτλο της αντιβασίλισσας.²⁹² Άλλωστε ήταν ξεκάθαρο ότι οι γυναίκες δε μπορούσαν να ανέλθουν στον θρόνο, αλλά μπορούσαν να μεταβιβάσουν το δικαίωμα τους στους άρρενες απογόνους τους.²⁹³ Οι περισσότερες γυναίκες που είχαν εξουσία συχνά την εξασφάλιζαν από την κληρονομία των αξιωμάτων του πατέρα τους, γεγονός που προστατευόταν από το νόμο.²⁹⁴ Μερικές από αυτές ήταν η χήρα βασίλισσα της Ουγγαρίας, η Μαρία της Αυστρίας, ήταν πραγματικά αυτόνομες. Το πιο τρανταχτό παράδειγμα ήταν εκείνο της Ισαβέλας της Καστίλης που κυβερνούσε αυτόνομη παρότι ήταν παντρεμένη με τον Φερδινάνδο της Αραγωνίας. Μάλιστα η εξουσία της ήταν τόσο ανεξάρτητη που δεν μεταβίβασε τον θρόνο της μετά τον θάνατό της στον άνδρα της, αλλά στην κόρη της. Στην Αγγλία τα πράγματα για τις γυναίκες μονάρχεις ήταν λίγο πιο περίπλοκα.

Η βασιλική εξουσία περνούσε από τα χέρια του ενός άνδρα στα χέρια του άλλου αποκλείοντας για αιώνες τις γυναίκες από θέσεις εξουσίας, με τη μόνη οργανωμένη προσπάθεια αυτή της Ματθίλδης που προαναφέρθηκε. Ο μονάρχης ήταν επικεφαλής όλων (άλλωστε ο Ερρίκος Η΄ είχε προσθέσει στη βασιλική εξουσία και το

²⁸⁹ Castor, Helen. *She-Wolves: the Women Who Ruled England before Elizabeth*. Faber & Faber, 2011, σελ. 69

²⁹⁰ Richards, Judith. "Gender Difference and Tudor Monarchy: The Significance of Queen Mary I." *Parergon*, July 2004, σελ. 32

²⁹¹ Ομοίως, σελ. 32

²⁹² Castor, Helen. *She-Wolves: the Women Who Ruled England before Elizabeth*. Faber & Faber, 2011, σελ. 50-69

²⁹³ Richards, Judith. "Gender Difference and Tudor Monarchy: The Significance of Queen Mary I." *Parergon*, July 2004, σελ. 32

²⁹⁴ Davis, Natalie Zemon and Arlette Farge, eds. *A History of Women: Renaissance and Enlightenment Paradoxes*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press., 1993, σελ. 168

αξίωμα του επικεφαλής της θεσμικής εξουσίας).²⁹⁵ Όλες οι εξουσίες συγκεντρώνονταν στο πρόσωπο του μονάρχη και γι' αυτό ήταν έκπληξη η παρουσία μίας γυναίκας σ' έναν καθαρά ανδρικό ρόλο. Η γυναικεία εξουσία, ακόμα και αν ήταν κάτω από ισχυρή ανδρική επιτήρηση, προκαλούσε αμφίθυμες αντιδράσεις. Για 400 χρόνια την πολιτική σκηνή της Αγγλίας τη μονοπωλούσαν άνδρες, αλλά το 1553 στο θρόνο ανέβηκε μία γυναίκα, η Μαρία Τυδώρ και τα πράγματα άλλαξαν άρδην.

❖ Η άνοδος της Μαρίας Τυδώρ στην εξουσία

Σε αυτό το κλίμα δύο φορές μέσα στον 16^ο αιώνα τον θρόνο της Αγγλίας κατείχαν γυναίκες και μάλιστα μόνες τους. Από τη δεκαετία του 1550 ήταν πλέον αδύνατο να αγνοήσουν το θέμα της γυναικείας ανόδου στο θρόνο, γιατί όλοι οι νόμιμοι διάδοχοι ήταν γένους θηλικού. Καθώς η υγεία του Εδουάρδου χειροτέρευε, οι αδερφές Μαρία και Ελισάβετ ήταν αναπόφευκτα οι μόνες νόμιμες υποψήφιες για το θρόνο, μετά την αναγνώρισή τους από τον Ερρίκο.²⁹⁶ Τον τελευταίο χρόνο της ζωής του ο Ερρίκος αποκατέστησε τις κόρες του στη διαδοχή μετά τον αδερφό τους Εδουάρδο, χωρίς να αλλάξει τον χαρακτηρισμό τους ως νόθες. Όταν τον Ιανουάριο του 1547 ο Ερρίκος πεθαίνει η Μαρία και η Ελισάβετ ήταν δημόσια και νόμιμα αναγνωρισμένες κόρες του, με θέση στη δυναστεία.²⁹⁷ Το μόνο που τις διαφοροποιούσε στα μάτια της κοινής γνώμης ήταν οι θρησκευτικές τους πεποιθήσεις. Οι πολέμιοι της καθολικής Μαρίας προσπαθούσαν να προωθήσουν ως μία ακόμα πιθανή λύση την προτεστάντισσα Jane Grey (είχε έρισμα στο θρόνο, καθώς ήταν εγγονή της μικρότερης αδερφής του Ερρίκου, της Μαρίας).²⁹⁸ Όταν οι Jane Grey και η Μαρία θα ήταν νεκρές οι μόνες εναλλακτικές θα ήταν η Ελισάβετ και η Μαρία Στιούαρτ, βασίλισσα της Σκωτίας (καθολική και εγγονή της μεγάλης αδερφής του Ερρίκου, της Μαργαρίτας).

Το ότι και οι δύο υποψήφιοι διάδοχοι ήταν γυναίκες και μάλιστα ανύπαντρες έθετε σοβαρά προβλήματα στον Εδουάρδο και τους συμβούλους του, γιατί ένας

²⁹⁵ Richards, Judith M. 'To Promote a Woman to Beare Rule': Talking of Queens in Mid-Tudor England. *The Sixteenth Century Journal*, Vol. 28, No. 1, 1997, σελ. 103- 107

²⁹⁶ Duncan, Sarah, and Valerie Schutte, επιμ. *The Birth of a Queen: Essays on the Quincentenary of Mary I*. Palgrave Macmillan, 2018, σελ. 13

²⁹⁷ Ομοίως, σελ. 13

²⁹⁸ Richards, Judith M. 'To Promote a Woman to Beare Rule': Talking of Queens in Mid-Tudor England. *The Sixteenth Century Journal*, Vol. 28, No. 1, 1997, σελ. 103- 107

ενδεχόμενος γάμος τους θα περνούσε την εξουσία στα χέρια του άνδρα τους.²⁹⁹ Άλλωστε, την εποχή αυτή ήταν συνηθισμένο οι γυναίκες να είναι υποταγμένες στη βούληση του άνδρα τους και κάθε εξουσία να υποτάσσεται στη δική τους. Αυτός ήταν ένας από τους λόγους που ο ετοιμοθάνατος Εδουάρδος αφαίρεσε τις αδερφές του από τη σειρά διαδοχής.³⁰⁰ Ο Εδουάρδος και οι σύμβουλοί του στο ενδεχόμενο να περάσει η εξουσία στα χέρια ενός ξένου συζύγου προτίμησαν να ορίσουν διάδοχο την Jane Grey, που ήταν παντρεμένη με τον γιο του ισχυρού συμβούλου του Edward Northumberland, τον Guilford Dudley. Μέσω της Jane θα προέκυπταν «νόμιμοι» αρσενικοί διάδοχοι (κάτι τέτοιο είχε ξαναγίνει με τη Ματθίλδη και την Ελισάβετ της Υόρκης). Ο φόβος ότι η γυναίκα ηγεμόνας θα παντρευόταν κάποιον εκτός βασιλείου ήταν υπαρκτός.

Μετά τον θάνατο του Εδουάρδου Δ΄ οι μόνοι νόμιμοι υποψήφιοι για τον θρόνο ήταν γυναίκες. Και η πολιτική γλώσσα και οι πολιτικές προσδοκίες της εποχής δεν ήταν κατάλληλα προετοιμασμένες γι' αυτό το ενδεχόμενο. Υπήρχαν βασικά προβλήματα με την παρουσία μίας γυναίκας στο θρόνο, κυρίως λόγω των σύνθετων λειτουργιών και υποχρεώσεων που είχε ο ρόλος του βασιλιά στην Αγγλία. Στην αγγλική θρησκευτική ιδεολογία του 16^{ου} αιώνα οι μονάρχες πιστευόταν ότι χειροτονούνταν από τον ίδιο το Θεό, ώστε να μπορούν να διατηρούν την αληθινή χριστιανική πίστη και να προστατεύσουν τον λαό τους. Ενώ, η δικαιοσύνη και ο στρατός θα ήταν στα χέρια τους.³⁰¹ Ένας ρόλος, όμως, που ερχόταν σε απόλυτη ρήξη με τις επικρατούσες απόψεις για τη γυναικεία φύση.

Τα 37 πρώτα χρόνια της ζωής της η Μαρία Τυδώρ διαπραγματευόταν την επισφαλή και δύσκολη πορεία της προς το θρόνο. Το μοναδικό εν ζωή παιδί του Ερρίκου Τυδώρ και της Αικατερίνης της Αραγωνίας, ήταν η πρώτη γυναίκα που προσπάθησε και κατέκτησε τον αγγλικό θρόνο.³⁰² Στις 11 Ιουλίου του 1553 η Μαρία αυτοανακηρίχθηκε βασίλισσα της Αγγλίας και αρκετοί ευγενείς και μέλη της χαμηλής αριστοκρατίας, ειδικά στην ανατολική Αγγλία, βρέθηκαν στο πλευρό της.³⁰³

²⁹⁹ Castor, Helen. *She-Wolves: the Women Who Ruled England before Elizabeth*. Faber & Faber, 2011, σελ. 16- 18

³⁰⁰ Richards, Judith M. 'To Promote a Woman to Beare Rule': Talking of Queens in Mid-Tudor England. *The Sixteenth Century Journal*, Vol. 28, No. 1, 1997, σελ. 103- 107

³⁰¹ Ομοίως, σελ. 103

³⁰² Duncan, Sarah, and Valerie Schutte, επιμ. *The Birth of a Queen: Essays on the Quincentenary of Mary I*. Palgrave Macmillan, 2018, σελ. 13

³⁰³ Ομοίως, σελ. 75

Όταν κατέλαβε την εξουσία, κατατροπώνοντας τις αξιώσεις της ξαδέρφης της Jane Grey, στηρίχτηκε στην ευρεία πεποίθηση και αποδοχή ότι ήταν η «φυσική» κληρονόμος του Εδουάρδου Δ'.³⁰⁴ Στην άνοδό της στην εξουσία αρωγοί ήταν ο τίτλος της διαδόχου που απολάμβανε, όπως και τα δύο ετεροθαλή της αδέρφια, σύμφωνα με την τρίτη νομοθετική πράξη περί διαδοχής του 1543 και η επιθυμία του πατέρα της να τη διατηρήσει στη διαδοχή (παρόλο που μερικά χρόνια πριν, σε προηγούμενη νομοθετική πράξη περί διαδοχής, την είχε χαρακτηρίσει νόθο του παιδί).³⁰⁵ Επιπλέον, οι διεκδικήσεις της αυτές επικυρώνονταν και από το εθιμικό δίκαιο. Οι πεποιθήσεις της εποχής υπαγόρευαν ότι ακόμα και οι γυναίκες, αν βρίσκονταν στη σειρά διαδοχής, είχαν το δικαίωμα να διεκδικήσουν τον θρόνο βάση του συστήματος πρωτοτοκίας.³⁰⁶ Αυτές οι ιδέες ήταν βαθειά ριζωμένες στη μεσαιωνική και την πρώιμη νεότερη πολιτική σκηνή της Αγγλίας και είχαν επιβιώσει μεταβολές και ανατροπές. Τα δεκαεπτά πρώτα χρόνια της ζωής της η Μαρία απολάμβανε ένα πιο παραδοσιακό είδος αναγνώρισης ως κληρονόμος, χωρίς καμία ρητή νομική υποστήριξη.³⁰⁷ Συγκεκριμένα, λειτουργούσε για ένα χρονικό διάστημα, ως τη γέννηση του αδερφού της, ως *de facto* πριγκίπισσα της Ουαλίας.³⁰⁸ Εκτελούσε, δηλαδή έναν ρόλο που συνήθως προοριζόταν για τους άνδρες κληρονόμους του θρόνου.³⁰⁹

Η Μαρία ήταν αναμφισβήτητα κληρονόμος και του Ερρίκου και αυτό διαφαίνεται και από την αναγγελία της γέννησής της, καθώς αναφέρεται δύο φορές ως πριγκίπισσα, δηλαδή ως «πριγκίπισσα Μαρία» και ως «πριγκίπισσα της Αγγλίας».

³⁰⁴ Ομοίως, σελ. 13

³⁰⁵ Duncan, Sarah, and Valerie Schutte, επιμ. *The Birth of a Queen: Essays on the Quincentenary of Mary I*. Palgrave Macmillan, 2018, σελ. 13

³⁰⁶ Ομοίως, σελ. 14

³⁰⁷ Με τη γέννησή της το πρόβλημα της διαδοχής λύθηκε. Ο Ερρίκος είχε ένα νόμιμο τέκνο στο οποίο θα μπορούσε να κληροδοτήσει το βασίλειό του. Αλλά ποτέ δεν έπαψε να ελπίζει σε έναν γιο που θα εξασφάλιζε σταθερότητα στην Αγγλία.

³⁰⁸ Ο Ερρίκος Η', όπως και ο πατέρας του, θεωρούσε μείζονος σημασίας την εξασφάλιση της συνέχειας της δυναστείας και αυτό θεωρούσε ότι μπορούσε να γίνει μόνο με τη γέννηση αγοριών. Χάρη σε παπική χάρη ο Ερρίκος παντρεύτηκε την Αικατερίνη της Αραγωνίας, τη χήρα του αδερφού του. Από την πρώτη στιγμή της ανόδου του στο θρόνο ο Ερρίκος προσπαθούσε να ανυψώσει τη δυναστεία και να διασφαλίσει τη συνέχειά της. Το 1511 η Αικατερίνη γέννησε τον πρώτο της γιο και ο Ερρίκος έσπευσε να τον χρίσει πρίγκιπα της Ουαλίας και της Κορνουάλης. Επτά εβδομάδες μετά το παιδί ήταν νεκρό. Το 1513, και ελλείψει διαδόχου, ο Ερρίκος άρχισε να αισθάνεται ανασφάλεια για τη συνέχιση της δυναστείας του και ξεκίνησε να εκτελεί απογόνους του οίκου των Plantagenet για να αποκλείσει το ενδεχόμενο ανόδου τους στο θρόνο. Για τα επόμενα 6 χρόνια της βασιλείας του δεν κατάφερε να αποκτήσει έναν γιο. Τον Νοέμβριο του 1513 γεννήθηκε ένας ακόμη γιος που πέθανε μέσα σε λίγες ώρες, τον οποίο ο Ερρίκος έχρισε ξανά δούκα της Κορνουάλης./ ομοίως, σελ. 18

³⁰⁹ Ομοίως, σελ. 13

Στην περίπτωση της οι κλασικοί γυναικείοι κανόνες δεν ήταν τόσο ανελαστικοί. Όπως πολλοί άνδρες διάδοχοι πριν απ' αυτήν, η Μαρία είχε μία σειρά υποχρεώσεων στη δημόσια πολιτική σκηνή, τις οποίες ανέλαβε από μικρή ηλικία. Συγκεκριμένα, υποδεχόταν επίσημους καλεσμένους, έγραφε επίσημες επιστολές, πρόβαλε δημόσια τις γνώσεις της στη μουσική και στον χορό, ενώ ήταν υποχρεωμένη να έχει άψογη συμπεριφορά στα πλαίσια της αυλής. Η Μαρία Τυδώρ δέχτηκε μία ευρεία εκπαίδευση με ανθρωπιστικό χαρακτήρα για την οποία πίστευε η Retha Warnicke μερίμνησαν και οι δύο γονείς της.³¹⁰

Ένα πρόβλημα που αντιμετώπιζε ο Ερρίκος και η Αικατερίνη μετά τη γέννηση του μοναδικού τους παιδιού το 1516 ήταν η εκπαίδευση της, καθώς παρότι ήταν γυναίκα ήταν η επόμενη διάδοχος. Μπορεί να υπήρχε το εγχειρίδιο για την εκπαίδευση των ανδρών που προετοιμάζονταν να γίνουν βασιλείς, το *“The Education of a Christian Prince”* (1516), αλλά η Μαρία θα ήταν μελλοντική βασίλισσα και όχι βασιλιάς. Ακόμη, η δυναστεία των Τυδώρ ήταν σχετικά πρόσφατη και πολλοί, συμπεριλαμβανομένου και του Ερρίκου, φοβούνταν ότι η γυναικοκρατία θα έκανε εύκολη λεία την Αγγλία σε ξένες εισβολές ή στον κίνδυνο ενός εμφυλίου.³¹¹ Για τον Ερρίκο όμως η εκπαίδευσή της Μαρίας για τη θέση της βασίλισσας δεν ήταν προοπτική, ήθελε έναν γιο να διασφαλίσει τη δυναστεία. Για την Αικατερίνη από την άλλη πλευρά δεν υπήρχε πρόβλημα, αφού ως κόρη της Ισαβέλας της Καστίλης γνώριζε εκ πείρας ότι μία γυναίκα θα μπορούσε να γίνει εξαιρετική μονάρχης, με το κατάλληλο κίνητρο. Για να δημιουργηθεί μία λαμπρή βασίλισσα ήταν απαραίτητο να υπάρχουν δύο βασικά γνωρίσματα, μία καλή μόρφωση και μία ευνοϊκή ιστορική συγκυρία. Για τον δεύτερο παράγοντα η Αικατερίνη δεν μπορούσε να μεριμνήσει, αλλά στο θέμα της εκπαίδευσής της μπορούσε να την προετοιμάσει κατάλληλα. Η Αικατερίνη στράφηκε σε μία πιο ανθρωπιστική εκπαίδευση με δάσκαλο τον συμπατριώτη της, τον Ισπανό ανθρωπιστή, Juan Luis Vives.³¹² Η βασίλισσα του ανέθεσε τη συγγραφή ενός εγχειριδίου για την εκπαίδευση των γυναικών, ώστε να προετοιμάσει κατάλληλα την νεαρή πριγκίπισσα για τη μελλοντική της άνοδο στο

³¹⁰ Ομοίως, σελ. 20

³¹¹ Cohen, Elizabeth Storr, and Margaret Reeves. *The Youth of Early Modern Women*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2018, σελ. 11

³¹² Ομοίως, σελ. 12

θρόνο.³¹³ Οι προσπάθειες του Vives³¹⁴ πρόσφεραν στις επόμενες γενιές γυναικών μία εκπαιδευτική εμπειρία στα πλαίσια της πατριαρχικής κοινωνίας.

Από την εποχή που ο Ερρίκος ανέβηκε στο θρόνο της Αγγλίας (κυρίως μετά τις γαλλικές εισβολές), είχαν αναδυθεί νέες ιδέες εμπνευσμένες από τον ιταλικό ουμανισμό που ήθελαν τον μονάρχη να είναι πολύπλευρα μορφωμένος. Η Αικατερίνη γνωρίζοντας αυτή την πραγματικότητα και έχοντας και η ίδια λάβει αντίστοιχη μόρφωση³¹⁵ σχεδίασε και ενθάρρυνε την ανθρωπιστική παιδεία της Μαρίας, μέχρι τουλάχιστον το διαζύγιο της με τον Ερρίκο.³¹⁶ Η πριγκίπισσα Μαρία από μικρή ηλικία διάβαζε και έγραφε με ευκολία στα λατινικά, είχε χριστιανική αγωγή και γνώριζε τρόπους καλής συμπεριφοράς. Είχε δηλαδή όλα τα χαρακτηριστικά μίας αναγεννησιακής πριγκίπισσας.³¹⁷ Το πιο πιθανό είναι ο Vives να την προετοίμαζε για τις αναπόφευκτες γαμήλιες διαπραγματεύσεις που θα έπρεπε να πραγματοποιήσει για να εκπληρώσει τον ρόλο της ως γυναίκα και ως πολιτικό «πίονι» στα πολιτικά παιχνίδια των ανδρών για τη διακυβέρνηση της Αγγλίας.³¹⁸ Ο Vives κατανούσε ότι η Μαρία χρειαζόταν να εκπαιδευτεί στο πως να είναι «σωστή» γυναίκα, μια γυναίκα δηλαδή με «άψογη» φήμη που της πρόσδιδε πολιτική αξία. Για τον Vives³¹⁹ και τους άλλους στοχαστές η εκπαίδευση των γυναικών ήταν ένα ακόμα προσόν για τον επικείμενο γάμο τους, καθώς θεωρούσαν ότι οι γυναίκες θα έπρεπε να είναι

³¹³ Dowling, Maria. "A Woman's Place? Learning and the Wives of Henry VIII." *History Today*, June 1991, σελ. 38

³¹⁴ Ο Vives είχε εκπαιδευτεί στο Estudio General στη Valencia και γρήγορα έγινε μέλος ανθρωπιστικών κύκλων (στον κύκλο του Antonia de Nebrija). Στη συνέχεια ταξίδεψε στη Γαλλία όπου φοίτησε μέχρι το 1512 στο Montaigu School, κέντρο της θρησκευτικής Μεταρρύθμισης που ενίσχυσε το ζήλο του Vives για ηθική βελτίωση των πολιτών και της κοινωνίας. Αργότερα, διέμεινε στο Bruges και το 1517 στο Louvain, όπου ήρθε σ' επαφή με τον ερασμιακό τρόπο σκέψης. Μέσω των επαφών του στους ερασμιακούς κύκλους ο Vives γνώρισε το 1521 τον Thomas More, ο οποίος τον έφερε σ' επαφή με τη βασίλισσα Αικατερίνη της Αραγωνίας. Η Αικατερίνη τον έθεσε υπό την προστασία της και του πρόσφερε και ένα μικρό χρηματικό βοήθημα. Ο Vives θέλοντας να εξασφαλίσει ένα καλύτερο εισόδημα αφιέρωσε 2 έργα του στο αγγλικό βασιλικό ζεύγος (το "Civitas Dei" στον Ερρίκο το 1522 και το 1523 το "De Institutione Feminae Christianae" στην Αικατερίνη, παρόλο που δεν ήταν ευνοϊκό για το γυναικείο φύλο). Μέχρι το Μάιο του 1523 ο Vives είχε προσληφθεί από τον Thomas Wolsey στο Cardinal College στην Οξφόρδη ως λέκτορα ελληνικών, λατινικών και ρητορικής. Μέχρι το 1528 είχε κερδίσει την εύνοια του Ερρίκου, της Αικατερίνης και του Wolsey.

³¹⁵ Η Αικατερίνη εκπαιδευόταν μαζί με τον αδερφό της και διάδοχο του ισπανικού θρόνου.

³¹⁶ Cohen, Elizabeth Storr, and Margaret Reeves. *The Youth of Early Modern Women*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2018, σελ. 14

³¹⁷ Ομοίως, σελ. 39

³¹⁸ Ομοίως, σελ. 21

³¹⁹ Ο Vives παρόλη την διδασκαλία που προσέφερε στη Μαρία εξακολουθούσε να πιστεύει ότι οι γυναίκες δεν έπρεπε να δέχονται την ίδια εκπαίδευση με τους άνδρες (παρόλο που ασπαζόταν ουμανιστικές ιδέες).

μορφωμένες για να μπορούν να προσφέρουν στους συζύγους τους συμβουλές για να κυβερνούν σωστά τον οίκο τους.³²⁰ Κανένας δεν πίστευε ότι η εκπαίδευση αυτή θα της χρησίμευε για την άνοδό της στο θρόνο, κάτι πρωτάκουστο για τις γυναίκες της εποχής. Από μικρή ηλικία είχε κερδίσει τον θαυμασμό αρκετών λογίων για την ευστροφία και τη φιλομάθειά της, όπως του Εράσμου και του Vicomte de Turenne. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1520 την εκπαίδευση και την καθημερινότητα της είχε αναλάβει ο Ερρίκος. Η αδυναμία του να αποκτήσει έναν γιο καθιστούσε τη Μαρία την επόμενη βασίλισσα.

Η Μαρία, λοιπόν, ούσα καλά εκπαιδευμένη στην άσκηση της πολιτικής εξουσίας, ήταν σε ετοιμότητα να αντιδράσει όταν ο Εδουάρδος προσπάθησε να την παρακάμψει και να δώσει τον θρόνο της στην Jane Grey. Η Μαρία ως νόμιμη διάδοχος και ως Καθολική που εναντιωνόταν στη μεταρρύθμιση του Εδουάρδου είχε συγκεντρώσει γύρω της έναν κύκλο υποστηρικτών.³²¹ Έτσι, μετά τον θάνατο του Εδουάρδου η Μαρία κατάφερε να συγκεντρώσει αμέσως στρατεύματα για να ενισχύσει το έρισμά της στο θρόνο. Μάλιστα η ίδια, με μαχητικότητα και ετοιμότητα που ερχόταν σε ρήξη με τις απόψεις για το γυναικείο φύλο, επιθεώρησε τα στρατεύματά της το 1553 στο Framlingham. Τις στρατιωτικές και τις ηγετικές της ικανότητες τις δοκίμασε στον λόγο που έβγαλε μπροστά στα συγκεντρωμένα στρατεύματα και απέδειξε σε όλους ότι ήταν ικανή να ενεργήσει σαν στρατιωτική και πολιτική ηγέτης.³²² Ενώ, στον λόγο της στο Guildhall, που σκοπό είχε να εμψυχώσει τους Λονδρέζους εναντίον της εξέγερσης του Wyatt, απέδειξε ότι είχε ρητορική δεινότητα και αυτοπεποίθηση, γνωρίσματα ενός ικανού μονάρχη (και μάλιστα πολύ πριν την Ελισάβετ).³²³

Η πρώτη βασίλισσα, λοιπόν, με ισχυρό πολιτικό έρισμα ήταν η Μαρία Τυδώρ.³²⁴ Μετά τη νίκη της Μαρίας και την κατάρρευση της κυβέρνησης της Jane

³²⁰ Ομοίως, σελ. 21

³²¹ Duncan, Sarah, and Valerie Schutte, επιμ. *The Birth of a Queen: Essays on the Quincentenary of Mary I*. Palgrave Macmillan, 2018, σελ. 25

³²² Ομοίως, σελ. 40

³²³ Ομοίως, σελ. 40

³²⁴ Η θέση και η εξουσία της βασίλισσας μέχρι τότε περιοριζόταν σε αυτήν της βασιλικής συζύγου και ο τρόπος που η εξουσία της εκφραζόταν τελετουργικά ήταν διαφορετικός και πολύ συγκεκριμένος πριν την άνοδο της Μαρίας στο θρόνο. Οι βασίλισσες ως τότε επιλέγονταν για την καταγωγή τους, τις πολιτικές συμμαχίες που θα πρόσφεραν στο βασίλειο και για την εδαφική επέκταση που θα εξασφάλιζαν στο βασίλειο με την προίκα τους. Μετά τον γάμο οι βασίλισσες μπορούσαν να λειτουργήσουν ως πάτρωνες, αλλά και ν' ασκήσουν πολιτική εξουσία, είτε από τη θέση της βασιλικής

Grey το μόνο που έμενε να νομιμοποιήσει τη μοναρχία της ήταν η στέψη της. Η συμβολική αύρα που περιέβαλε μία βασίλισσα αντικατοπτρίζεται από την τελετή της στέψης. Μετά τη στέψη του βασιλιά σειρά είχε εκείνη. Και από τον 11^ο ως και τον 17^ο αιώνα η επίσημη διαδικασία για την στέψη της βασίλισσας ήταν αμετάβλητη.³²⁵ Αφού χριζόταν, με λιγότερο ποσοτικά αγιασμένο έλαιο από τον άνδρα της, εξοπλιζόταν με τα δικά της βασιλικά εμβλήματα, δηλαδή δαχτυλίδι, στέμμα, σκήπτρο και ράβδο.³²⁶ Αρχικά, θα έπρεπε να ευλογηθεί και να καθαγιαστεί στην εκκλησία ενόπιων των ευγενών με τιμές, λόγω της τιμής που της είχε γίνει να χριστεί βασιλική σύζυγος.³²⁷ Θα έπρεπε να στολιστεί με ένα δαχτυλίδι για να τονιστεί η ακεραιότητα της πίστης της και με ένα στέμμα για την αιώνια δόξα της.³²⁸

Στις 3 Αυγούστου του 1553 η Μαρία έκανε την είσοδό της στο Λονδίνο, το ως τότε κέντρο της κυβέρνησης της Jane Grey που παρέμεινε στο θρόνο μόνο για 9 μέρες. Ήταν μια θεαματική επίδειξη δύναμης από πλευράς της.³²⁹ Κατά την είσοδό της τη συνόδευε μεγάλος αριθμός στρατευμάτων, 700 ευγενείς, ιππότες και άρχοντες όλοι έφιπποι και με βελούδινα παλάτια. Μαζί της στην πομπή βρισκόταν πρέσβεις από άλλες χώρες που υποστήριζαν την άνοδό της, όπως ο πρέσβης της Βενετίας που είχε 150 άλογα μαζί του. Αυτή η μεγαλόπρεπη πομπή φανερώνει την προσπάθεια της νέας βασίλισσας να παρουσιαστεί ως ένας ισχυρός μονάρχης, ικανός να εξασφαλίσει διεθνή υποστήριξη.³³⁰ Η Μαρία γνώριζε την ανάγκη να κάνει εντυπωσιακή είσοδο και μία εξίσου εντυπωσιακή στέψη. Στην πολιτική σκηνή των Τυδώρ σημαντικό ρόλο έπαιξε η μεγαλοπρέπεια και η Μαρία σε αυτόν τον τομέα φρόντισε να μην μείνει πίσω. Από τα πορτραίτα μέχρι και τη μέρα της ενθρόνισής της τα ρούχα και τα

συζύγου είτε απ' αυτή της βασιλομήτωρ. / Richards, Judith M. "Mary Tudor as 'Sole Quene': Gendering Tudor Monarchy" *The Historical Journal*, December 1997, σελ. 897

³²⁵ Ακόμα και όταν η στέψη της γινόταν χωριστά από αυτή του συζύγου της, οι προετοιμασίες ήταν αντίστοιχες με εκείνες για τη στέψη του βασιλιά. Υπήρχε αυστηρό πρωτόκολλο που αντικατόπτριζε τη σημαντική της θέση στο παλάτι.

³²⁶ Η πιο αμφιλεγόμενη και πολιτικοποιημένη στέψη βασίλισσας ήταν αυτή της Anne Boleyn. Στη συγκεκριμένη στέψη η Anne συνοδευόταν από τον Αρχιεπίσκοπο του Canterbury και τους πρέσβεις της Γαλλίας και της Βενετίας για να τονιστεί η επιρροή της. Ενώ έγιναν και μεγάλες δαπάνες για να πραγματοποιηθεί μία μεγαλόπρεπη τελετή.

³²⁷ Richards, Judith M. "Mary Tudor as 'Sole Quene': Gendering Tudor Monarchy" *The Historical Journal*, December 1997, σελ. 897

³²⁸ Legg, Wickham, επιμ. *English Coronation Records*. Westminster, 1901, σελ. 267

³²⁹ Richards, Judith M. "Mary Tudor as 'Sole Quene': Gendering Tudor Monarchy" *The Historical Journal*, December 1997, Cited by 13
Get access Vol. 40, Issue 4, σελ. 898

³³⁰ Ομοίως, σελ. 898

κοσμήματα που επέλεξε ήταν στρατηγικά επιλεγμένα για να αποπνέουν μεγαλείο.³³¹ Αυτό το ταλέντο στην επιλογή του κατάλληλου και πλούσιου ντυσίματος³³² φαίνεται πως το κληρονόμησε από τη μητέρα της που και εκείνη το αντιμετώπιζε ως έναν συνειδητό τρόπο πολιτικής ενδυνάμωσης του θηλυκού της σώματος, χωρίς να διακυβεύει τη συγκρατημένη φήμη της.³³³

Η Μαρία το 1553 βρήκε ευρεία υποστήριξη τόσο στην καθολική όσο και στην προτεσταντική αριστοκρατία και τους ευγενείς στην Αγγλία που ήθελαν να δουν την αρχή της κληρονομικότητας να τηρείται.³³⁴ Η υποστήριξη αυτή δεν πρέπει να θεωρηθεί εξαιρετική πολιτική απόκλιση από τον πολιτικό κανόνα της περιόδου. Αντίθετα, ήταν απόλυτα σύμφωνη με την αρχή της κληρονομικότητας και της αποδοχής ότι οι γυναίκες θα μπορούσαν να διαδραματίσουν έναν θεμιτά πρωταγωνιστικό ρόλο στην προώθηση των πολιτικών συμφερόντων των οικογενειών τους.³³⁵ Στις πρώτες εβδομάδες της βασιλείας της και επειδή η ανάληψη της εξουσίας από γυναίκα προκαλούσε ανασφάλεια, κάποιοι από τους συμβούλους της πρότειναν, επειδή ήταν γυναίκα, να αναγνωριστεί πρώτα η βασιλεία της από το Κοινοβούλιο και μετά να γίνει η ενθρόνιση και η τελετή του χρίσματος. Με αυτόν τον τρόπο, δηλαδή αλλάζοντας τη συνηθισμένη σειρά αναγνώρισης, ήλπιζαν ότι θα κατάφερναν να περιορίσουν την εξουσία της και να συνδέσουν τη σταθερότητα της μοναρχίας της από το Κοινοβούλιο.³³⁶ Έτσι θα είχαν τη δυνατότητα να θέσουν περιορισμούς σε σημαντικές της αποφάσεις, όπως ήταν ένας επικείμενος γάμος της και η θρησκευτική της πολιτική. Αλλά η Μαρία αρνήθηκε κατηγορηματικά ένα τέτοιο ενδεχόμενο και έτσι εγκαινίασε τη μοναρχία της βάζοντας φρένο σε όσους ήθελαν να εκμεταλλευτούν το φύλο της για να την περιορίσουν.³³⁷

Εβδομάδες μετά την επικράτησή της ήρθε η ώρα για την τελετή της ενθρόνισής της. Οι σύγχρονοι της κατανοούσαν τη σημασία αυτών των δημόσιων εκδηλώσεων και έτσι αρκετές λεπτομερείς περιγραφές έχουν επιβιώσει από ξένους

³³¹ Ομοίως, σελ. 41

³³² Η Μαρία χρησιμοποιούσε το ντύσιμό της για να ενισχύσει τους πολιτικούς της σκοπούς ή για να κολακεύσει τους απελπισμένους πρέσβεις. Κάτι τέτοιο γινόταν και από την Ελισάβετ.

³³³ Οι άνδρες της δυναστείας επιδείκνυαν τη μεγαλοπρέπεια και την ανδρεία τους στα πορτρέτα τους με το να απεικονίζονται με τα όπλα τους, όπως ο Ερρίκος VIII.

³³⁴ Eales, Jacqueline. *Women in Early Modern England, 1500-1700*. London: UCL Press, 1998, σελ. 49

³³⁵ Ομοίως, σελ. 49

³³⁶ Duncan, Sarah, and Valerie Schutte, επιμ. *The Birth of a Queen: Essays on the Quincentenary of Mary I*. Palgrave Macmillan, 2018, σελ. 91

³³⁷ Ομοίως, σελ. 91

και άγγλους παρατηρητές. Ειδικότερα, η πομπή μέσα στην πόλη του Λονδίνου μέχρι το αββαείο του Γουέστμινστερ την τρίτη μέρα των εορτασμών για τη στέψης, οι δημόσιοι πανηγυρισμοί των πολιτών και τα πανό που εξέφραζαν την αποδοχή στη νέα μονάρχη ήταν το επίκεντρο πολλών διηγήσεων. Η πομπή της μέσα στην πόλη την προηγούμενη της στέψης της ήταν μια ευκαιρία για ευνοϊκή προπαγάνδα για τη νέα βασίλισσα.³³⁸ Η Μαρία στρατηγικά επέλεξε να ντυθεί με λευκό φόρεμα με χρυσές λεπτομέρειες και να στολίσει τα ξέπλεκα μαλλιά της με πλούσιες πέτρες και μαργαριτάρια. Εν ολίγοις, ντύθηκε με τέτοιο τρόπο ώστε να τονίσει την αγνή και βασιλική φύση της. Το όλο θέαμα περιγράφηκε από όλους τους σύγχρονους της χρονικογράφους ως μία υπέροχη εικόνα. Αλλά και φυλλάδια που εκδόθηκαν στο εξωτερικό τόνιζαν τη λαμπρότητα της επιστροφής της καθολικής μοναρχίας στην Αγγλία, αλλά χωρίς να σταθούν τόσο σε περιττές λεπτομέρειες για την εξωτερική εμφάνιση της νέας βασίλισσας.³³⁹ Την επόμενη ημέρα, την Κυριακή 1 Οκτωβρίου του 1553, την ημέρα της ενθρόνισής της, η Μαρία έλαβε το πλήρες χρίσμα ενός μονάρχη, «στους ώμους, στο στήθος, στο μέτωπο και στους κροτάφους». Η ορκομωσία της, λοιπόν, δεν διέφερε σε τίποτα από τους άρρενες προκατόχους της, εκτός από τα σημεία με τα οποία επέλεξε η ίδια να υπογραμμίσει τη γυναικεία της φύση, όπως με το να αφήσει ξανά τα μαλλιά της λυμένα.³⁴⁰ Ενώ με την εμφάνιση αυτή που έκανε είχε σκοπό να υπογραμμίσει την αγνότητά της και την άψογη ηθική που είχε ως τότε. Μία αψεγάδιαστη εικόνα που είχε αποδειχτεί επιτυχημένη συνταγή, γιατί και η γιαγιά της, Ισαβέλα της Καστίλης, και η μητέρα της, Αικατερίνη της Αραγωνίας, που είχαν αυτά τα χαρακτηριστικά, γνώριζαν ευρεία κοινωνική απόδοχή.³⁴¹

Η Μαρία όταν ανέλαβε και επίσημα την εξουσία είχε ως πρώτο μέλημα να αποτινάξει από πάνω της το στίγμα του νόθου.³⁴² Η άνοδος της Μαρίας Τυδώρ στο θρόνο έφερε στο προσκήνιο την ανάγκη για τη διευθέτηση μίας σειράς συνταγματικών ζητημάτων και παρήγαγε κάποιες έξυπνες συνταγματικές προτάσεις που άνοιξαν το δρόμο την μακροχρόνια παραμονή των γυναικών στο βρετανικό

³³⁸ Richards, Judith M. "Mary Tudor as 'Sole Quene': Gendering Tudor Monarchy" *The Historical Journal*, December 1997, Cited by 13
Get access, Vol 40, Issue 4 σελ. 899

³³⁹ Ομοίως, σελ. 900

³⁴⁰ Duncan, S. *Mary I: gender, power, and ceremony in the reign of England's first queen*. Place of publication not identified: Palgrave Macmillan, 2016, σελ. 29- 34

³⁴¹ Duncan, Sarah, and Valerie Schutte, επιμ. *The Birth of a Queen: Essays on the Quincentenary of Mary I*. Palgrave Macmillan, 2018, σελ. 20

³⁴² Richards, Judith. "Gender Difference and Tudor Monarchy: The Significance of Queen Mary I." *Parergon*, July 2004, σελ. 36

θρόνο.³⁴³ Για να ενισχύσει την εξουσία της αναίρεσε την ακύρωση του γάμου των γονιών της και ανακήρυξε άκυρο τον γάμο του Ερρίκου με την Anne Boleyn. Με αυτόν τον τρόπο, επικυρώνοντας δηλαδή τον γάμο των γονιών της, αποκατέστησε τη φήμη της.³⁴⁴ Επιπλέον, αποδυνάμωσε και κάθε έρισμα της Ελισάβετ στο θρόνο με το να τη χαρακτηρίσει δημόσια νόθη και επικίνδυνη για τη μοναρχία.³⁴⁵ Τον Απρίλιο του 1554 το Κοινοβούλιο πέρασε νομοθεσία με την οποία αναγνώριζε στην Μαρία την ίδια εξουσία με τους άνδρες βασιλιάδες που είχε η Αγγλία μέχρι τότε.³⁴⁶ Το καταστατικό του 1554 καθιστούσε τη Μαρία Τυδώρ αδιαφιλονίκητη κληρονόμο του στέμματος, με συνέπεια να καταρρίπτει και επίσημα οποιαδήποτε αξίωση είχε η Jane Grey (που είχε πρόσφατα εκτελεστεί) και οι κληρονόμοι της.³⁴⁷ Μία τέτοια διάταξη ήταν απαραίτητη για τη Μαρία, καθώς όταν ανέβηκε στα μέσα του 16^{ου} αιώνα στο θρόνο της Αγγλίας οι περισσότεροι αντιμετώπιζαν το γυναικείο φύλο ως κατώτερο του ανδρικού και γι' αυτό ήταν αποκλεισμένες από τα δημόσια αξιώματα.³⁴⁸ Μία τέτοια απόφαση του Κοινοβουλίου μαζί με την ενίσχυση που της παρείχαν οι καθολικοί υποστηρικτές της προστάτευε τη νέα βασίλισσα. Άλλωστε οι κύκλοι των υποστηρικτών της δεν πίστευαν ότι το φύλο της θα αποτελούσε εμπόδιο για να αναλάβει την εξουσία και να έχει τα ίδια δικαιώματα και την ίδια εξουσία με τους άνδρες προκατόχους της.³⁴⁹ Για πολλούς ιστορικούς η νομοθεσία αυτή θεσμοθετήθηκε από το Κοινοβούλιο για να αποτρέψει μία πιθανή συνωμοσία εις βάρος της νέας βασίλισσας.³⁵⁰ Όμως, παρά τις όποιες αμφιβολίες και να υπήρχαν για την ικανότητα και το φύλο της νέας βασίλισσας δεν εκδηλώθηκε κάποια επίσημη κίνηση εις βάρος της και όλοι φάνηκαν να σέβονταν την αρχή της κληρονομικότητας.³⁵¹

³⁴³ Richards, Judith M. "Mary Tudor as 'Sole Quene': Gendering Tudor Monarchy" *The Historical Journal*, December 1997, σελ. 924

³⁴⁴ Το 1534 με νομοθετική πράξη το Κοινοβούλιο είχε ανακηρύξει τον πρώτο γάμο του Ερρίκου άκυρο και τη Μαρία νόθο του παιδί.

³⁴⁵ Duncan, Sarah, and Valerie Schutte, επιμ. *The Birth of a Queen: Essays on the Quincentenary of Mary I*. Palgrave Macmillan, 2018, σελ. 76- 79

³⁴⁶ Richards, Judith M. "Mary Tudor as 'Sole Quene': Gendering Tudor Monarchy" *The Historical Journal*, December 1997, σελ. 902

³⁴⁷ Eales, Jacqueline. *Women in Early Modern England, 1500-1700*. London: UCL Press, 1998, σελ. 49

³⁴⁸ Richards, Judith M. "Mary Tudor as 'Sole Quene': Gendering Tudor Monarchy" *The Historical Journal*, December 1997, σελ. 902

³⁴⁹ Ομοίως, σελ. 902

³⁵⁰ Ομοίως, σελ. 902

³⁵¹ Eales, Jacqueline. *Women in Early Modern England, 1500-1700*. London: UCL Press, 1998, σελ. 49

Όπως διατύπωσε και ο ιστορικός David Loades η γυναικεία μοναρχία στην Αγγλία της εποχής αντιμετωπιζόταν σαν μία ανωμαλία άνευ προηγουμένου. Το μόνο που θα καθιστούσε τις αντιρρήσεις των επικριτών της και θα αποκαταστάσει την κατάσταση θα ήταν ένας γάμος. Για τους συμβούλους της Μαρίας, τόσο σε θέματα που αφορούσαν το εσωτερικό όσο και το εξωτερικό, ο γάμος ήταν μονόδρομος. Όλοι συμφωνούσαν ότι μία γυναίκα δε θα μπορούσε να κυβερνήσει μόνη της.³⁵² Αυτή, άλλωστε, ήταν η πιο διαδεδομένη άποψη για το γυναικείο φύλο και στην περίπτωση της Μαρίας αυτή ήταν μία πραγματικότητα. Η Μαρία ήταν μία συμβατική γυναίκα και γρήγορα ένωσε την έντονη πίεση της νέας της θέσης. Συγκεκριμένα, λίγες μόνο μέρες μετά την ανάληψη των καθηκόντων της φέρεται να είχε εμπιστευτεί στους αυτοκρατορικούς πρέσβεις ότι δεν γνώριζε πως να εξασφαλίσει την παραμονή της στο θρόνο και πως να οργανώσει τις υποθέσεις της. Ο θείος της, αυτοκράτορας Κάρολος Κουίντος, τη συμβούλευε να παντρευτεί σύντομα, πρωτίστως για να έχει κληρονόμους και για να έχει έναν άνδρα στο πλευρό της να φέρνει εις πέρας τις υποθέσεις της.³⁵³ Βέβαια, τα κίνητρα του δεν ήταν αγνά. Ήθελε να μπορεί να κατευθύνει τις αγγλικές υποθέσεις μέσω του συζύγου της.³⁵⁴

Για τους άγγλους υπηκόους βασική υποχρέωση της Μαρίας ήταν να γεννήσει έναν γιο για να εξασφαλίσει τη συνέχεια της δυναστείας, έστω και μέσω της πλευράς της μητέρας. Σύμφωνα με τις καθιερωμένες προσδοκίες από το γυναικείο φύλο της εποχής, η Μαρία αναμενόταν να βρει έναν κατάλληλο βασιλιά να την πλαισιώνει, να κάνει παιδιά και να είναι μία υπάκουη σύζυγος.³⁵⁵ Μια υποχρέωση που αναμενόταν να φέρει εις πέρας από την πρώτη στιγμή που ανέλαβε τα νέα της καθήκοντα. Η Μαρία ως μία συνειδητοποιημένη γυναίκα βασιλικής καταγωγής γνώριζε από πολύ μικρή ότι θα είχε την υποχρέωση να γεννήσει τους επόμενους διαδόχους του αγγλικού θρόνου. Για αυτό βρισκόταν από τη στιγμή της γέννησής της στη διαρκή αναζήτηση ενός καλού γάμου.³⁵⁶ Με την άνοδό της στο θρόνο η Μαρία ξεκίνησε μυστικές διαπραγματεύσεις με τον θείο της, αυτοκράτορα Κάρολο Κουίντο, για να

³⁵² Ομοίως, σελ. 905

³⁵³ Ομοίως, σελ. 912

³⁵⁴ Ομοίως, σελ. 912

³⁵⁵ Duffy, Eamon. *Fires of Faith: Catholic England under Mary Tudor*. New Haven: Yale University Press, 2010, σελ. 82

³⁵⁶ Duncan, Sarah, and Valerie Schutte, επιμ. *The Birth of a Queen: Essays on the Quincentenary of Mary I*. Palgrave Macmillan, 2018, σελ. 20

παντρευτεί το γιο του, Φίλιππο της Ισπανίας.³⁵⁷ Οι πολιτικοί της σύμβουλοι δεν γνώριζαν για τις διαπραγματεύσεις μέχρι που συμφωνήθηκε ο γάμος. Πολλοί σύγχρονοί της χρησιμοποίησαν αυτό το γεγονός για να σκιαγραφίσουν και να της προσάψουν ένα γυναικείο ελάττωμα, σύμφωνα με τη μισογυνιστική ρητορική της εποχής, αυτό του πείσματος. Ωστόσο, αναλογιζόμενοι την κατάσταση που είχε να αντιμετωπίσει τη Μαρία, μπορούμε να κατανοήσουμε τη στάση της απέναντι στους συμβούλους της. Το σώμα των συμβούλων της απαρτιζόταν είτε από άτομα που είχαν υπηρετήσει ως σύμβουλοι τον Εδουάρδο και είχαν συμβάλει στην απομάκρυνσή της από το θρόνο, είτε από παλιούς συμβούλους του Ερρίκου Η', που και αυτοί με τη σειρά τους είχαν συμμετάσχει στον εξευτελισμό της μητέρας της και στην απόσχιση της Εκκλησίας της Αγγλίας από την Καθολική Εκκλησία. Όπως, είναι λογικό με αυτά τα βιώματα δεν είχε εμπιστοσύνη στους συμβούλους της.³⁵⁸

Από την πλευρά του οι σύμβουλοί της και η πλειοψηφία της κοινής γνώμης έβλεπε με καχυποψία, σχεδόν αρνητικά την επικείμενη ένωση με τον ισπανικό βασιλικό οίκο. Ο επικείμενος γάμος της ξεσήκωσε έντονες αντιδράσεις ακόμα και στους κύκλους των υποστηρικτών της.³⁵⁹ Πολλοί θεωρούσαν ότι σαν γυναίκα θα παραχωρούσε την εξουσία της στον άνδρα της και μαζί και την απόλυτη κυριαρχία του βασιλείου της.³⁶⁰ Άλλωστε το θεϊκά «επικυρωμένο» μοντέλο των συζυγικών σχέσεων υπαγόρευε στις γυναίκες να είναι απόλυτα εξαρτημένες από τους άνδρες τους. Αυτή η ρητορική δημιουργούσε σοβαρό πρόβλημα στην περίπτωση του Φιλίππου, καθώς υπήρχε ο φόβος να περάσει ολοκληρωτικά ο έλεγχος της εκτελιστικής εξουσίας στα χέρια ενός ξένου, ισπανού και Καθολικού.³⁶¹ Οι σύγχρονοί της φοβήθηκαν ότι ο Φίλιππος θα κυβερνούσε στη θέση της ευνοώντας την Ισπανία.³⁶² Μάλιστα της είχαν παρουσιάσει άλλους υποψήφιους συζύγους για να

³⁵⁷ Levin, Carole, D. E. Barrett-Graves, and J. E. Carney, επιμ. *"High and Mighty Queens" of Early Modern England. Realities and Representations*. Palgrave Macmillan US, 2003, σελ. 33

³⁵⁸ Ομοίως, σελ. 33

³⁵⁹ Richards, Judith M. "Mary Tudor as 'Sole Quene': Gendering Tudor Monarchy" *The Historical Journal*, December 1997, Cited by 13
Get access Vol. 40, Issue 4, σελ. 912

³⁶⁰ Levin, Carole, D. E. Barrett-Graves, and J. E. Carney, επιμ. *"High and Mighty Queens" of Early Modern England. Realities and Representations*. Palgrave Macmillan US, 2003, σελ. 34

³⁶¹ Ομοίως, σελ. 35

³⁶² Αυτός ήταν και ο βασικός φόβος που οδήγησε τον Εδουάρδο να προσπαθήσει να ανακόψει την άνοδο των αδελφών του στο θρόνο. Καθώς βασική προϋπόθεση για τις βασίλισσες ήταν να παντρευτούν και να παραδώσουν την εξουσία στον άνδρα τους η αβεβαιότητα της οικογενειακής κατάστασης της Μαρίας και της Ελισάβετ τον έστρεψαν στην λύση της Jane Grey. Τουλάχιστον η Grey ήταν παντρεμένη με Άγγλο, τον δούκα του Northumberland και έτσι διασφαλιζόταν ότι το

εμποδίζουν την ένωση με τον βασιλικό οίκο της ισπανίας, αλλά η Μαρία προέβαλε σθεναρές αντιστάσεις. Οι γυναίκες εκείνη την εποχή είχαν τη δυνατότητα να αρνηθούν έναν σύντροφο που δεν έβρισκαν ελκυστικό σεξουαλικά, γιατί πιστευόταν ότι αυτό θα εμποδίζει την τεκνοποίηση (τα αισθήματα των γυναικών θεωρούσαν ότι έπαιζαν σημαντικό ρόλο στη δυνατότητα σύλληψης).³⁶³ Μάλιστα, φαίνεται να εκμυστηρεύτηκε σε μία αντιπροσωπία που της πρότεινε γάμο με κάποιον που δε θεωρούσε κατάλληλο, ότι «αν τον παντρευόταν παρά τη θέλησή της δεν θα ζούσε για πάνω από 3 μήνες και δε θα τεκνοποιούσε».³⁶⁴ Η Μαρία για να κατευνάσει τις έντονες αντιδράσεις γι' αυτόν τον γάμο προχώρησε σε σκληρές προγαμιαίες διαπραγματεύσεις που θα περιόριζαν δραματικά τις εξουσίες του.³⁶⁵ Η Μαρία κατάφερε να διατηρήσει και μετά από τον γάμο (τουλάχιστον θεωρητικά) την ίδια δύναμη.

Σύμφωνα με τη προγαμιαία συμφωνία που υπέγραψαν ο Φίλιππος θα ονομαζόταν βασιλιάς, αλλά χωρίς να έχει πραγματικά ανεξάρτητη εξουσία. Θα διατηρούσε έναν καθαρό συμβουλευτικό ρόλο, κυρίως σε στρατιωτικά ζητήματα στο πλευρό της Μαρίας.³⁶⁶ Δε θα μπορούσε να ασκεί κάποια μορφή εξουσίας ανεξάρτητα από την Μαρία, δε θα είχε δικαίωμα και κανέναν έλεγχο στους βασιλικούς διορισμούς, δε, είχε δικαίωμα να προσφέρει βοήθεια στην Ισπανία στον πόλεμο με τη Γαλλία χρησιμοποιώντας αγγλικά στρατεύματα και κυριότερα δεν είχε τη δυνατότητα να διαδεχτεί τη Μαρία στον αγγλικό θρόνο μετά τον θάνατό της.³⁶⁷ Ουσιαστικά θα ήταν ο πολιτικός σύζυγος της γυναίκας μονάρχη της Αγγλίας.³⁶⁸ Ωστόσο στη δημόσια εικόνα τους θα διατηρούσαν μια ψευδαίσθηση ισότητας. Ο Φίλιππος, ως άνδρας, θα αναγορευόταν πριν τη Μαρία σε επίσημες δημόσιες εμφανίσεις.³⁶⁹ Συγκεκριμένα στις επίσημες εκδηλώσεις τους προσφωνούσαν ως “*Philip and Mary by the grace of God*

στέμμα θα παρέμενε σε αγγλικά χέρια. / Castor, Helen. *She-Wolves: the Women Who Ruled England before Elizabeth*. Faber & Faber, 2011

³⁶³ Porter, R., and M. Teich, επιμ. *Σεξουαλικότητα, Γνώση Και Επιστήμη. Ιστορία Στάσεων Και Αντιλήψεων Για Τη Σεξουαλικότητα*. Πολύτροπον, 2008, σελ. 89

³⁶⁴ Ομοίως, σελ. 89

³⁶⁵ Warnicke, Retha. “Queenship: Politics and Gender in Tudor England.” *History Compass*, 2006, σελ. 216

³⁶⁶ Richards, Judith. “Gender Difference and Tudor Monarchy: The Significance of Queen Mary I.” *Parergon*, July 2004, σελ. 39

³⁶⁷ Warnicke, Retha. “Queenship: Politics and Gender in Tudor England.” *History Compass*, 2006, σελ. 216

³⁶⁸ Levin, Carole, D. E. Barrett-Graves, and J. E. Carney, επιμ. *“High and Mighty Queens” of Early Modern England. Realities and Representations*. Palgrave Macmillan US, 2003, σελ. 35

³⁶⁹ Ομοίως, σελ. 35

King and Queen of England, France, Naples, Jerusalem and Ireland; Defenders of the Faith; Princes of Spain and Sicily; Archdukes of Austria; Dukes of Milan, Burgundy and Brabant; Counts of Hapsburg, Flanders and Tyrol".³⁷⁰ Η Μαρία με τη συμφωνία αυτή νομιμοποιούσε την εξουσία της και καθόριζε τη θέση της μετά τον γάμο, δηλαδή ότι θα ήταν η μοναδική μονάρχης της Αγγλίας, "solye and sole queen".³⁷¹

Μετά τον γάμο ο τίτλος που θα είχε ο Φίλιππος ήταν ασαφής, δεν είχε γίνει ξεκάθαρο αν θα τον προσφωνούσαν βασιλικό σύζυγο ή βασιλιά. Το μόνο σίγουρο ήταν ότι τη Μαρία θα συνέχιζαν να την προσφωνούν βασίλισσα.³⁷² Ωστόσο, για τους υπηκόους της η σειρά αναγόρευσης ήταν σημαντική και γι' αυτό μετά τον γάμο κυκλοφόρησαν φυλλάδια που εξηγούσαν και μετέφραζαν τους τίτλους από τα λατινικά στα αγγλικά, ενώ ιερείς εξηγούσαν τους τίτλους από τον άμβωνα για τους αναλφάβητους.³⁷³ Επιπλέον, οι δύο σύζυγοι απεικονίζονταν ίσοι σε νομίσματα, χάρτες, σφραγίδες και άλλες μορφές απεικόνισης εξουσίας, αλλά στην πραγματικότητα ο Φίλιππος θα ήταν αρκετά περιορισμένος.³⁷⁴ Αλλά και η ίδια η Μαρία επιθυμούσε μία τέτοια προγαμιαία συμφωνία, καθώς ήταν αρκετά επιφυλακτική και οριακά εχθρική ως προς την ιδέα του γάμου για πολλούς λόγους (οι αρνητικές της εμπειρίες από τον δυσλειτουργικό γάμο των γονιών της σίγουρα θα επηρέασαν την ψυχολογία της στο θέμα).³⁷⁵ Στην πραγματικότητα όμως ο Φίλιππος ιδιωτικά είχε το δικαίωμα να μη σέβεται τη συμφωνία και το μόνο σίγουρο ήταν ότι επηρέαζε την πολιτική της γυναίκας του.³⁷⁶

Ο γάμος λοιπόν τελέστηκε τον Ιούλιο του 1554 στον καθεδρικό ναό του Winchester παρά τις έντονες αντιρρήσεις των συμβούλων της. Η απόφασή της να ολοκληρώσει αυτόν τον γάμο οδήγησε την πλειοψηφία του Συμβουλίου της να στραφεί εναντίον της και να της αντιταχθεί, χαρακτηρίζοντας την ένωση προδοσία

³⁷⁰ Richards, Judith M. "Mary Tudor as 'Sole Quene': Gendering Tudor Monarchy" *The Historical Journal*, December 1997, Vol. 40, Issue 4 σελ. 913

³⁷¹ Whitelock, Anna, and Alice Hunt. *Tudor Queenship: the Reigns of Mary and Elizabeth*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013, σελ. 35

³⁷² Richards, Judith M. "Mary Tudor as 'Sole Quene': Gendering Tudor Monarchy" *The Historical Journal*, December 1997, Vol. 40, Issue 4, σελ. 913

³⁷³ Ομοίως, σελ. 913

³⁷⁴ Richards, Judith. "Gender Difference and Tudor Monarchy: The Significance of Queen Mary I." *Parergon*, July 2004, σελ. 39

³⁷⁵ Levin, Carole, D. E. Barrett-Graves, and J. E. Carney, επιμ. *"High and Mighty Queens" of Early Modern England. Realities and Representations*. Palgrave Macmillan US, 2003, σελ. 35

³⁷⁶ Ομοίως, σελ. 35

στην πατρίδα.³⁷⁷ Αλλά ούτε και ο αγγλικός λαός ήταν ικανοποιημένος με τον γάμο της. Ως εναντίωση σε αυτή την ένωση ήταν η επανάσταση του Wyatt, που οδήγησε τη Μαρία σε εσωστρέφεια και την ώθησε να στηριχθεί στους άνδρες του κύκλου της.³⁷⁸ Οι αντιδράσεις αυτές την ανάγκασαν να βγάλει έναν δημόσιο λόγο στο Guildhall, μπροστά στους συγκεντρωμένους λονδρέζους. Μάλιστα ταύτισε τον γάμο της με την ευημερία του κράτους για να ενισχύσει την εξουσία της.³⁷⁹ Η Μαρία υποσχέθηκε στους υπηκόους της ότι θα παντρευόταν μόνο για να οφελήσει το βασίλειό της, όλα τα έκανε για την Αγγλία.³⁸⁰ Η Μαρία είχε τέτοια ρητορική δεινότητα που σύντομα καθησύχασε τους ακροατές της. Μία δεινότητα που ερχόταν σε ρήξη με τις πεποιθήσεις της εποχής ότι οι γυναίκες ήταν «ανίκανες» για σοβαρό ρητορικό λόγο (την ίδια «αφύσικη» ικανότητα κατείχε και η αδερφή της Ελισάβετ, απότοκο της ανθρωπιστικής τους εκπαίδευσης).³⁸¹

Η Μαρία ήταν ιδιαίτερα προσεκτική και προσπαθούσε δημόσια να παρουσιάζεται ότι είχε ίση εξουσία με τον άνδρα της. Αλλά αυτό που συχνά προσπερνάται σε αυτή την ένωση είναι ότι ήταν μια καλά υπολογισμένη πολιτική κίνηση από πλευράς της Μαρίας, για να διατηρήσει την προσωπική της εξουσία. Επέλεξε έναν σύζυγο μακριά από τις πολιτικές διαμάχες και τις δολοπλοκίες της αγγλικής βασιλικής αυλής και που η εξουσία του οποίου περιοριζόταν από επίσημη συνθήκη.³⁸² Με αυτόν τον τρόπο, εργαλειοποιώντας δεξιοτεχνικά το βιολογικό και κοινωνικό της φύλο, ικανοποιούσε τις απαιτήσεις της κοινωνίας και προστάτευε τα προσωπικά της συμφέροντα και αυτά της μοναρχίας. Βέβαια παρόλες τις συμφωνίες οι υπήκοοί θεωρούσαν την κατάσταση εξαιρετικά προβληματική. Λόγω των διαδεδομένων απόψεων που επικρατούσαν την εποχή για τη γυναικεία φύση όλοι τους θεωρούσαν ότι η Μαρία θα παραχωρούσε την εξουσία της στο Φίλιππο και θα τον υπάκουε άνευ όρων, όπως όφειλε σαν υπάκουη γυναίκα.³⁸³ Αυτές οι πεποιθήσεις

³⁷⁷ Duffy, Eamon. *Fires of Faith: Catholic England under Mary Tudor*. New Haven: Yale University Press, 2010, σελ. 187

³⁷⁸ Whitelock, Anna. "Woman in a Man's World: Mary I and political intimacy, 1553-1558." *Women's History Review* 16, no. 3, 2007, σελ. 329

³⁷⁹ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 42

³⁸⁰ Ομοίως, σελ. 42

³⁸¹ Levin, Carole, D. E. Barrett-Graves, and J. E. Carney, επιμ. *"High and Mighty Queens" of Early Modern England. Realities and Representations*. Palgrave Macmillan US, 2003, σελ. 36

³⁸² Ομοίως, σελ. 36

³⁸³ Whitelock, Anna, and Alice Hunt. *Tudor Queenship: the Reigns of Mary and Elizabeth*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013, σελ. 36

σε συνδιασμό με τον τίτλο του βασιλιά που απολάμβανε ο Φίλιππος προκαλούσε αμηχανία και σύγχυση στην αγγλική κοινή γνώμη.³⁸⁴

Η θέση της Μαρίας έγινε ακόμα πιο δύσκολη με τον καιρό. Οι σύγχρονοί της θεωρούσαν ότι ο Φίλιππος δεν είχε αρκεστεί στο ρόλο του βασιλικού συζύγου και ότι σταδιακά αναλάμβανε τον έλεγχο του αγγλικού θρόνου. Μπορεί να ήταν συνηθισμένο ο άνδρας να επηρεάζει και να κατευθύνει κάθε πτυχή της ζωής της γυναίκας του, αλλά γινόταν σοβαρό πρόβλημα όταν ο άνδρας αυτός ασκούσε επιρροή σε γυναίκα που είχε το αξίωμα του ηγεμόνα.³⁸⁵ Αντιμετώπιζαν την επιρροή του Φιλίππου με καχυποψία γιατί πίστευαν ότι θα εκμεταλλευόταν την «αδυναμία της γυναικείας φύσης» για να προωθήσει τη δική του πολιτική ατζέντα. Ως εκ τούτου, ακόμα και η παραμικρή επίδειξη επιρροής του Φιλίππου στην Μαρία αντιμετωπιζόταν από τους αντιπάλους της ως μία προσπάθεια να περάσει η εξουσία στα χέρια του. Όσο ο Φίλιππος συμβούλευε τη Μαρία, υπήρχε πάντα ο φόβος ότι θα αποκτούσε τον έλεγχο της μοναρχίας και γι' αυτό αντιμετωπιζόταν από κάποιους κύκλους ως σοβαρός κίνδυνος. Επιπλέον η παρουσία του στο πλευρό της τροφοδοτούσε την εχθρική ρητορική που στόχευε το φύλο της και το παρουσίαζε ως τη βασική της αδυναμία.³⁸⁶

Αλλά και οι θρησκευτικές πεποιθήσεις του ζευγαριού αποτελούσε σοβαρό πρόβλημα για την αγγλική λαό. Η καθολική θρησκεία του Φιλίππου και η ξένη ιθαγένειά του ήταν τα κύρια παράπονα της αντιπολίτευσης.³⁸⁷ Οι πεποιθήσεις του Φιλίππου, σε συνδιασμό με την ισχυρή καθολική πίστη της Μαίρης, θεωρούνταν μεγάλη απειλή για τον προτεσταντικό πληθυσμό της Αγγλίας. Η περιβόητη επανάσταση του Wyatt προέκυψε από την επιθυμία να αποτρέψει τον γάμο της Μαίρης με τον Φίλιππο. Η Μαίρη ήταν μια παραδοσιακή γυναίκα και πίστευε ότι μια σύζυγος θα έπρεπε να είναι υπάκουη στον σύζυγό της, και ότι στον Φίλιππο θα πρέπει να του δοθεί ο ίδιος σεβασμός και τα ίδια προνόμια που δόθηκε και σε αυτή ως

³⁸⁴ Ομοίως, σελ. 37

³⁸⁵ Levin, Carole, and R. O. Bucholz. *Queens & Power in Medieval and Early Modern England*. University of Nebraska Press, 2009, σελ. 41

³⁸⁶ Whitelock, Anna. "Woman in a Man's World: Mary I and political intimacy, 1553-1558." *Women's History Review* 16, no. 3, 2007, σελ. 329

³⁸⁷ Duffy, Eamon. *Fires of Faith: Catholic England under Mary Tudor*. New Haven: Yale University Press, 2010, σελ. 187

μονάρχης.³⁸⁸ Παρά το γεγονός ότι ενεργούσε ως υπάκουη γυναίκα, η επιθυμία της Μαίρης να είναι μια στοργική σύζυγος συνέβαλε σημαντικά στη μείωση της δημοτικότητά της.³⁸⁹ Την κατάσταση δε βοηθούσε και η γενικότερη άποψη που επικρατούσε στην Αγγλία για εκείνη. Η Μαρία είχε μια αδύναμη και θηλυκή εικόνα καθόλη τη διάρκεια της βασιλείας της που προδιάθετε πολλούς αρνητικά.

Από την πρώτη στιγμή του γάμου της η Μαρία προσπαθούσε να μείνει έγκυος. Είχε ανάγκη έναν αρσενικό απόγονο, αλλά κάτι τέτοιο δεν έγινε ποτέ, και όχι λόγω έλλειψης προσπάθειας. Προσπάθησε να δημιουργήσει έναν αρσενικό διάδοχο που θα μπορούσε να διασφαλίσει τη συνέχεια της δυναστείας των Τυδώρ και να συνεχίσει τη μαζική θρησκευτική της μεταρρύθμιση.³⁹⁰ Ήταν επίσης μια κρίσιμη προϋπόθεση για την ρητορική που παρουσίαζε τη Μαρία ως μητέρα του έθνους, μία εικόνα που θα ενίσχυε τη δύναμή της και θα ανανέωνε την κλυδωνισμένη εξουσία της.³⁹¹ Δυστυχώς, η Μαρία δεν κατάφερε να φέρει στον κόσμο αυτό το παιδί. Βίωσε μια σειρά από ψευδοκυήσεις, που προκλήθηκαν από το στρες που της προκαλούσε η επιθυμία της να αποκτήσει ένα παιδί. Τον Σεπτέμβριο του 1554 η Μαρία πίστευε ότι ήταν έγκυος. Μάλιστα, έστειλαν γράμματα με τα ευχάριστα νέα σ' όλους τους επισκόπους για να δημοσιοποιήσουν την είδηση, για να ψάλουν το “*Te Deum*” και για να προσευχηθούν και να ευχαριστήσουν τον Θεό για την εξασφάλιση της μοναρχίας.³⁹² Μάλιστα μπροστά στο ενδεχόμενο μίας εγκυμοσύνης αναγκάστηκαν να αποφασίσουν το τι θα γινόταν στην περίπτωση θανάτου της τώρα που θα υπήρχε διάδοχος. Τον ρόλο του αντιβασιλέα θα είχε ο Φίλιππος παρόλες τις αντιρρήσεις των Άγγλων.³⁹³ Όταν όμως πέρασαν οι 9 μήνες και δεν γεννήθηκε κανένα παιδί η ίδια και οι σύμβουλοί της δεν έκαναν κάποια επίσημη δήλωση για το θέμα.³⁹⁴ Αυτή δεν ήταν η μοναδική φορά, η Μαρία είχε μία σειρά ψευδοκυήσεις που προκλήθηκαν από την εμμονή της να ζήσει τις προσδοκίες του φύλου της.³⁹⁵ Βέβαια οι ψευδοκυήσεις αυτές

³⁸⁸ Whitelock, Anna, and Alice Hunt. *Tudor Queenship: the Reigns of Mary and Elizabeth*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013, σελ

³⁸⁹ Bucholz Robert, and Key Newton. *Early Modern England 1485-1714: A Narrative History*, Chichester, WileyBlackwell, 2008, σελ. 114

³⁹⁰ Ομοίως, σελ. 114

³⁹¹ Ομοίως, σελ. 114

³⁹² Richards, Judith M. “Mary Tudor as ‘Sole Quene’: Gendering Tudor Monarchy” *The Historical Journal*, December 1997, Vol. 40, Issue 4, σελ. 917

³⁹³ Ομοίως, σελ. 918

³⁹⁴ Robert Bucholz, and Newton Key. *Early Modern England 1485-1714: A Narrative History*. WileyBlackwell, 2008, σελ. 114

³⁹⁵ Ομοίως, σελ. 114

είχαν και πολιτική αιτία, καθώς η ηλικία της την πίεζε να μείνει έγκυος και να εξασφαλίσει τη συνέχεια της δυναστείας της. Επιπλέον, η αδυναμία της να κάνει ένα παιδί ήταν ένα ακόμα βέλος στη ρητορική φαρέτρα των επικριτών της.³⁹⁶ Ενώ, κάθε φορά που η Μαρία πίστευε ότι ήταν έγκυος και αποδεικνυόταν ότι είχε κάνει λάθος, η στάση της απέναντι στους αιρετικούς ήταν όλο και πιο σκληρή.³⁹⁷ Για πολλούς ιστορικούς αυτές της οι εμμονές παρεμπόδισαν τη βασιλεία της και τελικά προκάλεσαν την αποτυχία της.³⁹⁸

Η Μαρία παρότι γυναίκα δε δίστασε να προωθήσει τις προσωπικές της πεποιθήσεις για την εκκλησία της Αγγλίας και επανέφερε την καθολική λατρεία.³⁹⁹ Πριν προχωρήσει σ' αυτή την αλλαγή είχε ανακηρυχθεί σε κεφαλή της Εκκλησίας της Αγγλίας, είχε τον τίτλο "Supreme Head of the Church". Στην περίπτωση της Μαρίας Τυδώρ η εκκλησιαστική της πολιτική δεν ήταν μόνο για προπαγάνδα, καθώς ήταν ειλικρινά θεοσεβούμενη. Με την άνοδό της στην εξουσία ο καθολικισμός επανήλθε δυναμικά στην Αγγλία και στην προσπάθειά της να τον εδραιώσει επανέφερε παλιές τελετουργίες.⁴⁰⁰ Για παράδειγμα, η Μαρία επανέφερε το έθιμο το Νιπτήρα⁴⁰¹ τη Μεγάλη Πέμπτη και την ευλογία των δαχτυλιδιών που ανακούφιζαν τους πόνους (cramp rings) τη Μεγάλη Παρασκευή. Η τελετή της Μεγάλης Πέμπτης είχε ιδιαίτερη επισημότητα, με τη συμμετοχή του αρχιεπισκόπου Pole, άλλων επισκόπων και συμβούλων της Μαρίας και τη χρήση εκκλησιαστικού οργάνου.⁴⁰² Προσφερόταν ελεημοσύνη από τον υπεύθυνο για τις αγαθοεργίες (τον επίσκοπο του Chilchester), ενώ συμμετείχαν και οι κυρίες των τιμών και οι αριστοκράτισσες γυναίκες της αυλής. Την Μεγάλη Πέμπτη η Μαρία προσέφερε ελεημοσύνη σε 3.000 ανθρώπους που συγκεντρώνονταν στην αυλή της. Και τη Μεγάλη Παρασκευή με έναν σταυρό στα γόνατά της ευλογούσε τα cramp rings και μετά αποσυρόταν για να

³⁹⁶ Ομοίως, σελ. 184

³⁹⁷ Ομοίως, σελ. 187

³⁹⁸ Richards, Judith M. "Mary Tudor as 'Sole Quene': Gendering Tudor Monarchy" *The Historical Journal*, December 1997, σελ. 918

³⁹⁹ Whitelock, Anna, and Alice Hunt. *Tudor Queenship: the Reigns of Mary and Elizabeth*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013, σελ. 38

⁴⁰⁰ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 24

⁴⁰¹ Στην αναπαράσταση της τελετής του Νιπτήρα η Μαρία έπλενε τα πόδια φτωχών γυναικών, τους έδινε φαγητό, ελεημοσύνη κρασί, ρούχα, παπούτσια και κάλτσες, μία τσάντα με 41 πένες, πετσέτες και ποδιές. Ακόμα έδινε το φόρεμα που φορούσε (ένα πλούσιο μωβ φόρεμα με γούνα) σε μία από τις φτωχές γυναίκες που τους είχε πλύνει τα πόδια, συνήθως στην πιο ηλικιωμένη.

⁴⁰² Ομοίως, σελ. 25

ευλογίσει τους ασθενείς με scrofula.⁴⁰³ Η θεραπευτικές δυνάμεις που τις απέδιδαν είχαν σκοπό να τονίσουν την ιερή φύση της βασιλείας, αν και ενίσχυαν την αρρενωπότητα του θεσμού.⁴⁰⁴

Τα cramp rings ήταν συνηθισμένα στην Αγγλία και τη Γαλλία και πιστευόταν ότι οι βασιλείς στις δύο μοναρχίες είχαν τη δύναμη να θεραπεύσουν κάποιες συγκεκριμένες ασθένειες (king's evil) και να ευλογούν θεραπευτικά δαχτυλίδια. Τα cramp rings θεωρούσαν ότι θεράπευαν ή παρείχαν προστασία από ασθένειες όπως η επιληψία, η αρθρίτιδα και οι ασθένειες των μυών.⁴⁰⁵ Η Μαρία πρωτοστατούσε σε τέτοιες τελετές και ως ήταν γυναίκα, γιατί ως καθολική ήθελε να ενισχύσει το καθολικό δόγμα στην Αγγλία.⁴⁰⁶ Αλλά η αναβίωση μίας τέτοιας τελετουργίας είχε και άλλον σκοπό. Την πρακτική της ευλογίας των “cramp rings” την πραγματοποιούσε για να στείλει ένα σαφές μήνυμα, ότι η γυναικεία μοναρχία ήταν το ίδιο ιερή με αυτή ενός άνδρα.⁴⁰⁷ Μάλιστα έστελνε αυτά τα δαχτυλίδια και σε μονάρχες άλλων κρατών, όπως ο αυτοκράτορας Κάρολος Κούντος, στη βασιλομήτορα της Γαλλίας, στην δούκισσα της Λωρραίνης (όλοι τους εξέφρασαν τις ευχαριστίες τους, παρόλο που στις χώρες τους δεν επιτρεπόταν να γίνει κάτι τέτοιο από γυναίκα).⁴⁰⁸

Παρόλες τις προσπάθειες της Μαρίας να καταπνίξει τις αντιδράσεις και να ξεπεράσει τα εμπόδια που της παρουσίαζε το βιολογικό και κοινωνικό της φύλο. Η άνοδός της στο θρόνο της Αγγλίας έγειρε ερωτήματα για τα πολιτικά δικαιώματα των γυναικών και την ικανότητά τους να αποκτήσουν δημόσια αξιώματα. Από το 1554 υπήρχαν φόβοι ότι το φύλο της θα αποτελούσε πρόβλημα για τη διακυβέρνηση και τις πολιτικές ισορροπίες στην Αγγλία. Το σημαντικότερο στον προπαγανδιστικό ρόλο της εποχής ήταν ότι για τη Μαρία δεν υπήρχαν φήμες που να στοχεύουν την ηθική της.⁴⁰⁹ Οι υποστηρικτές τόνιζαν την αγνότητά της και οι αντίπαλοί της δεν μπορούσαν να επικαλεστούν κατηγορίες για ακόλαστη συμπεριφορά. Ακολουθώντας το παράδειγμα της μητέρας της, ήταν ένα πρότυπο ηθικής. Η αγνότητα άλλωστε ήταν

⁴⁰³ Ομοίως, σελ. 26

⁴⁰⁴ Richards, Judith. “Gender Difference and Tudor Monarchy: The Significance of Queen Mary I.” *Parergon*, July 2004, σελ. 32

⁴⁰⁵ Ομοίως, σελ. 32

⁴⁰⁶ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 26

⁴⁰⁷ Richards, Judith. “Gender Difference and Tudor Monarchy: The Significance of Queen Mary I.” *Parergon*, July 2004, σελ. 40

⁴⁰⁸ Ομοίως, σελ. 40

⁴⁰⁹ Ομοίως, σελ. 36

πολύ σημαντική για τις γυναίκες της εποχής και η καλή τους φήμη θα εξαφανιζόταν αν έχαναν την αγνότητά τους.⁴¹⁰ Ο καρδινάλιος Reginald Pole ισχυριζόταν ότι η Μαρία κατάφερε να επιβιώσει τη βασιλεία του αδερφού της Εδουάρδου χάρη στην αγνότητα και τον ηθικό της χαρακτήρα.⁴¹¹ Αυτή η αγνότητα και η παντελής έλλειψη σεξουαλικότητας έγιναν οι βασικοί λόγοι που λόγιοι και θεολόγοι την επαινούσαν.⁴¹² Οι αντιδράσεις εναντίον της εντάθηκαν μετά το γάμο της με τον Φίλιππο και αφορούσαν την επιρροή που ασκούσε στη διακυβέρνηση της μοναρχίας.⁴¹³ Άλλοι επικριτές επικεντρώνονταν στις θρησκευτικές αναταραχές που προκάλεσαν οι θρησκευτικές της μεταρρυθμίσεις. Η επιστροφή που επιχείρησε στο καθολικό χριστιανικό δόγμα προκάλεσαν τη δυσαρέσκεια πολλών προτεστάντων προς το πρόσωπό της. Πολλοί προτεστάντες εξόριστοι, όπως ο John Knox, John Ponet και ο Christopher Goodman την αντιμετώπιζαν ως μία καθολική τύρρανο.⁴¹⁴

Η μητρική και παρθενική εικόνα που είχε υιοθετήσει η Μαρία καθόλη τη διάρκεια της βασιλείας της είχε σκοπό να την παρουσιάσει ως αγνή, ανύπαντρη γυναίκα και υπηρέτρια του Θεού με αποστολή να επαναφέρει την αρμονία και την τάξη στο βασίλειό της Αγγλίας.⁴¹⁵ Και παρόλο που φαινόταν ικανή να επαναφέρει την τάξη, δεν κατάφερε να αντικρούσει την αρνητική άποψη που ακολουθούσε τη μοναρχία της λόγω του φύλου της.⁴¹⁶ Σε φυλλάδια και έργα της εποχής, όπως το “*Holinshed’s Chronicle*” (1587), η Μαρία παρουσιαζόταν ως μία αδύναμη γυναικεία φιγούρα που «δεν ήταν ικανή να αντέξει το βάρος του στέμματος της στο κεφάλι της».⁴¹⁷ Ενώ πολλοί την κατηγορούσαν για υπερβολική σκληρότητα και αδιαλλαξία στην θρησκευτική της πολιτική. Εξαιτίας της σκληρής της στάσης απέναντι στους προτεστάντες κέρδισε το παρωνύμιο “Bloody Mary”.⁴¹⁸ Ένα παρωνύμιο που της ταίριαζε απόλυτα καθώς κατά την περίοδο της βασιλείας της εκτελέστηκαν 300

⁴¹⁰ Richards, Judith M. ‘To Promote a Woman to Beare Rule’: Talking of Queens in Mid-Tudor England. *The Sixteenth Century Journal*, Vol. 28, No. 1, 1997, σελ. 114

⁴¹¹ Ομοίως, σελ. 114

⁴¹² Ομοίως, σελ. 114- 115

⁴¹³ Eales, Jacqueline. *Women in Early Modern England, 1500-1700*. London: UCL Press, 1998, σελ. 46

⁴¹⁴ Ομοίως, σελ. 46

⁴¹⁵ Doran Susan and Freeman Thomas S., επιμ., *Mary Tudor: Old and New Perspectives*, Palgrave Macmillan, 2011, σελ. 138

⁴¹⁶ Ομοίως, σελ. 138

⁴¹⁷ Ομοίως, σελ. 139

⁴¹⁸ Levin, Carole, and R. O. Bucholz. *Queens & Power in Medieval and Early Modern England*. University of Nebraska Press, 2009, σελ. 44

Προτεστάντες στην πυρά.⁴¹⁹ Ο John Foxe στο έργο του “*Actes and Documents*” προειδοποιούσε τους αναγνώστες του ότι τώρα που η Μαρία ανέβηκε στον αγγλικό θρόνο θα εξαπέλυε μία μαζική επίθεση στους προτεστάντες.⁴²⁰ Οι υποστηρικτές της από την άλλη πλευρά προσπαθούσαν τα θετικά της γυναικείας φύσης, όπως τη φιλευσπλαχνία της. Συγκεκριμένα, ο John Proctor της έπλεκε το εγκώμιο για τη φιλευσπλαχνία και τις άλλες αρετές της, ενώ ο John Christopherson παρότρυνε τους υπηκόους της να ακολουθήσουν το παράδειγμά της και να είναι ανεκτικοί με τους Προτεστάντες.⁴²¹

Η φήμη της είχε δεχτεί μεγάλο πλήγμα από την επιτυχημένη προπαγάνδα των προτεστάντων εις βάρος της, που στηρίχτηκε σε μεγάλο βαθμό στη γυναικεία φύση της.⁴²² Ο προτεστάντης κληρικός Christopher Goodman ήταν ο μόνος αμετανόητος εχθρός της γυναικείας κυριαρχίας.⁴²³ Θεωρούσε ότι οι γυναίκες δεν θα έπρεπε να έχουν εξουσία στα χέρια τους⁴²⁴, λόγω των πνευματικών τους περιορισμών.⁴²⁵ Στα έργα του ο Goodman χαρακτήριζε την Μαρία σκληρή Ιεζάβελ. Η παρομοίωση με την Ιεζάβελ την παρουσίαζε τυραννική και τόνιζε την αφύσικη γυναικεία βασιλεία.⁴²⁶ Οι γυναίκες θα έπρεπε να είναι φιλεύσπλαχνες και ευγενικές. Ο Christopher Goodman στις επιθέσεις του στόχευε κυρίως το φύλο της καθολικής βασίλισσας. Βασιζόμενος στην πολιτική ιστορία της Αγγλίας κατέδειξε ότι η Αγγλία δεν είχε γνωρίσει ποτέ ξανά γυναικεία εξουσία. Μέχρι τότε η στερεοτυπική φύση της γυναίκας υπαγόρευε, για τον Goodman, την υποταγή τους στην ανδρική εξουσία. Ενώ, στο έργο του “*How superior powers ought to be obeyd*”, του 1558, παραδέχτηκε ότι αν η Μαρία είχε

⁴¹⁹ Βέβαια και η Ελισάβετ ήταν το ίδιο, ίσως και πιο αιματηρή με την μεγάλη της αδερφή παρόλο που είχε πιο ελαστική φήμη. Μετά την επιτυχημένη κατάπνιξη της επανάστασης του Northern το 1569, η Ελισάβετ προχώρησε σε μία «χειμαρώδη» εκδίκηση και διέταξε την εκτέλεση Καθολικών βάση στρατιωτικού νόμου 700 επαναστατών, ενώ στα μέσα της δεκαετίας του 1580 επέτρεψε την εκτέλεση καθολικών με την κατηγορία της προδοσίας (ανάμεσά τους βρίσκονταν 100 ιερείς).

⁴²⁰ Ομοίως, σελ. 33

⁴²¹ Ισχυρίζονταν ότι για τα γεγονότα και τη βίαιη κατάπνιξη της επανάστασης του Wyatt η Μαρία δεν έφερε την πραγματική ευθύνη. Θεωρούσαν ότι αναγκάστηκε ως υπεύθυνη και ικανή μονάρχης να αναλάβει στρατιωτική δράση αφού πρώτα είχε εξαντλήσει όλες τις διπλωματικές οδούς για την ειρηνική λήξη της επανάστασης. Και επειδή ήταν ελεήμων έδωσε χάρη στους επαναστάτες.

⁴²² Ομοίως, σελ. 45

⁴²³ Richards, Judith M. ‘To Promote a Woman to Beare Rule’: Talking of Queens in Mid-Tudor England. *The Sixteenth Century Journal*, Vol. 28, No. 1, 1997, σελ. 117

⁴²⁴ Αυτή του η άποψη ήταν που προκάλεσε την οργή τόσο της Μαρίας, όσο και της Ελισάβετ.

⁴²⁵ Ομοίως, σελ. 117

⁴²⁶ Levin, Carole, and R. O. Bucholz. *Queens & Power in Medieval and Early Modern England*. University of Nebraska Press, 2009, σελ. 35

μεταστραφεί στον Προτεσταντισμό δεν θα υπήρχε λόγος για τόσο σκληρή κριτική εις βάρος της.⁴²⁷

Ακόμα, το 1554 ο Thomas Becon εκδίδει το έργο του “*An Humble Supplication unto God for the Restoring of His Holy Word unto the Church of England*”, στο οποίο επιτέθηκε στη Μαρία Τυδώρ, χωρίς όμως να χρησιμοποιεί μόνο το πρόσχημα του φύλου της. Καθόλη τη διάρκεια του έργου του ο Becon παρουσιάζει το φύλο της Μαρίας ως έναν από τους βασικούς λόγους που η βασίλισσα ήταν ακατάλληλη για μία τέτοια θέση ευθύνης.⁴²⁸ Θεωρούσε ότι οι γυναίκες δεν ήταν κατασκευασμένες από τον Θεό να κυβερνούν και για υποστηρίζει το επιχείρημά του αυτό παρουσιάζει τις ιστορίες διάφορων βιβλικών βασιλισσών για να αποδείξει την ακαταλληλότητά τους για την εξουσία και χρησιμοποιεί παραδείγματα από τις Γραφές, όπως την άποψη του αποστόλου Παύλου ότι οι γυναίκες δεν επιτρεπόταν να μιλούν στο εκκλησίασμα. Και κλείνει με την άποψη ότι η παρουσία της Μαρίας στον θρόνο της Αγγλίας μπορούσε να ερμηνευτεί μόνο ως απόδειξη θεϊκής οργής.⁴²⁹

Το 1556 ο John Ponet, ένας προτεστάντης εξόριστος στο Στρασβούργο, εκδίδει ένα ακόμα έργο που στόχευε τη Μαρία Τυδώρ, το “*A short treatise of politic power and of the true obedience which subjects owe to kings*”, αλλά και εδώ η κεντρική κατηγορία εναντίον της είναι το γεγονός ότι ήταν τύραννος και όχι μόνο γιατί ήταν γυναίκα.⁴³⁰ Ωστόσο, αναγνώριζε ότι η Μαρία δικαίως βρισκόταν στο θρόνο της Αγγλίας καθώς κατείχε κάποια από τα βασικά γνωρίσματα ενός βασιλιά, παρόλο που έφτασε ως εκεί βάση της κληρονομικότητας. Για τον Ponet η Μαρία εξευτέλισε τον θεσμό της μοναρχίας με την αδυναμία της να υπερασπιστεί τις αγγλικές κτήσεις, αναφερόμενος στην απώλεια του Calais από τους Γάλλους.⁴³¹ Για τον Ponet οι πραγματικοί μονάρχες θα έπρεπε να υπηρετούν τη δικαιοσύνη. Πίστευε ότι η πίστη της και η στροφή στον Καθολικισμό που επέβαλε ήταν προδοσία και για αυτό θα έπρεπε να είχε παραδώσει την εξουσία ή να της αφαιρεθεί αυτόματα αν δε το έκανε από μόνη της

⁴²⁷ Ομοίως, σελ. 101- 102

⁴²⁸ Jansen, S. *Debating Women, Politics, and Power in Early Modern Europe*. Palgrave Macmillan, 2016, σελ. 27

⁴²⁹ Ομοίως, σελ. 27

⁴³⁰ Ομοίως, σελ. 28

⁴³¹ Ομοίως, σελ. 29

Το πιο σημαντικό και πιο απαξιώτικό έργο για τη γυναικεία εξουσία ήταν αυτό το John Knox “*The First Blast of the Trumpet Against the Monstrous Regiment of Women*”. Ο Knox εκδίδει το έργο ως απάντηση στην αποτυχημένη, όπως τη χαρακτήριζε, πολιτική της Μαρίας Τυδώρ.⁴³² Βρισκόταν στη Γενεύη όταν το βιβλίο κυκλοφόρησε για πρώτη φορά και στόχευε τη Μαρία Τυδώρ, τη Μαρία Στιούαρτ και την Μαρία Guise, παρόλο που δεν τις κατονομάζει.⁴³³ Για τον Knox η βασιλεία των γυναικών ήταν αντίθετη στους πολιτικούς, στους φυσικούς και τους θεϊκούς νόμους.⁴³⁴ Ο σκωτσέζος μεταρρυθμιστής περιέγραφε την ηγεμονία των γυναικών ως βλασφημία στο Θεό, αφού οι γυναίκες είχαν προβληματική φύση.⁴³⁵ Για τον Knox οι γυναίκες δεν ήταν πλασμένες κατ’ εικόνα και κατ’ ομοίωση του Θεού.⁴³⁶ Η γυναικεία κυριαρχία ήταν ένα τερατούργημα της φύσης, ήταν ενάντια στο έργο του Θεού μία γυναίκα να εξουσιάζει άνδρες.⁴³⁷ Η εμπειρία είχε δείξει ότι ήταν ασταθείς, σκληρές και στερούνταν πνευματικότητας. Για αυτό θα έπρεπε να αποκλείονται, σε όποια ηλικία και αν βρίσκονταν, από όλα τα δημόσια αξιώματα.⁴³⁸ Υποστήριζε ότι ο Θεός είχε αποκλείσει τις γυναίκες από την άσκηση εξουσίας, γιατί ήταν αδύναμες και ανίκανες να κυβερνήσουν.⁴³⁹

Μία γυναίκα βασίλισσα ήταν μία ανατροπή της φυσικής τάξης και δικαιοσύνης.⁴⁴⁰ Οι γυναίκες που αναλάμβαναν θέσεις ισχύος αντιμετώπιζονταν να προδίδουν και να επαναστατούν στους θεϊκούς νόμους. Ο Knox, ακολουθώντας το παράδειγμα των προτεσταντών Ponet και Goodman, υποστήριζε ότι η Μαρία θα έπρεπε να ανατραπεί, επειδή ήταν γυναίκα και καθολική (στα μάτια των προτεσταντών ήταν στο ίδιο επίπεδο με τους ειδωλολάτρες).⁴⁴¹ Ο Knox πίστευε ότι μία γυναίκα ηγεμόνας ήταν απλά ένα ανδρείκελο με την εμφάνιση του μονάρχη, αλλά

⁴³² Warnicke, Retha. *Queenship: Politics and Gender in Tudor England*. *History Compass*, 2006, σελ. 211

⁴³³ Jansen, S. *Debating Women, Politics, and Power in Early Modern Europe*. Palgrave Macmillan, 2016, σελ. 11

⁴³⁴ Warnicke, Retha. *Queenship: Politics and Gender in Tudor England*. *History Compass*, 2006, σελ. 212

⁴³⁵ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 10

⁴³⁶ Eales, Jacqueline. *Women in Early Modern England, 1500-1700*. London: UCL Press, 1998, σελ. 48

⁴³⁷ Laing, David, επιμ. *The Work of John Knox*, 1846, σελ. 1846- 1864

⁴³⁸ Ομοίως, σελ. 48

⁴³⁹ Jansen, S. *Debating Women, Politics, and Power in Early Modern Europe*. Palgrave Macmillan, 2016, σελ. 11

⁴⁴⁰ Laing, David, επιμ. *The Work of John Knox*, 1846, σελ. 1846- 1864

⁴⁴¹ Eales, Jacqueline. *Women in Early Modern England, 1500-1700*. London: UCL Press, 1998, σελ. 48

χωρίς την απαραίτητη ηθική.⁴⁴² Θεωρούσε ότι οι γυναίκες ήταν από τη φύση τους αδύναμα και ανόητα πλάσματα, ανυπόμονες και ασταθείς.⁴⁴³ Και για να υποστηρίξει τις απόψεις του αυτές έκανε επίκληση στην αυθεντία του Αριστοτέλη που παρουσίαζε τους άνδρες ως φωτισμένα πλάσματα που είχαν την οξυδέρκεια να κατανοήσουν, ότι η γυναικοκρατία ήταν απεχθής για τη φύση.⁴⁴⁴ Επιπλέον, χρησιμοποιεί και τη ρωμαϊκή νομοθεσία που απαγόρευε στις γυναίκες να αναλάβουν δημόσια αξιώματα.⁴⁴⁵ Δεν μπορούσαν να κυβερνήσουν μόνες τους και κάτι τέτοιο ήταν επικίνδυνο λόγω της προβληματικής και αμαρτωλής τους φύσης.⁴⁴⁶

Ισχυριζόταν ότι ο μόνος τρόπος για να καταφέρουν να φέρουν εις πέρας τις υποχρεώσεις του βασιλικού αξιώματος, ήταν μόνο μέσω της βοήθειας των ανδρών αξιωματούχων και συμβούλων τους.⁴⁴⁷ Ακόμα, υποχρέωση των γυναικών αυτών ήταν να διαλέξουν και έναν ικανό σύντροφο για να παντρευτούν και να του μεταβιβάσουν τις εξουσίες τους.⁴⁴⁸ Οι γυναίκες, λοιπόν, παρουσιάζονταν από τον Κνοχ ως άπληστες, δόλιες, σκληρές, καταπιεστικές, υπερήφανες και επιδίωκαν να κυριαρχήσουν πάνω στους άνδρες και μερικοί από αυτούς ανόητα τους το επέτρεπαν.⁴⁴⁹ Οι άνδρες θα έπρεπε να καταπνίξουν τέτοια φαινόμενα. Ο Κνοχ προτρέπει τους αναγνώστες του να αφαιρέσουν την εξουσία από τις γυναίκες χωρίς να υπολογίζουν την εκδικητική τους φύση.⁴⁵⁰ Είχε την πεποίθηση ότι όσοι αποδέχονταν τη γυναικεία εξουσία ήταν ανυπάκουοι στο θέλημα του Θεού, του ανώτατου βασιλιά.⁴⁵¹ Ενώ, εξίσωνε τους άνδρες που υποστήριζαν την άνοδο των γυναικών στην εξουσία με ζώα, γιατί παραβίαζαν τον βασικό θεϊκό και φυσικό νόμο που ήθελε τις γυναίκες να είναι υποταγμένες στους άνδρες.⁴⁵² Οι επιθέσεις του Κνοχ στόχευαν και όλους όσους παρακολουθούσαν σιωπηλοί την κατάληψη της εξουσίας από τις γυναίκες, όσους είχαν αποδεχτεί αυτόν τον σφετερισμό της εξουσίας και τη

⁴⁴² Laing, David, Ed. *The Work of John Knox*, 1846, σελ. 1846- 1864

⁴⁴³ Ομοίως, σελ. 1846- 1864

⁴⁴⁴ Jansen, S. *Debating Women, Politics, and Power in Early Modern Europe*. Palgrave Macmillan, 2016, σελ. 17

⁴⁴⁵ Ομοίως, σελ. 15

⁴⁴⁶ Laing, David, επιμ. *The Work of John Knox*, 1846, σελ. 1846- 1864

⁴⁴⁷ Jansen, S. *Debating Women, Politics, and Power in Early Modern Europe*. Palgrave Macmillan, 2016, σελ. 22

⁴⁴⁸ Ομοίως, σελ. 22

⁴⁴⁹ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 10

⁴⁵⁰ Jansen, S. *Debating Women, Politics, and Power in Early Modern Europe*. Palgrave Macmillan, 2016, σελ. 23

⁴⁵¹ Ομοίως, σελ. 23

⁴⁵² Ομοίως, σελ. 18

δημιουργία αυτής της τερατώδους γυναικείας αυτοκρατορίας. Το βιβλίο γράφεται σε μία περίοδο που όλοι οι διάδοχοι του αγγλικού στέμματος είναι γένους θηλυκού. Και για αυτό σε κανένα σημείο του έργου δεν προτείνει κάποιον κατάλληλο για το θρόνο.⁴⁵³ Επομένως, η συγκυρία της κυκλοφορίας δεν ήταν τυχαία. Στο βιβλίο αυτό ο Κποχ εκφράζει τον φόβο του ότι η εξουσία στην Αγγλία θα περνούσε στα χέρια ξένων.⁴⁵⁴ Αυτές οι «πανούργες» γυναίκες θα γεννούσαν παιδιά που δεν θα ήταν καθαρόαιμοι Άγγλοι και έτσι θα έθεταν σε κίνδυνο τη μοναρχία.⁴⁵⁵

Η Μαρία, λοιπόν, κατάφερε αριστοτεχνικά να ενσωματώσει το φύλο της στις υποχρεώσεις της μοναρχίας, η οποία ως τότε θεωρούνταν καθαρά ανδρική υπόθεση. Σίγουρα έπαιξε ρόλο η ανθρωπιστική της παιδεία και τα χρόνια προετοιμασίας για αυτή τη θέση. Οι γρήγορες αντιδράσεις της, ο δυναμισμός της, η ικανότητά της να συγκεντρώνει άμεσα στρατεύματα για να υπερασπιστεί το δικαίωμά της στο θρόνο και η ρητορική της δεινότητα ενέπνευσαν εμπιστοσύνη στους Άγγλους και γι' αυτό αποδέχτηκαν χωρίς μεγάλες και έντονες αντιδράσεις μία γυναίκα, και μάλιστα Καθολική, στον θρόνο.⁴⁵⁶ Άλλοι ιστορικοί θεωρούν ότι η βασιλεία της ήταν αποτυχημένη, καθώς δεν κατάφερε να εκπληρώσει κανέναν από τους αρχικούς της στόχους, δηλαδή να μεταστρέψει την Αγγλία στον Καθολικισμό και να εξασφαλίσει έναν διάδοχο. Ωστόσο, η Μαρία Τυδώρ στα πέντε μόλις χρόνια που παρέμεινε στο θρόνο της Αγγλίας φάνηκε κατάλληλα προετοιμασμένη, ίσως καλύτερα και από την Ελισάβετ που τη διαδέχτηκε.⁴⁵⁷ Η θητεία της λειτούργησε ως μοντέλο για τη διακυβέρνηση της αδερφής της, της έδωσε βάσεις για να ξέρει τι να αποφύγει, τι να τελειοποιήσει και τι να μιμηθεί.

⁴⁵³ Ομοίως, σελ. 26

⁴⁵⁴ Ομοίως, σελ. 20

⁴⁵⁵ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 10

⁴⁵⁶ Richards, Judith. *Gender Difference and Tudor Monarchy: The Significance of Queen Mary I*. Parergon, July 2004, σελ. 38

⁴⁵⁷ Ομοίως, σελ. 39

Ενότητα 4^η : Η γυναικοκρατία στο απόγειό της. Η βασιλεία της Ελισάβετ Τυδώρ.

«Μπορεί να έχω το αδύναμο και ασθενικό σώμα μίας γυναίκας, αλλά έχω την καρδιά και το στομάχι ενός βασιλιά». Αυτά ήταν τα λόγια της Ελισάβετ σε μία στιγμή εθνικής κρίσης το 1588 μπροστά στο ενδεχόμενο μιας ισπανικής εισβολής. Αυτή είναι και η πιο διάσημη φράση της που ουσιαστικά σκιαγραφεί όλες τις δυσκολίες, τις αντιφάσεις και τις προκαταλήψεις που είχε να αντιμετωπίσει μία γυναίκα της εποχής της σε θέση εξουσίας.⁴⁵⁸ Η Ελισάβετ θα έπρεπε να προσπεράσει ιδεολογικές προκαταλήψεις εις βάρος των γυναικών ηγεμόνων και θεμελιωμένες εμπειρικές γνώσεις που θεωρούνταν αποδεδειγμένη σοφία.⁴⁵⁹

Από την αρχή της ζωής της η Ελισάβετ ήρθε αντιμέτωπη με τις δυσκολίες και τους κινδύνους που αντιμετώπιζαν οι γυναίκες όταν ανακατεύονταν με την πολιτική. Η τύχη της μητέρας της, οι διώξεις που εξαπέλησε ο πατέρας της στις θετές της μητέρες, αλλά και οι προσωπικές της εμπειρίες τη δίδαξαν την τύχη των γυναικών που χρησιμοποιούσαν το μυαλό τους για να ασκήσουν εξουσία. Στα 15 της κατηγορήθηκε ότι είχε μείνει έγκυος από τον Thomas Seymour (τον σύζυγο της τελευταίας γυναίκας του Ερρίκου, Katherine Parr, που είχε αναλάβει την ανατροφή της) και μόνο η ευφυΐα της έσωσε τη φήμη της και τη ζωή τη δική της και των υπηρετών της, Katherine Ashley και Thomas Parr.⁴⁶⁰ Αλλά και την περίοδο που η αδερφή της Μαρία βρισκόταν στο θρόνο είχε μία δυσάρεστη και επικίνδυνη εμπειρία. Συγκεκριμένα βρέθηκε φυλακισμένη στον Πύργο του Λονδίνου μετά από κατηγορίες ότι συνωμοτούσε εναντίον της αδερφής της, υπό το φόβο ότι θα είχε την ίδια μοίρα με την ξαδέρφη της Jane Grey.⁴⁶¹

Όταν το Νοέμβριο του 1558 ανέβηκε η Ελισάβετ στο θρόνο λίγοι πίστευαν ότι θα τα κατάφερνε. Παραδοσιακά, η δυτική κοινωνία και ο δυτικός τρόπος σκέψης αντιμετώπιζε τις γυναίκες ως αδύναμες και ανίκανες για οποιοδήποτε δημόσιο

⁴⁵⁸ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 1

⁴⁵⁹ Murray, Jacqueline, and Konrad Eisenbichler. *Desire and Discipline: Sex and Sexuality in the Premodern West*. Toronto: University of Toronto Press, 1996, σελ. 102

⁴⁶⁰ Ομοίως, σελ. 6

⁴⁶¹ Ομοίως, σελ. 2

αξίωμα.⁴⁶² Για να είναι μία γυναίκα επιτυχημένη θα έπρεπε είτε να βρίσκεται δίπλα της ένας άνδρας ή να απομακρυνθεί από τη στερεοτυπική εικόνα του φύλου της και να ενεργεί σαν άνδρας.⁴⁶³ Αλλά όταν έκανε κάτι τέτοιο γινόταν τερατώδες και αφύσικη. Η Ελισάβετ ήταν πολύ επιδέξια ως προς τον τρόπο που θα εκπροσωπούσε τον εαυτό της ως μονάρχη. Μπορούσε να εργαλειοποιεί τις παραδοσιακές κοινωνικές προσδοκίες που υπήρχαν για το φύλο της και να της χρησιμοποιεί προς όφελός της. Κατάφερε να κάμψει τις αντιστάσεις που υπήρχαν για την παρουσία της στο θρόνο, μετατρέποντας τις αδυναμίες της σε πηγή δύναμης και σταθερότητας. Ακόμα και το μότο της αντικατόπτριζε την προσπάθειά της να διατηρήσει με την παρουσία της στο θρόνο μία σταθερότητα, “Semper Eadem”, «Πάντα το ίδιο».⁴⁶⁴

Όταν γεννήθηκε η Ελισάβετ στις 7 Σεπτεμβρίου το 1533 κανείς δεν περίμενε ότι θα γινόταν βασίλισσα της Αγγλίας μόλις 25 χρόνια μετά. Η γέννησή της προκάλεσε βαθιά απογοήτευση στον πατέρα της. Ο Ερρίκος Η΄ είχε φέρει τα πάνω κάτω στην προσπάθειά του να αποκτήσει τον πολυπόθητο διάδοχο. Χώρισε την πρώτη του σύζυγο, διασπάστηκε από την Καθολική εκκλησία και δημιούργησε την Αγγλικανική, εκτέλεσε τη μοναδική γυναίκα με την οποία είχε εμμονή, την Anne Boleyn, και όλα αυτά για να αποκτήσει έναν γιο που θα του εξασφάλιζε τη διαδοχή.⁴⁶⁵ Ο τρόπος με τον οποίο ο Ερρίκος παρέκαμψε την Anne⁴⁶⁶ σίγουρα είχε κάποια επίδραση στην Ελισάβετ. Από μικρή είχε αντιληφθεί το πόσο επικίνδυνη υπόθεση ήταν ένας βασιλικός γάμος για τις γυναίκες.⁴⁶⁷ Το 1536 η Ελισάβετ δοκιμάζεται ξανά όταν ο πατέρας της με νομοθετική πράξη την ανακηρύσει μαζί με την αδερφή της νόθες και τις αφαιρεί από τη σειρά διαδοχής. Με το νέο νόμο περί διαδοχής ο Ερρίκος παραγκωνίζει τις δύο κόρες του και κληροδοτεί το στέμμα του στα παιδιά του από τον γάμο του με την Jane Seymour (υπήρχε και μία διάταξη

⁴⁶² Jansen, S. *Debating Women, Politics, and Power in Early Modern Europe*. Palgrave Macmillan, 2016, σελ. 2

⁴⁶³ Warnicke, Retha. “Queenship: Politics and Gender in Tudor England.” *History Compass*, 2006, σελ. 211

⁴⁶⁴ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 1- 4

⁴⁶⁵ Ο Ερρίκος γιόρτασε το θάνατο της Anne Boleyn με την ανακοίνωση του αρραβώνα του με την Jane Seymour.

⁴⁶⁶ Κατηγορίες για απιστίες, αιμομιξία και μαγεία δημιούργησαν ένα τερατώδες προφίλ για τη μητέρα της και έδωσαν αφορμή σε πολλούς να αμφισβητούν την πατρότητά της.

⁴⁶⁷ Εκτός από την εκτέλεση της μητέρας της είδε και τις θετές της μητέρες να χρησιμοποιούνται από τον πατέρα της και να παραγκωνίζονται. Η πρώτη πέθανε από επιπλοκές στη γέννα, η επόμενη απομακρύνθηκε γρήγορα γιατί ο Ερρίκος θεωρούσε ότι δεν ήταν αρκετά όμορφη για βασιλική σύζυγος και η πέμπτη εκτελέστηκε με την κατηγορία της μοιχείας.

σύμφωνα με την οποία θα μπορούσε να δώσει το στέμμα σε κάποιον άλλον αν δεν είχε απογόνους από τον νέο του γάμο. Μάλλον αυτή η διάταξη τοποθετήθηκε για να μπορέσει να μεταβιβάσει το θρόνο στον γιο του εκτός γάμου, Henry Fitzroy, δούκα του Richmond. Ακόμα και ένα νόθος αρσενικός απόγονος ήταν καλύτερη λύση από ένα κορίτσι). Βέβαια το 1543 με Κοινοβουλευτικό Διάταγμα (Act of Parliament) αποκαταστάθηκαν επισήμως και οι δύο στη διαδοχή, αλλά δεν αναγνωρίζονταν ως νόμιμα παιδιά του Ερρίκου.⁴⁶⁸

Το πιο πιθανό ήταν ο Ερρίκος, όπως και οι υπόλοιποι άνδρες της εποχής του, να μη θεωρούσε τις γυναίκες ικανές να κυβερνήσουν. Παρόλα αυτά προετοίμασε κατάλληλα τις κόρες του επιτρέποντάς τους να ακολουθήσουν μία ανθρωπιστική παιδεία, με άριστη γνώση ξένων γλωσσών και ενασχόληση με την κλασική λογοτεχνική γραμματεία. Ωστόσο, παρόλες τις προσπάθειες να αποτραπεί η άνοδος γυναικών στον αγγλικό θρόνο, η γυναικοκρατία έγινε πραγματικότητα το 1553. Μετά τον θάνατο το Εδουάρδου Στ' η Μαρία Τυδώρ έγινε βασίλισσα της Αγγλίας. Παρόλες τις προσπάθειες του δούκα του Northumberland να μεθοδεύσει την άνοδο της «διαχειρίσιμης» Jane Grey (είχε υποχρεωθεί να παντρευτεί τον μικρό του γιο) στο θρόνο, η Μαρία εξελίχθηκε σε μία εξαιρετικά δημοφιλή βασίλισσα.⁴⁶⁹ Στα μέσα του 1553 κύκλοι προτεσταντών είχαν προσπαθήσει να προωθήσουν την άνοδο της Ελισάβετ στο θρόνο, αλλά τότε δεν τα κατάφεραν. Η Μαρία ήταν καλύτερα προετοιμασμένη και η νεαρή πριγκίπισσα δεν είχε δημόσιο προφίλ.⁴⁷⁰ Το 1553 ήταν απλά η κόρη του Ερρίκου από τον σύντομο και επεισοδιακό γάμο του με την Anne Boleyn και όπως είναι λογικό είχε μικρή δημόσια επιρροή. Επίσης αντιμετώπιζε ακόμα τις επιπτώσεις από το σκάνδαλο με τον Thomas Seymour γεγονός που την καθιστούσε ακατάλληλη για τη θέση του μονάρχη.⁴⁷¹

Καθόλη τη διάρκεια της βασιλείας της Μαρίας η Ελισάβετ βρισκόταν διαρκώς στο προσκήνιο και σε κίνδυνο. Ως μία ισχυρή προτεσταντική λύση βρισκόταν (ίσως και άθελά της κάποιες φορές) στο κέντρο συνωμοσιών εναντίον της

⁴⁶⁸ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 7

⁴⁶⁹ Ομοίως, σελ. 7- 8

⁴⁷⁰ Whitelock, Anna, and Alice Hunt. *Tudor Queenship: the Reigns of Mary and Elizabeth*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013, σελ. 33

⁴⁷¹ Ομοίως σελ. 33

καθολικής βασίλισσας.⁴⁷² Η πιο επικίνδυνη ήταν που ηγήθηκε ο Thomas Wyatt εναντίον του σχεδιασμένου βασιλικού συνοικεσίου της Μαρίας με τον ισπανό Φίλιππο. Προκάλεσε και τη φυλάκισή της στον Πύργο του Λονδίνου και σώθηκε μετά από αρκετό καιρό απομόνωσης. Αυτό το βίωμα της δίδαξε να μην κάνει τα ίδια λάθη με την αδερφή της, να μην υποστηρίζει μη δημοφιλείς θρησκείες και να μην επιδιώξει έναν γάμο με κάποιον ξένο που δεν θα υποστήριζε ο λαός. Έτσι όταν ανέβηκε στον θρόνο στις 17 Νοεμβρίου 1558 ήταν πιο προετοιμασμένη για τις δυσκολίες που την περίμεναν.

Οι βασιλείες της Μαρίας και της Ελισάβετ Τυδώρ είχαν ένα βασικό κοινό, αντιμετώπιζονταν και οι δύο ως ανωμαλίες ή καλύτερα παραφωνίες σ' έναν καθαρά ανδροκρατούμενο θεσμό.⁴⁷³ Η Ελισάβετ καθόλη τη διάρκεια της βασιλείας της προσπαθούσε να «απομακρυνθεί» όσο ήταν δυνατόν από την αδερφή της και την κακή της φήμη. Η Ελισάβετ, όπως και η Μαρία, βρισκόταν σε δύσκολη θέση όταν κληρονόμησε το στέμμα και αυτό γιατί ήταν γυναίκα. Σε μία εποχή που η άσκηση εξουσίας ήταν καθαρά ανδρική υπόθεση, η παρουσία μίας ακόμα ανύπαντρης γυναίκας στον αγγλικό θρόνο ήταν το λιγότερο προβληματική.⁴⁷⁴ Ωστόσο η θέση της Ελισάβετ ήταν δυσκολότερη από αυτή της αδερφής της γιατί είχε χαρακτηριστεί με επίσημα διατάγματα ως νόθο παιδί του Ερρίκου. Την περίοδο αυτή υπήρχε φοβερή προκατάληψη εις βάρος των νόθων που βρίσκονταν με κάποια θέση εξουσίας. Η Ελισάβετ είχε να αντιμετωπίσει τέτοιες φήμες που της δημιουργούσαν περισσότερους περιορισμούς από αυτούς του φύλου της. Είχε την ατυχία να γεννηθεί στα πλαίσια ενός άτυχου γάμου που οδήγησε στην εκτέλεση της μητέρας της για απιστία⁴⁷⁵ και προδοσία.⁴⁷⁶ Η δημοσιότητα που συγκέντρωσε η υπόθεση αμφισβητούσε την πατρότητα της νέας βασίλισσας και την έκανε ταυτόχρονα για τους υπηκόους της και νόθη μπροστά στο Θεό.⁴⁷⁷ Η νέα βασίλισσα, όμως, επέλεξε να μην αμφισβητήσει τις

⁴⁷² Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 8

⁴⁷³ Whitelock, Anna, and Alice Hunt. *Tudor Queenship: the Reigns of Mary and Elizabeth*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013, σελ. 3

⁴⁷⁴ Ομοίως, σελ. 16

⁴⁷⁵ Η Anne είχε κατηγορηθεί για μια σειρά απιστιών με 4 άνδρες και για αιμομιξία. Αυτές οι κατηγορίες είχαν εμφανιστεί και μετά τον θάνατο του Εδουάρδου, ώστε να ενισχυθεί η διεκδίκηση της Jane Grey.

⁴⁷⁶ Duncan, Sarah, and Valerie Schutte, επιμ. *The Birth of a Queen: Essays on the Quincentenary of Mary I*. Palgrave Macmillan, 2018, σελ. 80

⁴⁷⁷ Whitelock, Anna, and Alice Hunt. *Tudor Queenship: the Reigns of Mary and Elizabeth*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013, σελ. 17

νομοθετικές πράξεις του πατέρα και της αδερφής της και να μην περάσει νέες νομοθεσίες που θα ξεκαθάριζαν το θέμα της πατρότητάς της. Θεωρούσε ότι το δικαίωμά της στο θρόνο θα το θεμελίωνε και θα το εξασφάλιζε η ενθρόνισή της.⁴⁷⁸

Η Ελισάβετ κατάλαβε ότι για να υπερασπιστεί το δικαίωμά της στο θρόνο έπρεπε να πείσει τους σύγχρονούς της ότι το φύλο της δεν θα την εμπόδιζε να κυβερνά και δεν θα υποβάθμιζε την εξουσία της.⁴⁷⁹ Πολλοί αντέδρασαν με αμφιθυμία στην ιδέα μιας ακόμα γυναικείας μοναρχίας. Όταν η Ελισάβετ ανέβηκε στο θρόνο ήταν μία ανύπαντρη γυναίκα 25 ετών. Οι Άγγλοι ανέμεναν ότι θα παντρευόταν γρήγορα και έτσι θα λυνόταν γρήγορα το πρόβλημα της γυναικείας βασιλείας, καθώς θα παραχωρούσε τη διακυβέρνηση στον άνδρα της. Προς μεγάλη τους απογοήτευση η Ελισάβετ επέλεξε να παραμείνει άγαμη και να ενστερνιστεί μία εικόνα αγνότητας. Κατά τον 16ο αιώνα ήταν αναμενόμενο ότι οι ηγέτες θα παντρεύονταν και οι βασιλικοί γάμοι όχι μόνο θα εξασφάλιζαν έναν διάδοχο στο βασίλειο, αλλά θα έφερνε στο βασίλειο τιμή, ίσως και κάποιο πολιτικό⁴⁸⁰ και θρησκευτικό πλεονέκτημα.⁴⁸¹ Στην περίπτωση των γυναικών μοναρχών μπορεί οι προσδοκίες για το γάμο να ήταν υψηλές, ωστόσο υπήρχαν σοβαροί προβληματισμοί, γιατί οι βασίλισσες ως γυναίκες θα έπρεπε να είναι υπόλογες στους άνδρες τους.⁴⁸² Από την αρχή της βασιλείας της το θέμα του γάμου της μονοπωλούσε το ενδιαφέρον και απασχολούσε το Κοινοβούλιο. Το πρώτο πράγμα που ζήτησε το Κοινοβούλιο από την Ελισάβετ, σχεδόν αμέσως από την ανάληψη των καθηκόντων της, ήταν να παντρευτεί. Η Ελισάβετ στον πρώτο της λόγο απέφυγε να αρνηθεί ή να επιβεβαιώσει έναν γάμο, λέγοντας ότι είχε τόσα παιδιά όσοι ήταν και οι υπήκοοί της.⁴⁸³

Παρόλες τις έντονες πιέσεις που της ασκούσαν, τόσο από το Κοινοβούλιο όσο και από τους συμβούλους της και τις ελπίδες ξένων ηγεμόνων, αρνιόταν να παντρευτεί. Μάλιστα σύμφωνα με τον λόγο της το 1558 στο Κοινοβούλιο (όπως τον μετάγραψε ο Camden) φαίνεται ξεκάθαρα ότι δεν είχε ποτέ της σκοπό να

⁴⁷⁸ Duncan, Sarah, and Valerie Schutte, επιμ. *The Birth of a Queen: Essays on the Quincentenary of Mary I*. Palgrave Macmillan, 2018, σελ. 80- 81

⁴⁷⁹ Barrett-Graves, Debra. *The Emblematic Queen: Extra-Literary Representations of Early Modern Queenship*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013, σελ. 35

⁴⁸⁰ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 152

⁴⁸¹ Ομοίως, σελ. 43

⁴⁸² Wall, Alison. "Elizabethan Precept and Feminine Practice: The Thynne Family of Longleat." *History*, February 1990, σελ. 24

⁴⁸³ Richards, Jennifer, and Alison Thorne, επιμ. *Rhetoric, Women and Politics in Early Modern England*. London: Routledge, 2007, σελ. 152

παντρευτεί.⁴⁸⁴ Το 1563 το Κοινοβούλιο ζήτησε ξανά από την Ελισάβετ να παντρευτεί και εκείνη απάντησε για άλλη μία φορά διπλωματικά λέγοντας ότι μετά τον θάνατό της ο λαός της Αγγλίας θα είχε πολλούς πατριούς, «αλλά δεν θα είχε ξανά τέτοια μητέρα».⁴⁸⁵ Ακόμα, είχε εκμυστηρευτεί η ίδια στον απεσταλμένο του δούκα του Wurttemberg ότι θα προτιμούσε να ήταν ζητιάνα και ελεύθερη, παρά βασίλισσα και παντρεμένη, ενώ στον γάλλο πρέσβη είχε πει ότι όταν σκεφτόταν τον γάμο, ένιωθε ότι ξερίζωναν την καρδιά της.⁴⁸⁶ Οι πιέσεις που δεχόταν ήταν μεγάλες και σίγουρα σχετίζονταν με τις στερεοτυπικές προσδοκίες ρόλου που υπήρχαν για το φύλο της. Όλοι θεωρούσαν ότι η νεαρή βασίλισσα χρειαζόταν έναν σύζυγο για να την απαλλάξει από τις ευθύνες της διακυβέρνησης. Αλλά και για να μπορεί να αφοσιωθεί στον γενετήσιο ρόλο της, δηλαδή τη γέννηση αρρενων απογόνων για να διασφαλίσει τη διαδοχή και γενικά το μέλλον της μοναρχίας και της χώρας.⁴⁸⁷ Η Ελισάβετ χρησιμοποιούσε το φύλο της και τις στερεοτυπικές απόψεις γύρω απ' αυτό ως αυτοάμυνα, προφανώς για να αποσπάσει την προσοχή από την απροθυμία της να γίνει μητέρα.⁴⁸⁸

Στην ανησυχία για την απροθυμία της για τον γάμο ήρθε να προστεθεί η σχέση της Ελισάβετ με τον Robert Dudley και την ευνοϊκή θέση που απολάμβανε ως ένας από τους αγαπημένους της. Η σχέση της με τον Dydley ήταν διαφορετική από εκείνη που είχε με άλλους μνηστήρες. Τον γνώριζε καλά, από την περίοδο που και οι δύο ήταν κρατούμενοι στον Πύργο του Λονδίνου από την Μαρία Τυδώρ. Παρόλο που ήταν παντρεμένος η Ελισάβετ είχε έντονα συναισθήματα γι' αυτόν για πολλά χρόνια και οι προοπτικές για τη σύναψη γάμου μεταξύ τους, όταν πέθανε η γυναίκα του, δεν πήγάζαν από την καταγωγή του, αλλά από την αγάπη του έτρεφε γι' αυτόν.⁴⁸⁹ Ήταν ο ευνοούμενός της και για αυτό το 1562 έγινε μέλος του συμβουλευτικού της σώματος και το 1564 κόμης του Leicester.⁴⁹⁰ Όταν το 1562 η Ελισάβετ ήταν ετοιμοθάνατη από

⁴⁸⁴ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 41

⁴⁸⁵ Richards, Jennifer, and Alison Thorne, επιμ. *Rhetoric, Women and Politics in Early Modern England*. London: Routledge, 2007, σελ. 152

⁴⁸⁶ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 45

⁴⁸⁷ Wall, Alison. "Elizabethan Precept and Feminine Practice: The Thynne Family of Longleat." *History*, February 1990, σελ. 24

⁴⁸⁸ Ομοίως, σελ. 24

⁴⁸⁹ Fox, Adam. Rumour, News and Popular Political Opinion in Elizabethan and Early Stuart England, *The Historical Journal*, Vol. 40, No. 3, 1997, σελ. 614- 615

⁴⁹⁰ McLaren, Anne. "The Quest for a King: Gender, Marriage, and Succession in Elizabethan England." *The Journal of British Studies*, July 2002, Vol. 41, No. 3, σελ. 280- 282

ευλογία παρακαλούσε τους συμβούλους της να τον κρίσουν Προστάτη του Βασιλείου (protector of the realm) σε περίπτωση θανάτου της.⁴⁹¹ Οι φήμες για ανάρμοστες σεξουαλικές σχέσεις μεταξύ τους ήταν πολλές. Σίγουρα ο Dudley ως Άγγλος και Προτεστάντης είχε οισμένα πλεονεκτήματα ως υποψήφιος σύζυγος, αλλά η ιστορία της οικογένειάς του (ήταν γιος και εγγονός εκτελεσθέντων προδοτών) και η φήμη του ως αλαζόνας τον έκαναν αντιπαθή και ακατάλληλο υποψήφιο για πολλούς κύκλους.⁴⁹² Ωστόσο, η Ελισάβετ ανεξάρτητα από τα συναισθήματά της, τον κρατούσε δημόσια τουλάχιστον σε απόσταση για να αποφύγει έναν δυνητικά διχαστικό γάμο.⁴⁹³ Αλλά ο βασικότερος λόγος που δεν προχώρησε σε αυτόν τον γάμο ήταν γιατί δεν ήθελε να παραδώσει τον έλεγχο του βασιλείου της στον άνδρα της, όπως υπαγόρευαν τα ήθη της εποχής.⁴⁹⁴

Ένας ακόμα γάμος της είχε προταθεί από τους Αυστριακούς, αλλά ούτε αυτή η προοπτική ενθουσίασε την αγγλική κοινή γνώμη, καθώς επιθυμούσε έναν άγγλο για βασιλικό σύζυγο.⁴⁹⁵ Αλλά και η ίδια η Ελισάβετ αρνιόταν να παντρευτεί κάποιον που δεν ήξερε ή τουλάχιστον δεν είχε δει μια φορά (είχε μάθει από την εμπειρία του πατέρα της, δηλαδή την απογοήτευση που γνώρισε ο Ερρίκος όταν αντίκρισε για πρώτη φορά την Άννα της Cleves, αλλά και την απογοήτευση του Φιλίππου της Ισπανίας όταν είδε την αδερφή της, Μαρία).⁴⁹⁶ Η συμπάθεια ανάμεσα στους συζύγους ήταν απαραίτητη για έναν ευτυχισμένο γάμο και για τη διασφάλιση της γυναικείας γονιμότητας.⁴⁹⁷ Με αυτή την άποψη ως δικαιολογία η Ελισάβετ κατάφερνε να κρατά τις διαπραγματεύσεις για γάμο στο επίπεδο που εκείνη ήθελε και να απορρίπτει αμέσως όσες δεν την ενδιέφεραν.⁴⁹⁸ Μετά από την πρόταση των αυστριακών ακολούθησε η πρόταση από την πλευρά των αψβούργων με υποψήφιο σύζυγο για την Ελισάβετ τον αρχιδούκα Κάρολο. Αλλά και αυτό το συνοικέσιο έληξε

⁴⁹¹ Ομοίως, σελ. 282

⁴⁹² Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 45

⁴⁹³ Fox, Adam. Rumour, News and Popular Political Opinion in Elizabethan and Early Stuart England, *The Historical Journal*, Vol. 40, No. 3, 1997, σελ. 614- 615

⁴⁹⁴ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 46

⁴⁹⁵ Ομοίως, σελ. 47

⁴⁹⁶ Ομοίως, σελ. 50

⁴⁹⁷ Porter, R., and M. Teich, επιμ. *Σεξουαλικότητα, Γνώση Και Επιστήμη. Ιστορία Στάσεων Και Αντιλήψεων Για Τη Σεξουαλικότητα*. Πολύτροπον, 2008, σελ. 89

⁴⁹⁸ Ομοίως, σελ. 89

άδοξα, καθώς ο Κάρολος ήταν φανατικός Καθολικός.⁴⁹⁹ Για αρκετό καιρό συνέχιζονταν οι διαπραγματεύσεις και η Ελισάβετ φαινόταν διατεθειμένη να εγκαταλήψει την εργένικη ζωή για χάρη του λαού της. Αλλά η κατηγορηματική απαγόρευση της Ελισάβετ στον Κάρολο να ασκήσει τα θρησκευτικά του καθήκοντα έδωσε τέλος στις διαπραγματεύσεις.⁵⁰⁰

Οι απαιτήσεις του αγγλικού λαού ήταν η ίδια, η Ελισάβετ να παντρευτεί και να τους εξασφαλίσει έναν διάδοχο. Αλλά οι συνεχόμενες αρνήσεις της άρχισαν να εξαντλούν την υπομονή τους. Αυτό που ακολούθησε ήταν ένας ρητορικός μαραθώνιος ανάμεσα στη βασίλισσα και τους υπηκόους της που της προέβαλαν επίμονα την υποχρέωσή της να γίνει και βιολογική μητέρα, εκτός από μητέρα του έθνους.⁵⁰¹ Τη δεκαετία του 1560 είχε αυξηθεί η ένταση ανάμεσα στην Ελισάβετ και τους υπηκόους της για να παντρευτεί. Κάθε πλευρά χρησιμοποιούσε τη μητρότητα για να περάσει τη δική της διπλωματική ατζέντα.⁵⁰² Η μητρότητα σταδιακά σταμάτησε να είναι για την Ελισάβετ ένα όργανο για να αποφύγει τις εντάσεις.⁵⁰³ Στην πραγματικότητα για το Κοινοβούλιο το ζήτημα της διαδοχής είχε εξισωθεί με το θέμα της ελευθερίας του λόγου, καθώς η Ελισάβετ προσπαθούσε να καταστείλει κάθε συζήτηση για το θέμα.⁵⁰⁴ Τότε ξεκίνησαν και οι φήμες για ενδεχόμενη στειρότητα της βασίλισσας.⁵⁰⁵ Την περίοδο 1569- 1570 οι πιέσεις που ασκήθηκαν στην Ελισάβετ για να παντρευτεί ήταν πολύ έντονες, καθώς η βασίλισσα πλησίαζε τα 40 και οι πιθανότητες να τεκνοποιήσει όλο και μειώνονταν. Οι Άγγλοι ζούσαν με τον φόβο ότι είτε θα γινόταν κάποια δολοφονική επίθεση εις βάρος της (παρόλο που ήταν ιδιαίτερα αγαπητή στο λαό) είτε θα πέθαινε αφήνοντας τη χώρα ακυβέρνητη.⁵⁰⁶ Αν είχε ένα

⁴⁹⁹ Ούτε τα έξοδα του Καρόλου, ούτε η εξουσία που θα κατείχε στην Αγγλία αλλά ούτε και το επίπεδο εμπλοκής του στη διακυβέρνηση του κράτους προβλημάτιζε τους Άγγλους αρκετά ώστε να σταματήσουν τις διαπραγματεύσεις. Δεν το έκαναν καθώς ήθελαν να επωφεληθούν όσα περισσότερα μπορούσαν απ' αυτές. Ακόμα και όταν έμαθαν ότι ο Charles ήταν φανατικός καθολικός δεν χαλάρωσαν τις πιέσεις τους και η Ελισάβετ

⁵⁰⁰ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 51- 52

⁵⁰¹ Richards, Jennifer, and Alison Thorne, επιμ. *Rhetoric, Women and Politics in Early Modern England*. London: Routledge, 2007, σελ. 152

⁵⁰² Ομοίως, σελ. 151

⁵⁰³ Ομοίως, σελ. 153

⁵⁰⁴ Ομοίως, σελ. 153

⁵⁰⁵ Ομοίως, σελ. 154

⁵⁰⁶ Οι πιο κοντινοί σύμβουλοί της, William Cecil και ο λόρδος Burghley, ήταν τρομοκρατημένοι για μία ενδεχόμενη επίθεση εις βάρος της. Ο Burghley ήταν πεπεισμένος ότι αν παντρευόταν και εξασφάλιζε έναν διάδοχο οι συνωμοσίες εις βάρος της θα σταματούσαν. / Levin, Carole. *The Reign of Elizabeth I*. New York: Palgrave Macmillan, 2003, σελ. 80

παιδί θα εξασφαλιζόταν η διαδοχή και η συνέχεια της δυναστείας και δεν θα έπεφτε η χώρα στο χάος της ακυβερνησίας.⁵⁰⁷ Η επόμενη λύση ήταν να κατονομάσει κάποιον διάδοχο, αλλά κάτι τέτοιο η Ελισάβετ το αρνιόταν πεισματικά. Η εμπειρία της ως διάδοχος της Μαρίας τη δίδαξε ότι τη στιγμή που θα το έκανε θα δημιουργόταν ένας κύκλος συνωμοτών γύρω από τον διάδοχό της, ειδικά αν ήταν άνδρας.⁵⁰⁸ Αλλά και η ματαιοδοξία της δεν της επέτρεπε να ορίσει έναν διάδοχο, αφού δεν ήθελε να μοιράζεται τη φήμη και τη δόξα της με κανέναν.⁵⁰⁹

Στα τέλη, λοιπόν, του 1570 εμφανίζεται ένας νέος μνηστήρας για τη βασίλισσα που ήταν πλέον 37 ετών, ο δούκας του Ανζου, Φραγκίσκος. Το 1579 η Ελισάβετ έδειξε να σκέφτεται σοβαρά το ενδεχόμενο αυτού του γάμου. Εκτός από τα πολιτικά οφέλη αυτής της ένωσης, η Ελισάβετ πίστευε ότι αυτή ήταν η τελευταία της ευκαιρία για ένα παιδί (άλλωστε ήταν ήδη 45 ετών). Μάλιστα του επέτρεψε να ασκεί τη θρησκευτικά του καθήκοντα ελεύθερα παρόλο που ήταν Καθολικός, κάτι που δεν είχε κάνει σε παρόμοιες περιπτώσεις.⁵¹⁰ Αλλά ο γάμος με έναν Γάλλο προκαλούσε αμηχανία στους Άγγλους. Η καθολική του πίστη τους έκανε ιδιαίτερα επιφυλακτικούς καθώς η νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου ήταν ακόμα νωπή στη μνήμη τους. Ενώ άρχισαν να εκφράζονται και φόβοι για την επικινδυνότητα μίας εγκυμοσύνης για μια γυναίκα της ηλικίας της.⁵¹¹ Μάλιστα για το συνοικέσιο είχε κυκλοφορήσει το 1579 και ένα φυλλάδιο που το κατέκρινε από τον John Stubbs, το *“The Discoverie of a Gaping Gulf wherein to England is like to be swallowed by another Franche marriage, if the Lord forbid not the banes, by letting her Haiestie see the sin and punishment thereof”*. Το φυλλάδιο αυτό εξόργισε την Ελισάβετ, παρόλο που μιλούσε θετικά για τη μονάρχη.⁵¹² Ο Stubbs χαρακτήριζε τον γάμο αυτόν επικίνδυνο και εξέφραζε τον φόβο ότι ο Ανζου θα την ηγεμόνευε.⁵¹³ Ακόμα θεωρούσε ότι οι Γάλλοι θα εκφύλιζαν το αγγλικό κράτος.⁵¹⁴ Αλλά και οι φήμες που κυκλοφορούσαν για τον

⁵⁰⁷ Ομοίως, σελ. 54

⁵⁰⁸ Levin, Carole. *The Reign of Elizabeth I*. New York: Palgrave Macmillan, 2003, σελ. 80

⁵⁰⁹ Ομοίως, σελ. 80

⁵¹⁰ Richards, Judith M. “Love and a Female Monarch: The Case of Elizabeth Tudor.” *Journal of British Studies*, April 1999, Vol. 38, No. 2, σελ. 442- 466

⁵¹¹ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 61

⁵¹² Richards, Jennifer, and Alison Thorne, επιμ. *Rhetoric, Women and Politics in Early Modern England*. London: Routledge, 2007, σελ. 154

⁵¹³ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 61

⁵¹⁴ Θεωρούσε ότι οι επαφές της Γαλλίας με τουρκικές και ιταλικές πολιτικές πρακτικές που ήταν ασεβείς και σταδιακά σωματοποιήθηκαν.

Ανjour ότι έπασχε από σύφιλη χαρακτηρίζεται από τον Stubbs ως «ηθική και πολιτική σύφιλη». Για τους Άγγλους ήταν τρομακτική η ιδέα ότι το σώμα της «μητέρας του έθνους» θα μολυνόταν από ένα τέτοιο τρομακτικό νόσημα. Η Ελισάβετ σε αυτή την περίπτωση παρουσιαζόταν σαν μία ευάλωτη στην αμαρτία γυναίκα και κατηγορείται ως κακή μητέρα που θα έθετε τα «παιδιά» της στον κίνδυνο της γαλλικής επιρροής.⁵¹⁵ Τώρα πια η ηλικία της ήταν απαγορευτική. Όσοι την πίεζαν ως τότε να παντρευτεί, τώρα την αποθάρρυναν.⁵¹⁶ Η στάση της Ελισάβετ και η αβεβαιότητα στο θέμα της διαδοχής οδήγησε πολλούς υποστηρικτές της να επιθυμούν έναν άνδρα βασιλιά. Για τον Patrick Collinson η διαμάχη και η σχέση αλληλεξάρτησης της Ελισάβετ με τους συμβούλους της δημιούργησε μια μορφή «μοναρχικής δημοκρατίας».⁵¹⁷ Αυτή η καινοτόμα αντίληψη του πολιτικού σώματος έδωσε την πολιτική ικανότητα σε θεοσεβούμενους προτεστάντες άνδρες με αρρενωπότητα και πίστη να συμβουλεύουν την βασίλισσα και να αντικαταστήσουν τον βασιλιά στο πλευρό της.⁵¹⁸

Η λύση που βρήκε η Ελισάβετ στο πρόβλημα του γάμου της ήταν το να μην παντρευτεί ποτέ. Έτσι ανέπτυξε και υιοθέτησε μία περσόνα, αυτή της «παρθένας βασίλισσας». Και όσο συνεχιζόταν η βασιλεία της τόσο πιο περίπλοκη γινόταν για να νομιμοποιήσει την ηγεμονία της. Η εικόνα αυτή εργαλειοποιήθηκε με σκοπό να παρουσιάσει την Ελισάβετ ως διαφορετική και ανώτερη από τις υπόλοιπες συνηθισμένες γυναίκες.⁵¹⁹ Το τίμημα που αναγκάστηκε να πληρώσει για την αλλοίωση του στερεοτυπικού ρόλου του φύλου της ήταν η αποχή από κάθε φανερή σεξουαλική δραστηριότητα.⁵²⁰ Προς μεγάλη απογοήτευση όλων η Ελισάβετ επέλεξε να παραμείνει άγαμη και να ενστερνιστεί ένα ιδανικό αγνότητας. Η Ελισάβετ παρουσιαζόταν ως Παναγία, η οποία ήταν και μητέρα του λαού της.

Σε ηλικία, λοιπόν, 25 ετών η Ελισάβετ ανέλαβε τη δια βίου ευθύνη ενός μονάρχη σε μία κοινωνία που αντιμετώπιζε τις γυναίκες ως πλάσματα με μειωμένη

⁵¹⁵ Richards, Jennifer, and Alison Thorne, επιμ. *Rhetoric, Women and Politics in Early Modern England*. London: Routledge, 2007, σελ. 154- 157

⁵¹⁶ McLaren, Anne. "The Quest for a King: Gender, Marriage, and Succession in Elizabethan England." *The Journal of British Studies*, July 2002, Vol. 41, No. 3, σελ. 268

⁵¹⁷ Ομοίως, σελ. 270

⁵¹⁸ Ομοίως, σελ. 270

⁵¹⁹ Murray, Jacqueline, and Konrad Eisenbichler. *Desire and Discipline: Sex and Sexuality in the Premodern West*. Toronto: University of Toronto Press, 1996, σελ. 103

⁵²⁰ Ομοίως, σελ. 103

νοημοσύνη, αρετή και κρίση σε σύγκριση με τους άνδρες.⁵²¹ Η αγγλική κοινωνία του 16^{ου} αιώνα ήταν βαθιά πατριαρχική και η ανωτερότητα των ανδρών ήταν δεδομένη. Με την άνοδο της Ελισάβετ στην εξουσία τα θέματα του φύλου ήταν στο κέντρο της προσοχής της κοινής γνώμης, που ήταν ήδη ταραγμένη από τα γεγονότα της εκκλησιαστικής Μεταρρύθμισης. Αυτή η πολιτική αβεβαιότητα και η κοινωνική αναστάτωση υποδαύλιζε περαιτέρω τις συντηρητικές αντιδράσεις γύρω από τα θέματα του φύλου.⁵²² Την περίοδο που η Ελισάβετ βρέθηκε στο θρόνο της Αγγλίας οι γυναίκες θεωρούνταν κατώτερες από τους άνδρες και αποκλείονταν συστηματικά από την πολιτική. Η Ελισάβετ αγωνίστηκε να εδραιώσει την εξουσία της μέσω έντονης αμφισβήτησης και καχυποψίας για τη νομιμότητα της καταγωγής, για το φύλο της και για τις θρησκευτικές της πεποιθήσεις.⁵²³ Από την αρχή της βασιλείας της το φύλο της αντιμετωπιζόταν ως αναπηρία και ήταν πάντα στόχος ανδρικής προκατάληψης παρόλο που γρήγορα απέδειξε ότι ήταν ευφυής και δραστήρια. Κυβερνώντας ως βασιλιάς και βασίλισσα είχε έναν ιδιαίτερο κοινωνικό ρόλο.⁵²⁴ Η Ελισάβετ αναφερόταν συχνά στον εαυτό της με όρους που ταίριαζαν σε άνδρες για να εξασφαλίσει αξιοπιστία και να γίνει σεβαστή.⁵²⁵

Το βασικό ερώτημα καθόλη τη βασιλεία της ήταν το αν μπορούσε να κυβερνήσει επιτυχώς ούσα μια ανύπαντρη γυναίκα. Η ανησυχία αυτή αντικατοπτρίζεται στην πίεση που δεχόταν να παντρευτεί, στους ενδοιασμούς που υπήρχαν στη συμμετοχή της στην εκκλησία ως ιερή μονάρχης, στις φήμες γύρω από τη σεξουαλικότητά της και στην πεποίθηση πολλών ότι στην πραγματικότητα ήταν άνδρας που παρίστανε τη γυναίκα.⁵²⁶ Ο αρχιεπίσκοπος της Υόρκης, Nicholas Heath, ήταν αντίθετος στην άνοδό της στο θρόνο και εξέφρασε τη δυσaráσκειά του σε λόγο του που την παρουσίαζε σαν άτομο με δύο ταυτότητες, μία ανδρική και μία γυναικεία. Μπορεί να ήταν γυναίκα αλλά ήταν κατά ένα μέρος «βασιλιάς».⁵²⁷ Ο λόγος του αυτός θυμίζει το νόμο του 1554 που αφορούσε τη βασιλική εξουσία (Act

⁵²¹ Vuorinen, Anni. "The Gender Role of Queen Elizabeth I as Reflected by Her Language." *Helsinki English Studies*, 2002, σελ. 1

⁵²² Janara, Laura. "Machiavelli, Elizabeth I and the Innovative Historical Self: A Politics of Action, Not Identity." *History of Political Thought*, 2006, σελ. 273 αριθμός τεύχους

⁵²³ Ομοίως, σελ. 273

⁵²⁴ Vuorinen, Anni. "The Gender Role of Queen Elizabeth I as Reflected by Her Language." *Helsinki English Studies*, 2002, σελ. 2

⁵²⁵ Ομοίως, σελ. 12

⁵²⁶ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 122

⁵²⁷ Ομοίως, σελ. 122

Concerning Regal Power), σύμφωνα με τον οποίο το Κοινοβούλιο κατά τη διάρκεια της βασιλείας της Μαρίας καθιστούσε σαφές (σ' όλους τους κακόβουλους και αδαείς) ότι μία γυναίκα θα μπορούσε να κυβερνήσει από μόνη της και να έχει την ίδια αξία με έναν άνδρα βασιλιά.⁵²⁸ Η Constance Jordan υποστηρίζει ότι αυτή η νομοθεσία δήλωνε ότι στα μάτια των ανθρώπων της εποχής η βασίλισσα «πολιτικά ήταν άνδρας». Από πολιτική άποψη, λοιπόν, η Ελισάβετ ήταν μία γυναίκα με δικαιώματα άνδρα, μία γυναίκα στο σώμα και άνδρας από την άποψη του πολιτικού σώματος.⁵²⁹

Η ομιλία του Heath αντικατοπτρίζει τη μεσαιωνική αντίληψη για τα δύο σώματα του βασιλιά, το φυσικό και το πολιτικό. Αυτή η άποψη έκανε την εμφάνισή της στον ύστερο Μεσαίωνα και οι νομομαθείς και οι θεολόγοι της έδωσαν νέο νόημα στην περίοδο της βασιλείας της Ελισάβετ. Μέχρι τότε το σώμα του μονάρχη ήταν φθαρτό και η ιδιότητα του άφθαρτη. Στην περίπτωση τώρα που μια γυναίκα ανέβαινε στο θρόνο η σημασία του διαχωρισμού σώματος και στέμματος ήταν απαραίτητη.⁵³⁰ Η Mary Axton υποστηρίζει ότι ο διαχωρισμός των δύο σωμάτων της Ελισάβετ ήταν στο φυσικό και στο πολιτικό σώμα. Το φυσικό της σώμα που μαστιζόταν από ασθένειες, τον χρόνο και από την αναπηρία. Το πολιτικό της σώμα, από την άλλη πλευρά, που είχε δημιουργηθεί από τον συνδιασμό της πίστης, της εφευρετικότητας και της πρακτικής σκοπιμότητας ήταν αλάθητο και αθάνατο.⁵³¹

Η δημόσια εικόνα, τώρα, της Ελισάβετ ήταν διττή, πότε παρθένα και πότε μητέρα του έθνους. Με το να μην παντρεύεται η Ελισάβετ αρνιόταν έναν από τους βασικούς έμφυλους ρόλους της (και ως γυναίκα και ως βασίλισσα), δηλαδή να γεννήσει τους διαδόχους του θρόνου. Για να αντισταθμίσει αυτή την «παραφωνία» στον ρόλο της προέβαλε την παρθενία της. Παρουσιαζόταν στο λαό της ως σύμβολο αγνότητας, ως ένα σύμβολο παρθενίας.⁵³² Η Ελισάβετ ορκίστηκε μια αιώνια ζωή παρθενίας και μπήκε σ' έναν συμβολικό γάμο με το αγγλικό κράτος για να μπορέσει να εξασφαλίσει σταθερότητα στη μοναρχία.⁵³³ Έτσι εξασφάλιζε τη συμπάθεια των υπηκόων της. Μετέτρεψε μία πρωτοφανή, για την εποχή, αδυναμία σε ένα ισχυρό αμυντικό μηχανισμό, καθώς παρουσιαζόταν να θυσιάζει την προσωπική της ευτυχία

⁵²⁸ Ομοίως, σελ. 121

⁵²⁹ Ομοίως, σελ. 122

⁵³⁰ Ομοίως, σελ. 122

⁵³¹ Ομοίως, σελ. 122

⁵³² Ομοίως, σελ. 64

⁵³³ King, John N. "Queen Elizabeth I: Representations of the Virgin Queen" *Renaissance Quarterly*, 1990, Vol. 43, No. 1, σελ. 30

για την ευημερία της μοναρχίας. Η παρθενική της αγνότητα δεν ερμηνεύτηκε ως ένδειξη πολιτικής ή κοινωνικής έλλειψης, αλλά ως παράδοξο σύμβολο μίας δυναμικής γυναίκας που κατάφερε να κρατηθεί στην εξουσία παρά τις φήμες και τους περιορισμούς που την βάραιναν.⁵³⁴ Η ιστορικός Marjorie Swann κατέδειξε ότι η επιλογή της Ελισάβετ να παραμείνει ανύπαντρη και παρθένα (τουλάχιστον στα μάτια της κοινής γνώμης) διατάραξε το πρώιμο νεότερο σύστημα του φύλου. Η αγνότητά της ήταν αρκετά προκλητική σ' έναν προτεσταντικό κόσμο που περίμενε από κάθε γυναίκα να παντρευτεί (για αυτό μετά τον θάνατό της ξεπήδησαν εξωφρενικά και δημοφιλή κείμενα εις βάρος της, όπως αυτό του John Banks, "*The Island Queen*", στο οποίο παρουσιαζόταν ως ομοφυλόφιλη που είχε αιμομεικτικές σχέσεις με την ξαδέρφη της Μαρία Στιούαρτ).⁵³⁵

Όταν, λοιπόν, η Ελισάβετ ανέβηκε στον θρόνο φανταζόταν ότι η ταφόπλακά της θα ανέφερε ότι θα «είχε ζήσει και πεθάνει παρθένα».⁵³⁶ Το γεγονός ότι η δημόσια εικόνα της έμεινε αναλύωτη για σχεδόν μισό αιώνα της πρόσφερε πολλούς οπαδούς. Η βασίλισσα υπερασπίστηκε την ελευθερία της και τα μοναρχικά της δικαιώματα ενάντια σε πατριαρχικές προκαταλήψεις και προσδοκίες. Η Ελισάβετ νομιμοποιούσε την αυτονομία της μέσω αυτής της αγνής εικόνας που είχε διαμορφώσει για τον εαυτό της. Η «αγιοποίηση» και η ανύψωση της ηθικής της ήταν συνδεδεμένες με τα πολιτικά γεγονότα της βασιλείας της.⁵³⁷ Για παράδειγμα την περίοδο των διαπραγματεύσεων για τον παρολίγο γάμο της βασίλισσας με τον Αηίου η απεικόνιση της μεταβάλλεται από αυτή της ώριμης παρθένας σε μια αένη και πάντα νεανική παρθένα γυναίκα.⁵³⁸ Η Ελισάβετ με την παρθενία και την αγνότητά της είχε επιτύχει μία άλλη μορφή γονιμότητας, είχε εξασφαλίσει ειρήνη και ευημερία για τον λαό της.⁵³⁹

⁵³⁴ Ομοίως, σελ. 30

⁵³⁵ Levin, Carole, and R. O. Bucholz. *Queens & Power in Medieval and Early Modern England*. University of Nebraska Press, 2009, σελ. xviii

⁵³⁶ Janara, Laura. "Machiavelli, Elizabeth I and the Innovative Historical Self: A Politics of Action, Not Identity." *History of Political Thought*, Vol. 27, No. 3, 2006, σελ. 276

⁵³⁷ Ομοίως, σελ. 32

⁵³⁸ Στο ποίημα του Spencer "April" η αγαμία της Ελισάβετ επαινείται και παρουσιάζεται ως η καταλληλότερη υποψήφια για έναν γάμο, παρόλο το προχωρημένο της ηλικίας της. Στο ποίημα του όμως "The Facrie Queene", που κυκλοφόρησε μετά το ναυάγιο στις γαμήλιες διαπραγματεύσεις, η παρθενία της πρωταγωνίστριας, Belphoebe, που ήταν εμπνευσμένη από την Ελισάβετ ήταν κάτι τελειωτικό. / Ομοίως, σελ. 32

⁵³⁹ Richards, Jennifer, and Alison Thorne, επιμ. *Rhetoric, Women and Politics in Early Modern England*. London: Routledge, 2007, σελ. 164

Η εκστρατεία αυτοπαρουσίασης της Ελισάβετ ως παρθένας-βασίλισσας σταδιακά μετεξελίχθηκε σε μία ταύτισή της με την Παναγία.⁵⁴⁰ Η εικόνα της Ελισάβετ ως Παναγίας παρουσιαζόταν στους υπηκόους της ως μέσο αντικατάστασης της θεομήτορος, ένα μέσο για την επούλωση των ρήξεων που προκλήθηκαν από τη σύντομη επάνοδο του καθολικισμού. Η Ελισάβετ και οι σύμβουλοί της εργαλειοποίησαν τους συμβολισμούς και το κύρος της λατρείας της Παναγίας για να προωθήσουν τη λατρεία της βασίλισσας. Ένα εργαλείο που στάθηκε ιδιαίτερα χρήσιμο στην Ελισάβετ για να αντιμετωπίσει τα πολιτικά προβλήματα του καθεστώτος. Η ταύτισή της με την Παρθένο Μαρία, που αναπτύχθηκε από τα μέσα της δεκαετίας του 1570 και ύστερα, ήταν πολύ αποτελεσματική στο να εμπνέει αφοσίωση προς το πρόσωπο της βασίλισσας στους υπηκόους (η λατρεία της Παναγίας γνώρισε ιδιαίτερη άνθιση από τα τέλη του Μεσαίωνα και ιδιαίτερα στις αρχές του 16^{ου} αιώνα).⁵⁴¹

Η Ελισάβετ παρόλο που ήταν Προτεστάντισσα, δεν ήθελε να χάσει τον ενθουσιασμό που προκαλούσε στο λαϊκό αίσθημα ο παραλληλισμός της με την Παρθένο.⁵⁴² Η εικόνα της Ελισάβετ ως Παναγία της στάθηκε πολιτικά πολύτιμη, αφού πολλοί νέοι Προτεστάντες μετατόπισαν την αγάπη και τον σεβασμό που έδειχναν ως Καθολικοί στην Παρθένο στο πρόσωπό της.⁵⁴³ Πολλοί υποστηρικτές της Ελισάβετ θεωρούσαν ότι η κοντινή ημερομηνία γέννησής της με αυτή της Θεοτόκου δεν ήταν σύμπτωση, αλλά οίωνός για τη νομιμότητα της βασιλείας της.⁵⁴⁴ Ακόμα και στην εικονογραφία χρησιμοποιούνταν σύμβολα που πριν ταυτίζονταν με την Παναγία και υπογράμμιζαν τη σύνδεση στη λαϊκή συνείδηση με την Παρθένο. Έτσι το τριαντάφυλλο, το αστέρι, το φεγγάρι, ο φοίνικας, η ερμίνη και το μαργαριτάρι εντάχθηκαν στην εικονογραφία της βασίλισσας.⁵⁴⁵ Σύμφωνα με τον Roy Strong, αν και στην προτεσταντική Αγγλία απαγορεύονταν οι θρησκευτικές εικόνες ως ειδωλολατρικές, οι απεικονίσεις του μονάρχη απολάμβαναν την εκτίμηση που ως τότε προοριζόταν για τις εικόνες. Πολλοί ήταν αυτοί που δέχονταν την Ελισάβετ ως

⁵⁴⁰ McClure, Peter, and Robin Headlam Wells. "Elizabeth I as a Second Virgin Mary." *Renaissance Studies*, March 1990, Vol. 4, No. 1, σελ. 39

⁵⁴¹ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 28

⁵⁴² Ομοίως, σελ. 28

⁵⁴³ Πολλοί πρότειναν ο κόσμος να αντικαταστήσει το "Hail Mary!" με το "Long live Eliza!". Ακόμα, ο John Buxton περιγράφει ότι στο Blackfriars έκαναν λιτανεία με μία εικόνα της Ελισάβετ σαν αυτές που έκαναν με εικόνες της Παναγίας στην περίοδο του καθολικισμού./ Ομοίως, σελ. 28

⁵⁴⁴ Ομοίως, σελ. 30

⁵⁴⁵ Ομοίως, σελ. 28

«υποκατάστατο» της Παναγίας και η προσκόλλησή τους στη βασίλισσα πήρε θρησκευτικό χρώμα (υπήρχαν άτομα στη βασιλική αυλή που πίστευαν ότι αν η Ελισάβετ επισκεπτόταν το σπίτι τους αυτό θα ήταν ευλογημένο).⁵⁴⁶ Τα μεγαλόπρεπα και εξιδανικευμένα πορτρέτα της λειτουργούσαν ως ένας τρόπος να νομιμοποιηθεί η δύναμή της και να κερδίσει την υποταγή τους. Μάλιστα η επέτειος της στέψης της (17 Νοεμβρίου) είχε αποκτήσει εορτασμούς θρησκευτικού χαρακτήρα, όπως υποστηρίζει ο David Gessy σε μία προσπάθεια να αντισταθμίσει τη μείωση των ιερών μερών στο ημερολόγιο μετά τη μεταρρύθμιση.⁵⁴⁷

Η Ελισάβετ απεικονιζόταν συχνά και ως τροφός, δηλαδή ως το άτομο που φρόντιζε και ανέτρεφε τους άλλους, την Εκκλησία και ο παραλληλισμός αυτός είχε γίνει κομμάτι της χαρακτηριστικής εικονογραφίας της. Η παρομοίωση της Ελισάβετ με τροφό της Εκκλησίας επανεμφανίζεται το Φεβρουάριο του 1570 στο κήρυγμα του Edward Dering μπροστά στη βασίλισσα.⁵⁴⁸ Ένα τέτοιο κήρυγμα και η θετική αντίδραση της Ελισάβετ σε αυτό δείχνουν ότι η βασίλισσα αναγνώριζε και αποδεχόταν τον ρόλο της προστάτιδας της εκκλησίας. Η Ελισάβετ ως προστάτιδα και κεφαλή της εκκλησίας αναλαμβάνει την εξουσία που αυτός ο ρόλος εμπεριείχε και με τη συμπεριφορά της υπογράμμιζε ότι η εξουσία της εκπορευόταν από την υποχρέωσή της να φροντίζει την πνευματικότητα των υπηκόων της.⁵⁴⁹ Ο Dering δεν ήταν ο πρώτος ιεροκήρυκας της αυλής που παρουσίασε αυτή την εξήγηση της θρησκευτικής εξουσίας της Ελισάβετ, αλλά ήταν αυτός που είχε τη μεγαλύτερη επιρροή.⁵⁵⁰ Επομένως, η Ελισάβετ καθόλη τη διάρκεια της παρουσίας της στον αγγλικό θρόνο παρουσιαζόταν και ως συμβολική μητέρα των υπηκόων της.⁵⁵¹ Αυτή η μητρική μεταφορά ήταν μέρος μιας ευρύτερης θεώρησης του κράτους ως οικογένεια με τον μονάρχη ως πατρική φιγούρα στην κορυφή.⁵⁵²

Οι ιεροκήρυκες ήταν χρήσιμα εργαλεία στην προσπάθεια προπαγάνδας και εργαλειοποιήθηκαν αρκετές φορές για να βελτιώσουν την εικόνα της Ελισάβετ. Ήταν χρήσιμοι στο να διασπείρουν εικόνες βασιλικής δύναμης ή περιορισμών. Κάποιοι

⁵⁴⁶ Ομοίως, σελ. 28

⁵⁴⁷ Ομοίως, σελ. 28

⁵⁴⁸ Levin, Carole, and Stewart-Núñez Christine. *Scholars and Poets Talk about Queens*. Houndsmill: Palgrave Macmillan, 2016, σελ. 185

⁵⁴⁹ Ομοίως, σελ. 186

⁵⁵⁰ Ομοίως, σελ. 186

⁵⁵¹ Richards, Jennifer, and Alison Thorne, επιμ. *Rhetoric, Women and Politics in Early Modern England*. London: Routledge, 2007, σελ. 150

⁵⁵² Ομοίως, σελ. 150

προσπαθούσαν να περιορίσουν τις ελευθερίες της Ελισάβετ, στο θέμα του γάμου, της θρησκευτικής της πολιτικής, μέχρι και στον τρόπο που ντυνόταν.⁵⁵³ Αυτοί οι ιεροκήρυκες εκτός από το να επαινούν την Ελισάβετ στα κηρύγματά τους παρουσίαζαν και παθογένειες της διακυβέρνησής της. Σκοπός τους ήταν να εκμεταλλευτούν αυτούς τους υπαινιγμούς για ακαταλληλότητα της βασίλισσας για να προωθήσουν τις δικές τους απόψεις για τη θρησκευτική πολιτική. Και βασικός λόγος που τους επέτρεπε να επεμβαίνουν ήταν το φύλο της βασίλισσας, γιατί ως γυναίκα είχαν το δικαίωμα να της επιβληθούν και γιατί υπήρχε η πεποίθηση ότι μία μοναρχία χωρίς ανδρική συμβουλή ήταν αδύναμη.⁵⁵⁴ Ο πρώτος συγγραφέας που έκανε τον παραλληλισμό με την Παναγία ήταν ο John Aylmer. Παρουσίασε την Ελισάβετ να έχει επιλεγεί από τον Θεό να υπηρετήσει ως μονάρχης της Αγγλίας και όποιος της στεκόταν εμπόδιο εμπόδιζε το σχέδιο του Θεού.⁵⁵⁵ Και ο Aylmer θεωρούσε ότι οι γυναίκες δεν μπορούσαν να κυβερνήσουν μόνες τους και για να τα καταφέρουν θα έπρεπε να στηριχτούν στους άνδρες συμβούλους τους (μία προσπάθεια να κατευνάσει τις αντιδράσεις όσων πίστευαν έντονα στα στερεότυπα του φύλου).⁵⁵⁶ Είναι σαφές από τα κηρύγματα τους, ότι η Ελισάβετ δε μπορούσε να τους ελέγξει, αλλά ανεξάρτητα από το φύλο της η πλειοψηφία φάνηκε να αναγνωρίζει την εξουσία της.⁵⁵⁷

Η πολιτική και θρησκευτική σημασία της παρθενίας και ο διπλός της ρόλος ως αρχηγού του κράτους και ως ανώτατης διοικήτριας της Εκκλησίας δημιούργησε μια περίπλοκη φιγούρα που ταυτιζόταν για λόγους προπαγάνδας με αυτή της Παναγίας.⁵⁵⁸ Με την ταύτισή της με την Παναγία η Ελισάβετ ένωνε το κράτος και την εκκλησία μέσω του εαυτού της σ' έναν πνευματικό γάμο, τόσο με το έθνος όσο και με τον Θεό.⁵⁵⁹ Η Ελισάβετ είχε πάρει πολύ σοβαρά τον τίτλο της “Governor of the Church” (δεν ήθελε να διατηρήσει σαν γυναίκα τον τίτλο της κεφαλής της

⁵⁵³ Levin, Carole, and Stewart-Núñez Christine. *Scholars and Poets Talk about Queens*. Houndsmill: Palgrave Macmillan, 2016, σελ. 187

⁵⁵⁴ Ομοίως, σελ. 187

⁵⁵⁵ Highley, Christopher and King John, επιμ., *John Foxe and His World*, Burlington, Ashgate, 2002, σελ. 73- 88

⁵⁵⁶ Ομοίως, σελ. 73- 88

⁵⁵⁷ Για να προβάλουν τη νομιμότητα της γυναικείας εξουσίας χρησιμοποιούσαν τις διδαχές του προφήτη Ησαΐα που παρουσίαζε τη γυναίκα ως τροφό και ως απότοκο τη γυναικεία μοναρχία με προστάτιδα της εκκλησίας.

⁵⁵⁸ McClure, Peter, and Robin Headlam Wells. “Elizabeth I as a Second Virgin Mary.” *Renaissance Studies*, Vol. 4, Issue 1, March 1990, σελ. 39

⁵⁵⁹ Ομοίως, σελ. 42

Εκκλησίας⁵⁶⁰ που είχε ο πατέρας της πριν από αυτήν για να μην προκαλέσει το κοινό αίσθημα) και δεν ήθελε να παραχωρήσει τη δύναμή της στα εκκλησιαστικά θέματα, ένα αξίωμα που πίστευε ότι της άνηκε δικαιωματικά.⁵⁶¹ Η Ελισάβετ πάλεψε με πάθος να επιβάλει το όραμά της για μια εκκλησία εθνικού χαρακτήρα. Σε θέματα εκκλησιαστικής ιεραρχίας επέλεξε να παραμείνει στο παρασκήνιο, αλλά υποχρέωνε παρασκηνιακά τους επισκόπους της να συνεχίσουν τη δημόσια «μάχη» για την αναμόρφωση της εθνικής εκκλησίας χωρίς να τους προσφέρει την υποστήριξη που προσδοκούσαν.⁵⁶²

Ως γυναίκα ηγέτης έπρεπε να καταφέρει να διατηρήσει τις ισορροπίες μπροστά στις απαιτήσεις της θρησκευτικής μεταρρύθμισης. Κάτι τέτοιο ήταν εφικτό μέσω της εργαλειοποίησης των θρησκευτικών τελετών, όπως τη θεραπεία μέσω του «βασιλικού αγγίγματος» και της αναπαράστασης της τελετής του Νιπτήρα.⁵⁶³ Η Ελισάβετ επέλεξε να συνεχίσει και να τροποποιήσει (να την κάνει πιο μεγαλόπρεπη) την πρακτική του βασιλικού θεραπευτικού αγγίγματος, για να νομιμοποιήσει την εξουσία της.⁵⁶⁴ Είχε, όπως και η αδερφή της πριν από αυτήν, την ανάγκη να παρουσιαστεί όσο το δυνατόν περισσότερο ίδια με τους άνδρες προκατόχους της⁵⁶⁵, για να νομιμοποιήσει την άνοδό της στο θρόνο και για να αποδείξει ότι η μοναρχία της ήταν το ίδιο ιερή και νόμιμη με αυτή των ανδρών.⁵⁶⁶

Η Ελισάβετ χρησιμοποιούσε αριστοτεχνικά το φύλο της για να κερδίσει τη συμπάθεια και την υποστήριξη των υπηκόων της.⁵⁶⁷ Παρουσιαζόταν ως «παρθένα βασίλισσα» με επιβλητικό ντύσιμο σαν πανοπλία για να προστατεύσει την τιμή της και να ενισχύσει την αγωνιστικότητα των στρατιωτών της.⁵⁶⁸ Η Ελισάβετ θεωρούσε απόλυτα αποδεκτό να δείχνει ανδρεία και ικανότητα για ηγεσία, μάλιστα δεχόταν και

⁵⁶⁰ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 14

⁵⁶¹ Ομοίως, σελ. 15

⁵⁶² Ομοίως, σελ. 15

⁵⁶³ Την τελετή αυτή την είχε επαναφέρει ο Ερρίκος Ζ΄ ως μία πολιτική και θρησκευτική γέφυρα με το προηγούμενο καθεστώς.

⁵⁶⁴ Brogan, Stephen. *The Royal Touch in Early Modern England: Politics, Medicine and Sin*. RO The Boydell Press, 2015, σελ. 58

⁵⁶⁵ Ο Max Weber επισήμανε ότι η χρήση τέτοιων θρησκευτικών συμβάσεων ήταν χρήσιμη για την εξασφάλιση της νομιμότητας της θρησκευτικής εξουσίας. Ενώ πολλοί κοινωνιολόγοι της σχολής Durkheim πρεσβεύουν ότι οι θρησκευτικές πεποιθήσεις και πρακτικές συντηρούν τα θεμέλια της κοινωνίας.

⁵⁶⁶ Ομοίως, σελ. 59

⁵⁶⁷ Davis, Natalie Zemon and Arlette Farge, επιμ. *A History of Women: Renaissance and Enlightenment Paradoxes*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press., 1993, σελ. 170

⁵⁶⁸ Ομοίως, σελ. 170

επαίνους για την μαχητικότητά της αυτή.⁵⁶⁹ Έτσι, όταν το 1588 η Αγγλία δέχτηκε επίθεση από την Ισπανία, δε δίστασε να εμφανιστεί μπροστά στους στρατιώτες της έφιππη και φορώντας λευκό φόρεμα (που τόνιζε την αγνότητά της) και ασημένια πανοπλία, για να υπογραμμίσει τη μαχητικότητά της.⁵⁷⁰ Σαν στρατηγός και ηγέτης, η Ελίζαμπεθ στάθηκε μπροστά στα στρατεύματά της και αγνοώντας τα αιτήματα του Συμβουλίου της για να φύγει από το πεδίο της μάχης, παρέμεινε, παρόλο που ήξερε ότι η ζωή της κινδύνευε. Εξήγησε την άρνησή της να εγκαταλείψει τα στρατεύματά της στη μνημειώδη ομιλία της: *"Ξέρω ότι έχω το σώμα μίας αδύναμη και ασθενικής γυναίκας, αλλά έχω την καρδιά και το στομάχι ενός βασιλιά, και μάλιστα ενός βασιλιά της Αγγλίας. Και δε δέχομαι την περιφρόνηση του Parma ή κάθε άλλου πρίγκιπας της Ευρώπης που θα τολμήσει να εισβάλει στα σύνορα του βασιλείου μου*".⁵⁷¹ Με τέτοιους αρρενωπής φύσεως θεατρinizμούς κατάφερνε να χειραγωγήσει την αγγλική κοινή γνώμη και να διατηρήσει μία άψογη δημόσια εικόνα. Όπως κατέδειξε στο έργο της η Retha Warnicke, οι γυναίκες και οι άνδρες της περιόδου γνώριζαν και αποδέχονταν την ευρεία πεποίθηση ότι το ανδρικό φύλο ανώτερο. Οι αγγλικές αξίες υπαγόρευαν ότι οι γυναίκες πρέπει να θεωρούνται το «ασθενέστερο φύλο» και, ως εκ τούτου, δεν μπορούν να χειριστούν την εξουσία. Η Ελίζαμπεθ φαίνεται να αποδέχεται ότι η θηλυκότητα της ήταν αδυναμία. Ωστόσο, πίστευε ότι δεν είναι σαν τις άλλες γυναίκες. Πίστευε ακάνδαρα ότι ως παρθένα βασίλισσα μπορεί να μην είχε τη σωματική δύναμη, αλλά έχει το εσωτερικό σθένος ενός ισχυρού βασιλιά.⁵⁷²

Για να δημιουργήσει μία εικόνα υπεροχής και ικανότητας χρησιμοποίησε ακόμα και τα κοσμήματά της. Πολύτιμες πέτρες και ακριβά κοσμήματα επιστρατεύτηκαν για να σφυρηλατήσουν την εικόνα ενός ικανού μονάρχη. Τα κοσμήματα της Ελισάβετ, αυτά που της είχαν προσφερθεί ως δώρα και όσα έκανε η ίδια ως δώρα, ήταν κομψά δημιουργήματα με συμβολισμούς που ενίσχυαν την μοναρχική της εικόνα.⁵⁷³ Από τις πρώτες μέρες της βασιλείας της έδειξε ότι γνώριζε τις βαθύτερες εντάσεις που θα συνόδευαν την ανάληψη της μοναρχίας από μία

⁵⁶⁹ Charlton, Kenneth. *Women, Religion and Education in Early Modern England*. Routledge, 1999, σελ. 17

⁵⁷⁰ Highley, Christopher and King John, επιμ., *John Foxe and His World*, Burlington, Ashgate, 2002, σελ. 73

⁵⁷¹ Abrams, M. H., ed., *The Norton Anthology of English Literature*. 6th ed. Vol 1, W. W. Norton & Company, 1993, σελ. 999

⁵⁷² Warnicke, Retha. *Wicked Women of Tudor England: Queens, Aristocrats, Commoners*. Palgrave Macmillan, 2012, σελ. 146

⁵⁷³ Barrett-Graves, Debra. *The Emblematic Queen: Extra-Literary Representations of Early Modern Queenship*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013, σελ. 35

γυναίκα. Καθόλη τη διάρκεια παρέμεινε απολύτως ενήμερη για τις ανησυχίες των συγχρόνων της για τη γυναικεία κυριαρχία. Εργαλειοποιεί τα κοσμήματά της για να πλάσει μια εικόνα ισχυρής βασιλικής εξουσίας και για να εδραιώσει την πολιτική πίστη των υπηκόων της.⁵⁷⁴ Όσο μεγάλωνε οι πολύτιμοι λίθοι και τα εντυπωσιακά κοσμήματα τη βοηθούσαν να μοιάζει νεότερη και πιο φρέσκια. Η Ελισάβετ γνώριζε ότι ο θαυμασμός των υπηκόων της θα βοηθούσε να σταθεροποιηθεί η μοναρχία της που ήταν πάντα ευάλωτη λόγω του φύλου της. Επιπλέον, η εκθαμβωτική εικόνα της, με τα ακριβά κοσμήματα και φορέματα, δημιουργούσαν μία εικόνα πλούτου, ευημερίας και σταθερότητας για την Αγγλία και στο εξωτερικό.⁵⁷⁵ Ήταν κάτι που χρειαζόταν διπλωματικά, καθώς μια γυναίκα μονάρχης γινόταν αντιληπτή ως αδυναμία. Η Ελισάβετ χρειαζόταν να παρουσιάζεται ισχυρή και ικανή να κυβερνήσει αποτελεσματικά έναν λαό που ευημερούσε. Επιπλέον, μια συνηθισμένη απεικόνισή της ήταν η σύγκρισή της με το βασιλιά Σολομόντα σε διάφορα προσευχητάρια της περιόδου. Η ταύτιση αυτή στηριγμένη στην ικανότητά της για διακυβέρνηση, είχε ως σκοπό να προωθήσει την Ελισάβετ και την Αγγλία την ανάληψη της πρωτοκαθεδρίας στον προτεσταντικό κόσμο.⁵⁷⁶

Μπορεί η Ελισάβετ να είχε υιοθετήσει μία μνημιώδη περσόνα, μια εικόνα γυναικείας αυτοκυριαρχίας που επικεντρωνόταν στην αγνότητα και την παρθενία, αλλά δεν έλειπαν οι επιθέσεις που στόχευαν το φύλο της. Υπήρχαν διαρκώς φήμες εις βάρος της για δραστηριότητες που έρχονταν σε αντίθεση με τα στερεότυπα του φύλου που ίσχυαν τον 16^ο αιώνα, όπως για νόθα παιδιά, για στειρότητα, για ερμαφροδιτισμό και για αναρίθμητους εραστές.⁵⁷⁷ Οι φήμες και τα κουτσομπολιά ξεκίνησαν σχεδόν αμέσως από την άνοδό της στο θρόνο της Αγγλίας και όπως ορθά παρατήρησε ο Christopher Haigh έτειναν να αυξάνονται κάθε φορά που παρουσιαζόταν κάποια κρίση.⁵⁷⁸ Η σεξουαλική ζωή της Ελισάβετ βρισκόταν στο επίκεντρο όλων αυτών των κακόβουλων φημών. Για τους αντιπάλους της η Ελισάβετ έκανε πολιτικές χάρες βασισμένη στη σεξουαλική έλξη που ένιωθε για άτομα της αυλής της (ο John Pole ισχυριζόταν ότι η βασίλισσα ήταν ευνοϊκή σε πολλούς

⁵⁷⁴ Ομοίως, σελ. 37

⁵⁷⁵ Ομοίως, σελ. 48

⁵⁷⁶ Levin, Carole, and R. O. Bucholz. *Queens & Power in Medieval and Early Modern England*. University of Nebraska Press, 2009, σελ. 102

⁵⁷⁷ Davis, Natalie Zemon and Arlette Farge, επιμ. *A History of Women: Renaissance and Enlightenment Paradoxes*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press., 1993, σελ. 171

⁵⁷⁸ Murray, Jacqueline, and Konrad Eisenbichler. *Desire and Discipline: Sex and Sexuality in the Premodern West*. Toronto: University of Toronto Press, 1996, σελ. 103

ευγενείς που την ικανοποιούσαν σεξουαλικά).⁵⁷⁹ Πολλοί πίστευαν ότι η βασίλισσα ήταν συνεπαρμένη και χειραγωγούνταν από τον Dudley και διάφοροι κύκλοι υπονοούσαν ότι εκείνος έλεγχε τη σχέση τους και ενδυνάμει το κράτος.

Κακόβουλες φήμες εναντίον της Ελισάβετ συχνά περιλάμβαναν και την ύπαρξη νόθων παιδιών, που προέκυψαν από τις υποτιθέμενες πολυάριθμες παράνομες σχέσεις της. Οι ανησυχίες για το πολιτικό σκάνδαλο⁵⁸⁰ που θα δημιουργούσε η ύπαρξη τέτοιων παιδιών είναι απόλυτα κατανοητές όταν αναλογιστεί κανείς πόσο αβέβαιη ήταν η διαδοχή κατά την περίοδο της βασιλείας της Ελισάβετ. Η απόφασή της να μην παντρευτεί και να κάνει δικά της παιδιά μπορεί να της πρόσφερε την ανεξαρτησία της, αλλά σήμαινε το τέλος της δυναστείας των Τυδώρ.⁵⁸¹ Η Ελισάβετ ως ανύπαντρη γυναίκα που ασκούσε προσωπική περιουσία ήταν ήδη έξω από τα πλαίσια του συνηθισμένου για το φύλο της. Οι ιστορίες αυτές ξεκίνησαν να διαδίδονται γρήγορα και παρουσίαζαν την Ελισάβετ να έχει ένα ή περισσότερα παιδιά εκτός γάμου, τα οποία θανάτωνε πριν η ύπαρξή τους γίνει γνωστή (η βασίλισσα είχε διαπράξει διπλό αμάρτημα, είχε και παιδιά εκτός γάμου και ήταν βρεφοκτόνος).⁵⁸² Για πολλούς μελετητές οι διαδόσεις αυτές αντικατοπτρίζουν την απόγνωση και τον θυμό της κοινής γνώμης εναντίον της Ελισάβετ που δεν διευθέτησε, ούτε προσπάθησε να διευθετήσει, το πρόβλημα της διαδοχής της. Έτσι πολλοί υποστηρικτές της, όπως ο John Foxe, πέρασαν, προσπαθώντας να υπερασπιστούν την ηθική υπόληψη της βασίλισσάς τους, στην αντεπίθεση και επειδή η φήμη της τελευταίας καθολικής βασίλισσας, της Μαρίας Τυδώρ ήταν άψογη, στράφηκαν σε παλαιότερα περιστατικά. Με την άνοδό της το 1558 ανασύρθηκαν οι φήμες για την ηθική της Αικατερίνης της Αραγωνίας.⁵⁸³ Ο John Foxe στο έργο του *“Actes and Monumentes”* (στη δεύτερη έκδοση του 1570) επανέφερε στο προσκήνιο αυτή την υπόθεση ως απάντηση για τις φήμες σεξουαλικής φύσης που είχαν ξεκινήσει από τους καθολικούς, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό και βάραιναν την Ελισάβετ.⁵⁸⁴ Το παρελθόν και ο θάνατος της μητέρας της και η υπόθεση με τον Thomas Seymour είχαν αφήσει βαριά σκιά από την ηθική της φήμη και νέες κατηγορίες εις βάρος της επηρέαζαν αρνητικά

⁵⁷⁹ Ομοίως, σελ. 103

⁵⁸⁰ Υπήρχαν δύο μέτρα και δύο σταθμά, καθώς οι άνδρες βασιλείς μπορούσαν να αναγνωρίσουν τα νόθα τους παιδιά και τα παιδιά αυτά αργότερα να τους διαδεχτούν.

⁵⁸¹ Ομοίως, σελ. 106

⁵⁸² Ομοίως, σελ. 107

⁵⁸³ Richards, Judith. *Gender Difference and Tudor Monarchy: The Significance of Queen Mary I. Parergon*, July 2004, Vol. 21, N. 2, σελ. 37

⁵⁸⁴ Ομοίως, σελ. 37

την εικόνα της ως μονάρχη.⁵⁸⁵ Άλλωστε για την ηθική εικόνα μιας βασίλισσας τέτοιου είδους σκάνδαλα μπορούσαν να αποβούν επιζήμια και ήταν ένας εύκολος τρόπος για τους αντιπάλους τους να τις βλάψουν.

Στα τελευταία χρόνια της βασιλείας της συνεχιζόταν η πανηγυρική εικονογραφία της Ελισάβετ ως μονάρχη, ωστόσο στα έργα αυτά εντοπίζεται έντονη ανησυχία για τη συμπεριφορά της.⁵⁸⁶ Υπήρχαν φόβοι ότι την Αγγλία κυβερνούσε μία υστερική γυναίκα. Στην αυλή κυκλοφορούσε έντονα η φήμη ότι η βασίλισσα είχε άστατη συμπεριφορά, με απρόβλεπτες εκρήξεις θυμού, γεγονός που την καθιστούσε παράλογη και δύσκολα διαχειρίσιμη για τους άνδρες συμβούλους της. Ενώ, είχε αναδυθεί και μια ρητορική για τη στειρότητα της Ελισάβετ που θα μπορούσε γρήγορα να εξελιχθεί σε μία συζήτηση για τη σωματική της υγεία και την ικανότητά της ή μη να παραμείνει στο θρόνο (π.χ. το ποίημα του Raleigh “*The Ocean to Cynthia*”, 1590).⁵⁸⁷ Η Ελισάβετ παρόλη την αγάπη του λαού που απολάμβανε είχε γίνει αρκετές φορές θύμα κακόβουλων σχολίων και εχθρικής γραμματείας, πάντα κωδικοποιημένων σύμφωνα με το φύλο της.⁵⁸⁸ Γι’ αυτήν είχε πει η Αικατερίνη των Μεδίκων ότι «μπορούν να κάνουν μεγάλο κακό οι κακοί άνθρωποι στις ευγενείς γυναίκες και τις πριγκίπισσες με τα ψέματα και τις ιστορίες που διέδιδαν». Όλες οι γυναίκες μονάρχες δέχονταν άδικες συκοφαντίες από τους αντιπάλους τους. Η Ελισάβετ και οι σύμβουλοί της έκαναν πολλές προσπάθειες να ελέγξουν τις φήμες αλλά δεν είχαν πάντα αποτέλεσμα.⁵⁸⁹

Παρότι κατά γενική ομολογία η εξουσία της είχε γίνει αποδεκτή, ακόμα υπήρχαν κάποιοι που πίστευαν ότι δεν έπαιρνε η ίδια τις πραγματικές αποφάσεις αλλά το συμβούλιο και η κυβέρνησή της, επειδή ήταν γυναίκα.⁵⁹⁰ Ο πρώτος που κάνει μια στοχευμένη επίθεση στο γυναικείο φύλο και την άνοδό του στην εξουσία ήταν ο John Knox με το έργο του “*First Blast of the Trumpet against the Monstrous Regiment of Women*”. Ο σκωτσέζος καλβινιστής ιεροκήρυκας στο έργο του κάνει μια επίθεση στη γυναικεία εξουσία, γιατί θεωρούσε ότι εκ φύσεως οι γυναίκες δεν ήταν

⁵⁸⁵ Ομοίως, σελ. 36

⁵⁸⁶ Richards, Jennifer, and Alison Thorne, επιμ. *Rhetoric, Women and Politics in Early Modern England*. London: Routledge, 2007, σελ. 168

⁵⁸⁷ Ομοίως, σελ. 168

⁵⁸⁸ Montrose, Louis A. “Idols of the Queen: Policy, Gender, and the Picturing of Elizabeth I.” *Representations*, 1999, No. 68, σελ. 118

⁵⁸⁹ Ομοίως, σελ. 118

⁵⁹⁰ Doran, Susan. “Elizabeth I: Gender, Power and Politics.” *History Today*, May 2003, Vol. 53 Issue 5, σελ. 31

κατάλληλες για θέσεις εξουσίας.⁵⁹¹ Θεωρούσε τις γυναίκες βασίλισσες τερατώδεις και τιμωρίες από το Θεό και την άνοδό τους στους θρόνους διάφορων μοναρχιών της Ευρώπης ως «τερατώδες σύνταγμα γυναικών».⁵⁹² Για τον Κνοχ οι γυναίκες ήταν αδύναμες, ανυπόμονες, ανόητες, σκληρές και ανεγκέφαλες. Στο έργο του αυτό, το μόνο που εκδίδει ανώνυμα, παροτρύνει τους αναγνώστες του να ξεσηκωθούν στο ενδεχόμενο μιας ακόμα γυναικείας κυριαρχίας, μετά τη Μαρία Τυδώρ⁵⁹³.⁵⁹⁴ Το έργο του κυκλοφόρησε λίγους μήνες πριν την άνοδο της Ελισάβετ στην εξουσία και στην ουσία στόχευε την αδερφή της, αλλά προκάλεσε την έντονη δυσαρέσκεια της νέας βασίλισσας.⁵⁹⁵ Με την άνοδο όμως της Ελισάβετ στο θρόνο φαίνεται ότι δεν είχε κάποιο πρόβλημα. Σύντομα μάλιστα της στέλνει μία απολογητική επιστολή για το έργο του.⁵⁹⁶ Το έργο είχε μια κάποια απήχηση τον πρώτο καιρό της κυκλοφορίας του, αλλά η επιρροή του άρχισε να ξεθυμαίνει γρήγορα.⁵⁹⁷ Ο Κνοχ δεν αποτελούσε την πλειοψηφία, αλλά ένα μικρό κομμάτι της προτεσταντικής κοινότητας. Ελάχιστοι πλέον αντιτίθονταν στη γυναικεία μοναρχία. Ούτε και οι καθολικοί αντίπαλοί της δε χρησιμοποιούσαν το φύλο της για να αμφισβητίσουν την εξουσία της.

Η Ελισάβετ πράγματι υμνήθηκε από ποιητές και καλλιτέχνες όχι μόνο ως σύμβολο της αυτοκρατορικής, της δυναστικής και της θρησκευτικής εξουσίας (όλα αυτά υπό κανονικές συνθήκες αποκλειστικά προνόμια των ανδρών), αλλά και ως παρθένα και θεϊκή μονάρχης.⁵⁹⁸ Φωνές όπως αυτές του Κνοχ δε βρήκαν μιμητές, οι περισσότεροι αντιμετώπισαν το έργο του ως ένα μπερδεμένο μείγμα ενάρετης αγανάκτησης, προσωπικής πικρίας, εχθρότητας και απογοήτευσης. Άλλοι θεώρησαν ότι προσπάθησε να κερδίσει φήμη εκμεταλλευόμενος δημοφιλείς προκαταλήψεις για τη φύση των γυναικών που μοιάζει να μη συμεριζόταν πραγματικά.⁵⁹⁹ Έτσι, το 1559 ο John Aylmer (εξόριστος της Μαρίας Τυδώρ) απάντησε στο έργο του Κνοχ. Οι δύο

⁵⁹¹ Richards, Judith M. 'To Promote a Woman to Beare Rule': Talking of Queens in Mid-Tudor England. *The Sixteenth Century Journal*, Vol. 28, No. 1, 1997, σελ. 116

⁵⁹² Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 10

⁵⁹³ Βέβαια τα επόμενα χρόνια, από τις απόψεις του φαίνεται ότι το βασικότερο πρόβλημά του με τη Μαρία δεν ήταν το φύλο της, αλλά η θρησκεία της.

⁵⁹⁴ Richards, Judith M. 'To Promote a Woman to Beare Rule': Talking of Queens in Mid-Tudor England. *The Sixteenth Century Journal*, Vol. 28, No. 1, 1997, σελ. 116

⁵⁹⁵ Ομοίως, σελ. 10

⁵⁹⁶ Ομοίως, σελ. 10

⁵⁹⁷ Jansen, S. *Debating Women, Politics, and Power in Early Modern Europe*. Palgrave Macmillan, 2016, σελ. 14

⁵⁹⁸ Kamen, Henry. *Πρώμη Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία*. Μεταίχμιο, 2002, σελ. 305

⁵⁹⁹ Jansen, S. *Debating Women, Politics, and Power in Early Modern Europe*. Palgrave Macmillan, 2016, σελ. 13

θεολόγοι ενεπλάκησαν σ' έναν δημόσιο διάλογο για το ρόλο της βασίλισσας ως μονάρχη.⁶⁰⁰ Ο Aylmer στο έργο του *"An harbor for faithful and true subjects against the late blown blast concerning the government of women"*, υποστηρίζει την άνοδο της Ελισάβετ στο θρόνο με το να επαινεί⁶⁰¹ τον χαρακτήρα και τις πνευματικές της ικανότητες.⁶⁰² Θεωρούσε ότι ήταν θεϊκό σχέδιο η παρουσία της στο θρόνο της Αγγλίας και ότι ο Θεός⁶⁰³ δεν θα την τοποθετούσε σε αυτή τη θέση αν δεν ήταν ικανή.⁶⁰⁴ Υποστήριζε ότι ο Θεός την είχε στείλει στην Αγγλία, γιατί εκεί το πολίτευμα ήταν ένα κράμα μοναρχίας, ολιγαρχίας και δημοκρατίας και υπήρχε ένα ισχυρό Κοινοβούλιο να την περιορίζει.⁶⁰⁵ Για τον Aylmer η εξουσία της δεν ήταν αφύσικη, αλλά και πάλι θα προτιμούσε έναν άνδρα.⁶⁰⁶ Ενώ, στο ίδιο κείμενο απαντά και στο έργο του Κποκ με το να παρουσιάζει τη βασιλεία της Ελισάβετ σαν «ήρεμο λιμάνι» που θα «γιατρέψει» το «άρρωστο σώμα της Αγγλίας». Και υποστήριζε ότι για τις παθογένειες στην Αγγλία δεν έφταιγε το φύλο της Μαρίας Τυδώρ (και κατ' επέκταση όλων των γυναικών), αλλά ο χαρακτήρας της.⁶⁰⁷ Ο Aylmer παρότρυνε τον αγγλικό λαό να καλωσορίσει την ηγεμονία της Ελισάβετ, παραβλέποντας το φύλο της, ειδικότερα μετά την τραυματική εμπειρία της αδερφής της Μαρίας.⁶⁰⁸

Η Ελισάβετ βρήκε έναν ακόμα υποστηρικτή στο πρόσωπο του Ιωάννη Καλβίνου. Στην αρχή ο Καλβίνος θεωρούσε τη γυναικοκρατία απόκλιση από τη φυσική τάξη πραγμάτων, μια τιμωρία από τον Θεό.⁶⁰⁹ Μπορεί να πίστευε ότι η γυναικοκρατία ήταν τιμωρία από τον Θεό, αλλά αναγνώριζε ότι υπήρχαν και φωτισμένες εξαιρέσεις, όπως η Ελισάβετ. Γυναίκες «σχεδιασμένες» από τον Θεό είτε

⁶⁰⁰ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 14

⁶⁰¹ Οι έπαινοι του Aylmer περιέγραφαν την Ελισάβετ ως μια ταπεινή, μετριοπαθή και μελαγχολική γυναίκα. Σκιαγραφούσε δηλαδή μία εικόνα που η ίδια η Ελισάβετ δεν ήθελε για τον εαυτό της ως βασίλισσα και δύσκολα θα εκτιμούσε.

⁶⁰² Richards, Judith M. 'To Promote a Woman to Beare Rule': Talking of Queens in Mid-Tudor England. *The Sixteenth Century Journal*, Vol. 28, No. 1, 1997, σελ. 118

⁶⁰³ Υποστήριζε το δικαίωμά της να κυβερνά, γιατί «ο Θεός την είχε στείλει στην Αγγλία με τη γέννησή της».

⁶⁰⁴ Ομοίως, σελ. 119

⁶⁰⁵ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 11

⁶⁰⁶ Eales, Jacqueline. *Women in Early Modern England, 1500-1700*. London: UCL Press, 1998, σελ. 48

⁶⁰⁷ Jansen, S. *Debating Women, Politics, and Power in Early Modern Europe*. Palgrave Macmillan, 2016, σελ. 35- 36

⁶⁰⁸ Richards, Jennifer, and Alison Thorne, επιμ. *Rhetoric, Women and Politics in Early Modern England*. London: Routledge, 2007, σελ. 151

⁶⁰⁹ Jansen, S. *Debating Women, Politics, and Power in Early Modern Europe*. Palgrave Macmillan, 2016, σελ. 40

για να καταδείξουν την ανικανότητα κάποιων ανδρών είτε για να υμνήσουν τον Θεό με το έργο τους (χαρακτηριστικά θεωρούσε τα παραδείγματα της Deborah και Hulbah).⁶¹⁰ Μάλιστα σε επίσημες επιστολές που αντάλλαξε με τον William Cecil, τον προσωπικό σύμβουλο της Ελισάβετ, αναγνώριζε τις ικανότητες της βασίλισσας και την παρομοίαζε με τροφό του έθνους της, κάτι που την ξεχώριζε και την ανύψωνε σε σχέση με τις άλλες γυναίκες.⁶¹¹ Τη βασιλεία της υποστήριζε και ένας ακόμα εξόριστος της Μαρίας Τυδώρ, ο Richard Bertie που με κείμενά του υπερασπιζόταν την παρουσία της Ελισάβετ στον θρόνο, παρά το γεγονός ότι ήταν γυναίκα.⁶¹² Αλλά και στα τέλη της δεκαετίας του 1590 ο καθολικός λόρδος Henry Howard την υποστήριξε. Συγκεκριμένα έγραψε μία πραγματεία στην οποία υπερασπιζόταν την Ελισάβετ και κατακεραύνωνε τον Κνοκ, σε μια προσπάθεια να κερδίσει την εύνοιά της (μετά την εκτέλεση της Μαρίας Στιούαρτ) και να γίνει μέλος της αυλής της.⁶¹³ Επομένως, οι υποστηρικτές της Ελισάβετ, όπως ο John Aylmer τόνιζαν επανειλημμένα ότι η Ελισάβετ δεν κυβερνούσε μόνη της, αλλά δεχόταν τη βοήθεια του Κοινοβουλίου της, του σώματος των συμβούλων της, των κληρικών, των ευγενών και γενικά όλων των ανδρών του κύκλου της για να υπερασπιστούν τη μοναρχία της. Έπλασαν μία εικόνα μίας γυναίκας μονάρχη περιτρυγυρισμένης από άνδρες συμβούλους, μίας μεικτής μοναρχίας που έκανε τη γυναικοκρατία ανεκτή στα μάτια της πατριαρχικής αγγλικής κοινωνίας του 16^{ου} αιώνα.⁶¹⁴

Η βασιλεία της Ελισάβετ θεωρείται κατά βάση από την ιστορική κοινότητα καθώς προχώρησε σ' έναν εκκλησιαστικό συμβιβασμό, για πολλά χρόνια κράτησε την Αγγλία μακριά από επικίνδυνους, δαπανηρούς και άσκοπους πολέμους και έγινε σύμβολο της εθνικής ενότητας (ειδικά μετά το περιστατικό με την ισπανική αρμάδα).⁶¹⁵ Όσο κυβερνούσε η Αγγλία δε γνώρισε κανέναν εμφύλιο πόλεμο, εν αντιθέση με τα προηγούμενα χρόνια που οι αντιδράσεις απέναντι στην κρατική εξουσία ήταν συχνές και αιματηρές. Ενώ, από νωρίς συνειδητοποίησε ότι οι εικονοκλαστικές παρορμήσεις της μεταρρύθμισης θα επεκτείνονταν στα δυναστικά

⁶¹⁰ Ομοίως, σελ. 40

⁶¹¹ Richards, Jennifer, and Alison Thorne, επιμ. *Rhetoric, Women and Politics in Early Modern England*. London: Routledge, 2007, σελ. 150

⁶¹² Eales, Jacqueline. *Women in Early Modern England, 1500-1700*. London: UCL Press, 1998, σελ. 48

⁶¹³ Ομοίως, σελ. 49

⁶¹⁴ Levin, Carole, and R. O. Bucholz. *Queens & Power in Medieval and Early Modern England*. University of Nebraska Press, 2009, σελ. 101

⁶¹⁵ Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995, σελ. 11

της δικαιώματα, απειλώντας τα θεμέλια της κοινωνικοπολιτικής ιεραρχίας, και οριοθέτησε την ορμή της μεταρρύθμισης έτσι ώστε να παραμείνει η δύναμή της αναλοιώτη.⁶¹⁶ Και παρόλο που η τελευταία δεκαετία της ηγεμονίας της ήταν δύσκολη, η βασιλεία της θεωρήθηκε από τους σύγχρονούς της λαμπρή και δεν υπήρχαν δημόσια σημάδια που να προκαλούσαν ανησυχία στους συμβούλους ότι το φύλο της αποτελούσε σοβαρό πρόβλημα για τη μοναρχία της.⁶¹⁷ Μάλιστα μετά τον θάνατό της η περίοδος διακυβέρνησής της χαρακτηρίστηκε ως «χρυσή εποχή», λόγω της ειρήνης και της ευημερίας που επικρατούσαν στις μέρες της. Αλλά αυτό το πρωτοφανές παράδειγμα πετυχημένης γυναικείας μοναρχίας δεν οδήγησε, τουλάχιστον άμεσα, στην οποιαδήποτε ριζική αλλαγή στη ζωή των απλών γυναικών.⁶¹⁸

⁶¹⁶ Montrose, Louis A. "Idols of the Queen: Policy, Gender, and the Picturing of Elizabeth I." *Representations*, No. 68, 1999, σελ. 111

⁶¹⁷ Richards, Judith M. "Love and a Female Monarch: The Case of Elizabeth Tudor." *Journal of British Studies*, Vol. 38, No. 2, April 1999, σελ. 142

⁶¹⁸ Eales, Jacqueline. *Women in Early Modern England, 1500-1700*. London: UCL Press, 1998, σελ. 2

Επίλογος

Στην Αγγλία για αιώνες η γυναικοκρατία αντιμετωπιζόταν μόνο ως ρητορική προοπτική, γεμάτη με συμβατικές παραδοχές και προκαταλήψεις για το γυναικείο φύλο. Η γυναικεία μοναρχία γινόταν αντιληπτή ως τιμωρία από τον Θεό και ως μία κατάσταση που ελόχευε σοβαρούς κινδύνους για τη χώρα. Και τέτοιες απόψεις ενίσχυαν την εμμονή των μοναρχών να αποκτήσουν άρρενες απογόνους και την πεποίθησή τους ότι οι κόρες τους ήταν θεϊκές τιμωρίες που έθεταν το μέλλον των δυναστειών τους σε κίνδυνο.

Η κρίσιμη δοκιμασία για αυτές τις απόψεις ήταν η άνοδος της Μαρίας και της Ελισάβετ Τυδώρ στο θρόνο της Αγγλίας. Οι δύο γυναίκες με την ανθρωπιστική τους παιδεία και τις γνώσεις τους για την πολιτική διακυβέρνηση και τις τέχνες κλυδώνισαν τα έμφυλα στερεότυπα που τις ήθελαν άμυαλες, ανίκανες και χωρίς κριτική σκέψη. Η θητεία της Μαρίας, παρόλο που κράτησε μόνο πέντε χρόνια και που κατηγορήθηκε από πολλούς ως αποτυχημένη, λειτούργησε ως μοντέλο για τη γυναικεία διακυβέρνηση. Η βασιλεία της Μαρίας κατηύθυνε τον τρόπο που θα διακυβερνούσε η αδερφή της, έγινε πρότυπο για να ξέρει ποιες συμπεριφορές να αποφύγει, τι να τελειοποιήσει και τι να μιμηθεί.

Το κοινό χαρακτηριστικό και των δύο γυναικών, που έσπασαν το φραγμό της ανδρικής μοναρχίας, ήταν το ότι κατάφεραν και οι δύο να ενσωματώσουν αριστοτεχνικά το φύλο τους στη μοναρχική ρητορική.⁶¹⁹ Εκμεταλλευόμενες την «επίκληση στον ιπποτισμό», δηλαδή την πολιτισμικά κατασκευασμένη προσδοκία ότι οι άνδρες θα υπερασπίζονταν τις γυναίκες που βρίσκονταν σε κίνδυνο, εργαλειοποίησαν το φύλο τους για να κερδίσουν τη συμπάθεια και την υποστήριξη των πολιτών τους. Ωστόσο, πολύ σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι γρήγορες αντιδράσεις τους, οι στρατιωτικές και ηγετικές τους δυνατότητες και η ρητορική τους δεινότητα, απότοκο της άριστής τους παιδείας, στο να εμπνεύσουν εμπιστοσύνη στους Άγγλους. Οι δύο αυτές γυναίκες έδειξαν από νωρίς θετικά δείγματα γραφής και κατάφεραν να προσπεράσουν τον σκόπελο του φύλου τους. Ήταν και οι δύο οι νόμιμοι κληρονόμοι του θρόνου και με την ικανή διακυβέρνησή τους κατάφεραν να μην θεωρείται το φύλο τους πρόβλημα για τη νομιμότητα της μοναρχίας τους. Και παρόλο που η

⁶¹⁹ Richards, Judith. *Gender Difference and Tudor Monarchy: The Significance of Queen Mary I. Parergon*, Vol. 21, No. 2 July 2004, σελ. 40

γυναικεία βασιλεία αντιμετωπιζόταν ως ανωμαλία κατάφεραν να αλλάξουν το τοπίο της ευρωπαϊκής πολιτικής για πάντα.

Επιπλέον, η άρνηση της Ελισάβετ να ακολουθήσει τους παραδοσιακούς κανόνες, δηλαδή να σφυριλατήσει συμμαχίες μέσω ενός στρατηγικού γάμου και της τεκνοποίησης, κλυδώνησε το παραδοσιακό σύστημα διακυβέρνησης. Και όπως υποστήριξε ο John Watkins η «παρθένα βασίλισσα» έθεσε τα θεμέλια για μια μακρά διαδικασία υπονόμησης της προσωπικής μοναρχίας, τόσο στην Αγγλία όσο και στην υπόλοιπη Ευρώπη, που οδήγησε στη διαμόρφωση της συνταγματικής μοναρχίας. Η ιστορικός Marjorie Swann κατέδειξε ότι η επιλογή της Ελισάβετ να παραμείνει ανύπαντρη και παρθένα (τουλάχιστον στα μάτια της κοινής γνώμης) διατάραξε και το πρώιμο νεότερο σύστημα του φύλου. Οι δύο αυτές γυναίκες γνώρισαν μεγάλη υποστήριξη από τον λαό παρόλο που ήταν γυναίκες. Αλλά και αυτές, όπως άλλες γυναικείες φυγούρες εξουσίας, ενδιαφέρονταν περισσότερο να εδραιώσουν την υπεροχή τους στους άνδρες υφιστάμενούς τους, παρά να αντιμετωπίσουν οποιοδήποτε ζήτημα ανισότητας μεταξύ των φύλων. Η γυναικεία βασιλεία αντιμετωπίστηκε όπως τα φεστιβάλ ή οι ταραχές. Δηλαδή ως μια παρατεταμένης διάρκειας στιγμή αναστολής της κανονικής πολιτικής λειτουργίας την ανδροκρατούμενης Αγγλίας. Και παρόλη την έκπληξη που προκάλεσε στην αρχή λίγες δεκαετίες αργότερα αντιμετωπιζόταν ως κάτι φυσιολογικό.

Αυτή η πραγματικότητα με οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το βιολογικό φύλο των δύο βασιλισσών δεν αποτελούσε κεντρικό πρόβλημα για την πλειοψηφία των άγγλων πολιτών. Μπορεί να υπήρχε αυξημένη ένταση για το φύλο τους μέσω των φυλλαδίων που κυκλοφορούσαν ελεύθερα στις αγγλικές πόλεις του 16^{ου} αιώνα, αλλά η πραγματική ανησυχία της κοινωνίας επικεντρωνόταν στα θρησκευτικά προβλήματα της εποχής. Το φύλο χρησιμοποιήθηκε από προτεστάντες και καθολικούς θεολόγους ως ένα ρητορικό όπλο για το πραγματικό πρόβλημα, το δόγμα. Ενώ παράλληλα, και οι ίδιες οι βασίλισσες χρησιμοποίησαν το φύλο τους και τις ιδιαιτερότητές του για να νομιμοποιήσουν την άνοδό τους στο θρόνο. Το φύλο, λοιπόν, ήταν ένα τόξο στη ρητορική φαρέτρα της εποχής και η χρήση του προσαρμοζόταν ανάλογα με τις ανάγκες της πλευράς που το χρησιμοποιεί.

Βιβλιογραφία

- Abrams, M. H., ed., *The Norton Anthology of English Literature*. 6th επιμ. Vol 1, W. Norton & Company, 1993
- Amt, E. (2008). *Women's Lives in Medieval Europe. A Sourcebook*. London: Routledge
- Amussen, Susan Dwyer. *An Ordered Society: Gender and Class in Early Modern England*. New York: ACLS History E-Book Project, 2004.
- Barrett-Graves, Debra. *The Emblematic Queen: Extra-Literary Representations of Early Modern Queenship*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013
- Bennett, Judith M., and Ruth Mazo Karras. *The Oxford Handbook of Women and Gender in Medieval Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2016.
- Brogan, Stephen. *The Royal Touch in Early Modern England: Politics, Medicine and Sin*. RO The Boydell Press, 2015
- Bucholz Robert, and Key Newton. *Early Modern England 1485-1714: A Narrative History*, Chichester, WileyBlackwell, 2008
- Castor, Helen. *She-Wolves: the Women Who Ruled England before Elizabeth*. Faber & Faber, 2011.
- Charlton, Kenneth. *Women, Religion and Education in Early Modern England*. Routledge, 1999
- Cohen, Elizabeth Storr, and Margaret Reeves. *The Youth of Early Modern Women*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2018
- Daybell, James. *Women and Politics in Early Modern England, 1450-1700*. Aldershot, Hants, England: Ashgate, 2004.
- Davis, Natalie Zemon and Arlette Farge, επιμ. *A History of Women: Renaissance and Enlightenment Paradoxes*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press, 1993
- Demers, Patricia. *Women's Writing in English: Early Modern England*. Toronto: University of Toronto Press, 2005
- Doran, Susan. "Elizabeth I: Gender, Power and Politics." *History Today*, May 2003, σελ. 29- 35
- Doran Susan and Freeman Thomas S., επιμ., *Mary Tudor: Old and New Perspectives*, Palgrave Macmillan, 2011

- Dowling, Maria. "A Woman's Place? Learning and the Wives of Henry VIII." *History Today*, Vol. 41, No. 6, June 1991 (June 1991), σελ.: 38–42.
- Duffy, Eamon. *Fires of Faith: Catholic England under Mary Tudor*. New Haven: Yale University Press, 2010
- Duncan, S. Mary: *Gender, power, and ceremony in the reign of England's first queen*. Place of publication not identified: Palgrave Macmillan, 2016
- Duncan, Sarah, and Valerie Schutte, επιμ. *The Birth of a Queen: Essays on the Quincentenary of Mary I*. Palgrave Macmillan, 2018
- Eales, Jacqueline. *Women in Early Modern England, 1500-1700*. London: UCL Press, 1998
- Earenfight, T. (2016). *Women and wealth in late Medieval Europe*. Palgrave Macmillan
- Fox, Adam. Rumour, News and Popular Political Opinion in Elizabethan and Early Stuart England, *The Historical Journal*, Vol. 40, No. 3, 1997
- Goldberg, P. J. (2002). *Women, work, and life cycle in a medieval economy: Women in York and Yorkshire c.1300-1520*. Oxford: Clarendon Press
- Goetz, H. W. (1986). *Life in the Middle Ages*. University of Notre Dame Press
- Goodrich, Jaime. *Faithful Translators: Authorship, Gender, and Religion in Early Modern England*. Evanston, IL: Northwestern University Press, 2014
- Harris, Barbara J. *English Aristocratic Women, 1450-1550: Marriage and Family, Property and Careers*. Oxford: Oxford University Press, 2002
- Harris, Barbara J. "Women and Politics in Early Tudor England." *The Historical Journal*, June 1990
- Highley, Christopher and King John, επιμ., *John Foxe and His World*, Burlington, Ashgate, 2002
- Hufton, Olwen. *Η Ιστορία Των Γυναικών Στην Ευρώπη, 1500- 1800*. Νεφέλη, 2003
- Janara, Laura. "Machiavelli, Elizabeth I and the Innovative Historical Self: A Politics of Action, Not Identity." *History of Political Thought*, 2006
- Jansen, S. *Debating Women, Politics, and Power in Early Modern Europe*. Palgrave Macmillan, 2016
- Kamen, Henry. *Πρώιμη Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία*. Μεταίχμιο, 2002
- King, John N. "Queen Elizabeth I: Representations of the Virgin Queen" *Renaissance Quarterly*, 1990
- Laing, David, επιμ. *The Work of John Knox*, 1846

- Legg, Wickham, επιμ. *English Coronation Records*. Westminster, 1901
- Levin, Carole. *The Heart and Stomach of a King: Elizabeth I and the Politics of Sex and Power*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1995
- Levin, Carole. *The Reign of Elizabeth I*. New York: Palgrave Macmillan, 2003
- Levin, Carole, and R. O. Bucholz. *Queens & Power in Medieval and Early Modern England*. University of Nebraska Press, 2009
- Levin, Carole, and Stewart-Núñez Christine. *Scholars and Poets Talk about Queens*. Houndsmill: Palgrave Macmillan, 2016
- Levin, Carole, D. E. Barrett-Graves, and J. E. Carney, επιμ. "High and Mighty Queens" of *Early Modern England. Realities and Representations*. Palgrave Macmillan US, 2003
- McClure, Peter, and Robin Headlam Wells. "Elizabeth I as a Second Virgin Mary." *Renaissance Studies*, March 1990
- McLaren, Anne. "The Quest for a King: Gender, Marriage, and Succession in Elizabethan England." *The Journal of British Studies*, July 2002
- Mears, Natalie, Love-making and Diplomacy: Elizabeth I and the Anjou Marriage Negotiations, c.1578–1582, *History*, Vol. 86, No. 284, October 2001
- Meikle, Maureen M. "John Knox and Womankind: A Reappraisal." *Historian*, 2003
- Mitchell, L. E. (2007). *Family life in the Middle Ages*. Westport, CT: Greenwood Press
- Montrose, Louis A. "Idols of the Queen: Policy, Gender, and the Picturing of Elizabeth I." *Representations*, 1999
- Morris, L. (2009). *Daily life through world history in primary documents*. Westport, CT: Greenwood Press
- Muravyeva, Marianna G., and Raisa M. Toivo, επιμ. *Gender in Late Medieval and Early Modern Europe*. Routledge, 2013
- Murphy, Jessica C. "Feminine Virtue's Network of Influence in Early Modern England." *Studies in Philology*, 2012
- Murray, Jacqueline, and Konrad Eisenbichler. *Desire and Discipline: Sex and Sexuality in the Premodern West*. Toronto: University of Toronto Press, 1996
- Porter, R., and M. Teich, eds. *Σεξουαλικότητα, Γνώση Και Επιστήμη. Ιστορία Στάσεων Και Αντιλήψεων Για Τη Σεξουαλικότητα*. Πολύτροπον, 2008
- Richards, Jennifer, and Alison Thorne, επιμ. *Rhetoric, Women and Politics in Early Modern England*. London: Routledge, 2007

- Richards, Judith. Gender Difference and Tudor Monarchy: The Significance of Queen Mary I. *Parergon*, July 2004
- Richards, Judith M. 'To Promote a Woman to Beare Rule': Talking of Queens in Mid-Tudor England. *The Sixteenth Century Journal*, Vol. 28, No. 1, 1997, σελ. 101-121
- Richards, Judith M. "Mary Tudor as 'Sole Quene': Gendering Tudor Monarchy" *The Historical Journal*, December 1997
- Richards, Judith M. "Love and a Female Monarch: The Case of Elizabeth Tudor." *Journal of British Studies*, April 1999
- Rose, Jacqueline. "Kingship and Counsel in Early Modern England." *The Historical Journal*, March 2011
- Stone, Lawrence. *The Family, Sex and Marriage in England 1500-1800*, Penguin; Abridged Ed edition, 1977
- Vuorinen, Anni. "The Gender Role of Queen Elizabeth I as Reflected by Her Language." *Helsinki English Studies*, 2002
- Wall, Alison. "Elizabethan Precept and Feminine Practice: The Thynne Family of Longleat." *History*, February 1990
- Ward, J. C. (2007). *Women in England in the Middle Ages*. London: Hambledon Continuum
- Warner, Jessica. "The Sanctuary of Sobriety: the Emergence of Temperance as a Feminine Virtue in Tudor and Stuart England." *Addiction*, 1997
- Warnicke, Retha. "Queenship: Politics and Gender in Tudor England." *History Compass*, 2006
- Warnicke, Retha. *Wicked Women of Tudor England: Queens, Aristocrats, Commoners*. Palgrave Macmillan, US, 2012
- Whitelock, Anna, and Alice Hunt. *Tudor Queenship: the Reigns of Mary and Elizabeth*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013
- Whitelock, Anna. "Woman in a Man's World: Mary I and political intimacy, 1553-1558." *Women's History Review* 16, no. 3, 2007
- Wiesner-Hanks, Merry. *Πρώιμη Νεότερη Ευρώπη, 1450- 1789*. Ξυφάρας, 2008
- Αβδελά, Έφη, and Αγγελίκα Ψαρρά, eds. *Σιωπηρές Ιστορίες. Γυναίκες Και Φύλο Στην Ιστορική Αφήγηση*. Αλεξάνδρεια, 1997
- Γκότση, Γλαύκη, Ανδρονίκη Διαλέτη, και Ελένη Φουρναράκη, eds. *Το Φύλο Στην Ιστορία. Αποτιμήσεις Και Παραδείγματα*. Ασίνη, Αθήνα, 2015